

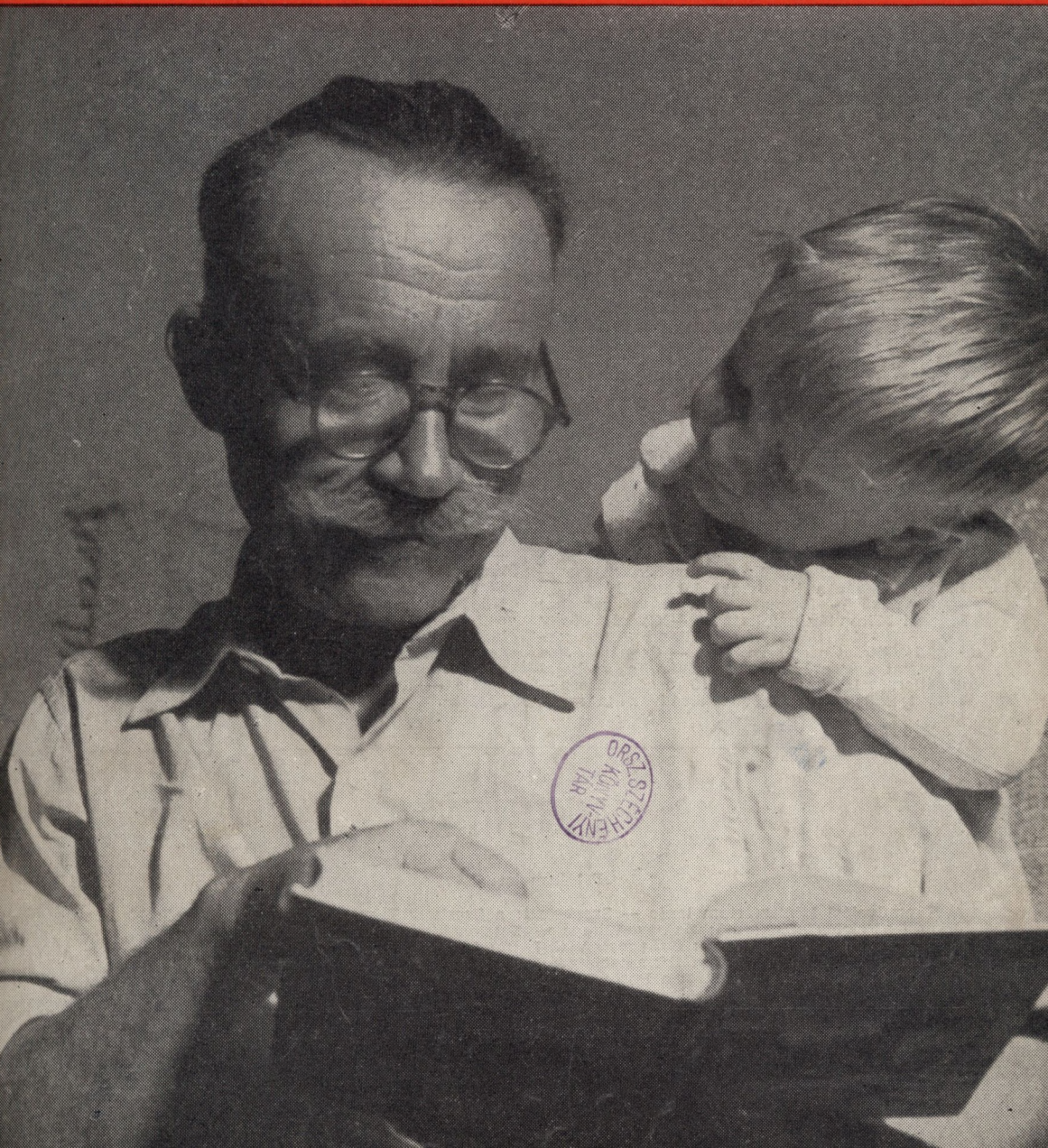
A KÖNYV

1955. OKTÓBER

V. ÉVFOLYAM

10. SZÁM

Bedő Imre angyalföldi munkás mesét olvas kis unokájának

TARTALOM

	Oldal
Jövőévi szellemi táplálékunk	433
ZALAI SÁNDORNÉ: A József Attila jelvénytulajdonos olvasómozgalomról	438
POVÁRNY JENŐ: Műszaki könyvtárak a műszaki fejlesztésért	439
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. Különgyűjtemények	441
Könyvtáraink a pártoktatásért	
I. A pártoktatás segítése a Somogy megyei könyvtárakban (Kellner Béla)	445
II. A helyismereti gyűjtemény felhasználása a pártoktatásban (Szabad Olga)	446
GYÖRI GYÖRGY: Utazás a ponyva körül	448
A könyv a nagyvilágban	451
VARGA SÁNDOR: Új könyvvásárlók megnyeréséért. Akadályok „Csupa szerelem és bohémság”	454
CSANÁDI ÁKOS: Sajtó alatt az új Shakespeare-sorozat	455
ORDAS IVÁN: Mezőgazdasági szakkönyvek — a mezőgazdász szemével	457
HUSZTI SÁNDOR: Néhány szó a bibliofiljáról	459
V. WINDISCH EVA: A könyvtárosi pálya kialakulásának előzményeiről	461
SOMKÜTI GABRIELLA: A marosvásárhelyi Teleki-theca	474
CSANYI LÁSZLÓ: Az ifjú Vörösmarty és a könyvek	467
KONRÁD GYÖRGY: Illyés Gyula	469
VARGHA KÁLMÁN: Benedek Marcell 70 éves	472
Gondok és eredmények:	
Közművelődési könyvtáraink és a műszaki fejlesztési terv (Simon Mária Anna)	473
A járási könyvtárak továbbfejlesztéséről (Tóth József)	474
A tárgyköri katalógus osztólappairól (Béber László)	475
Irodalmi estek — Csornán (Hebenstreit Nándor)	475
Szerkesztői üzenetek	
Új szakmai kiadványok (Gerő Gyula)	477
Eseménynaptár (Vajda Pál)	478
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézané)	479

A címlap BÜRGER GERTRUD (Magyar Foto) felvétele

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Zalai Sándorné, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának munkatársa — Povárny Jenő, az Országos Műszaki Könyvtár vezetője — Sebestyén Géza, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője — Kellner Béla, a kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa — Szabad Olga, a békéscsabai Megyei Könyvtár munkatársa — Györi György író — Varga Sándor, az Állami Könyvtér-terjesztő Vállalat osztályvezetője — Csanádi Ákos egyetemi hallgató — Ordas Iván, a perkátai gépállomás laboratóriumvezető mezőgazdász — Huszti Sándor, a Központi antikvárium mun-

katársa — V. Windisch Eva, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa — Somkúti Gabriella könyvtáros-szakos egyetemi hallgató — Csanyi László újságíró — Vargha Kálmán kutató — Konrád György egyetemi hallgató — Simon Mária Anna, az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályának munkatársa — Tóth József, a szombathelyi Megyei Könyvtár vezetője — Béber László, a debreceni Megyei Könyvtár munkatársa — Hebenstreit Nándor, a csornai Járási Könyvtár vezetője — Gerő Gyula, A KÖNYV belső munkatársa.

A KÖNYV

Példányszám: 5560

A Népművelési Minisztérium lapja — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő — Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: a Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjesztik: Budapesten a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távbeszélő: 180-850. Negyedévi előfizetési díj: 9.— Ft. Csekkszámamlaszám: 61 038

A KÖNYV

1955. október

V. évfolyam

10. szám

JÖVŐÉVI SZELLEMI TÁPLÁLÉKUNK

A SZÉPIRODALMI, a Magvető, az Ifjúsági, az Új Magyar Könyvkiadó és a Művelt Nép egy sokszorosított füzetben kiadta 1956-os kiadási tervét. A 68 oldalon közel 800 könyvcím, egy-kétsoros annotációval már maga is izgalmas olvasmány. A kibocsátott tervet többek közt a könyvtárosok is megvitatták. Mindenki, akinek ez a gazdag program kezébe került, örömmel fogadta. Az értekezleten résztvevő könyvtárosoknak is az volt a véleményük, hogy az 56-os terv további előrehaladás, bírtató ígért.

A teljes terv ismertetésére nincs helyünk, inkább csak arányait vázolhatjuk fel és a különösen fontosnak tartott műveket, meg azokat, amelyek vitát váltottak ki, említhetjük meg cím szerint. Előre kell bocsájtanunk, hogy a terv még csak terv, kiadása óta máris módosult. A könyvkiadók, többek közt, a könyvtárosok véleményét is — ha azzal egyetértettek — figyelembe vették. Igen valószínű, hogy a program még további változásokat is szenved. Ismertetésénél azt is hangsúlyoznunk kell, hogy nem tartalmazza az egész magyar könyvkiadás tervét, hiányzik belőle a Szikra, az Akadémia Könyvkiadó, a Zeneműkiadó és más szakkiadók jövőévi programja.

A MŰVELT NÉP KÖNYVKIADÓ — feladata már nemcsak ismeretterjesztő, hanem tudományos művek kiadása is — folytatja népszerűvé vált sorozatait (*Ember és Világ, Műveltség Könyvtára, Magyar Tájak, Nagy Magyar Írók, Irodalomtörténeti Tanulmányok*) és ezeken kívül is, úgy mint eddig, különböző tárgykörökből (politika, filozófia, technika, ipar, matematika, fizika, kémia, biológia, növénytan, állattan, csillagászat, földrajz, útleírás, nyelvtudomány, történelem, stb.) számos művet jelentet meg. A tervben összesen 102 szerepel.

A Műveltség Könyvtárában geometria, kémia, növénytan, állattan, termé-

zeti földrajz, magyar- és világirodalom történet könyvek következnek. E sorozat, mely az alapfokú általános műveltség terjesztését tűzte ki céljául, kétségkívül igen szükséges és hasznos. Az olvasók különösen nagy érdeklődéssel várják a magyar- és a világirodalom történetét ismertető köteteit. A világirodalom történet első része már meg is jelent, részletesebben lapunk más helyén foglalkozunk vele. Égetően szükséges lenne már egy ennél sokkal bővebb, alaposabb, nagyobb terjedelmű irodalomtörténet megjelenítése is, s nehezen tudjuk megérteni, hogy egy ilyennek megírására és kiadására miért nem volt még elég idő.

A könyvtárosok megfigyelése szerint, az olvasók többsége az alapvető és összefoglaló jellegű tudományos-ismeretterjesztő műveket keresi. Ez érthető is. Az emberek rendszeres műveltségre akarnak szert tenni. Bizonyos, hogy nagy sikere lesz a jövőre meginduló *Brehm: Az állatok világa* köteteknek, mely a legújabb német kiadás nyomán készül, s *Darwin: Az ember származása* című művének is. Ilyen alapvető, összefoglaló műnek ígérkezik a legjobb magyar szakemberek, orvosok, biológusok közreműködésével készülő *Utazás a szervezetem körül* című, gazdagon illusztrált mű, továbbá *Zerimváry Szilárdtól: A Föld fizikája*, vagy más területről, *Trencsényi—Waldapfel Imre Görög-római mitológiájának új kiadása, Ortutay Gyula: Kis magyar néprajza*, s a könyvtárosok részére *Sallai—Sebestyén: A könyvtártudomány kézikönyve*. Két kis lexikont is ígér a kiadó, természet-tudományost és zeneit. Mindkettő komoly hiányt pótol. (Itt említjük meg, hogy készül egy új opera- és egy hangverseny-kalauz is, ezek már zenei útmutatást is adnak.) Lexikonra ellenben többre lenne szükség, elsősorban irodalmira.

A tervbevett életrajzok megjelenését általában helyeselték a könyvtárosok, de szívesen látnak ebből a műfajból még többet, lehetőleg regényesen megírtat. Előreláthatólag sikere lesz a *Magyar Tájak* sorozatnak is, s a különböző útleírásoknak. Az olvasók szívesen vennék a Magyarország Útikönyvhöz hasonlóan a külföldi országokat is rendszeresen ismertető munkákat. Többen kértek város- és helytörténeti monográfiákat is.

A kiadó ígéri *Lőrincze Lajos* nyelv-művelő könyvének kiadását és a műveltség-történeti munkák között (ez jobban hangzik, mint a kultúrtörténet) *Bikácsi—Kallós: Világjáró szavak* című könyvét; a könyvtárosok szerint azonban még több nyelv-művelő könyvre lenne szükség, szívesen látnák például *Kosztolányi Dezső: Erős várunk a nyelv és Halász Gyula: Édes anyanyelvünk* című kötetét.

A film a legnépszerűbb művészet; érthető várakozás előzi meg *Hegyi—Dálnoki: Hogyan készül a film?* című művét és *Balázs Béla: Válogatott írások* kötetét, remélve, hogy ez utóbbi *Balázs Bélának* filmesztétikai tanulmányait is tartalmazza majd.

A közérdekű kézikönyvek között jelenik meg *Simon Blanka: Házi mindentudó*-ja, az *Anyák* könyvének harmadik kiadása és *ifj. Tildy Zoltán* a természetfényképezés műhelytitkaiba beavató, gazdagon illusztrált könyve. A könyvtárosok felhívták a figyelmet egy gazdaka-lendárium szükségességére és arra, hogy ezt tájak szerinti változatokban lehetne kiadni, hogy több helyi ismeretet nyújtsanak. Szívesen látnának egy egészségvédelmi sorozatot is és a szexuális etikával és higiénéjével foglalkozó művet.

A SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ mai magyar íróktól 51 regény kiadását ígéri; ebből csak néhány az új kiadás. A tervben szerepel többek között *Déry Tibor: Felelet* című regénytrilógiájának harmadik, befejező része, *Kolozsvári Grandpierre Emil: Tegnap* című regényének folytatása a *Hivatalaim története*, *Keszi Imre: Alapító* című regényének második része, *Szabó Pál* önéletrírásának negyedik kötete, *Veres Péter: Három nemzedék* című trilógiájának utolsó része, *Mesterházi Lajos: Tanúság* című regényének folytatása, *Örkény Istvántól A Bónis család, Sándor Kálmánnak* Mauthausenről és a náci hatalom összeomlásáról szóló új regénye, *Remenyik Zsigmondnak* délamerikai kalandzásait feldolgozó műve, *Tamási Arontól* Gábor Áron életregénye, *Szeberényi Lehel* két új regénye, *Jankovich Ferencnek* a Zrínyiek és Batthyányiak korában játszódó

történelmi regénye, *Bárany Tamásnak* mai témát feldolgozó *Távolélő házások* című könyve, *Sásdi Sándortól A bosszú*, stb., stb.

Hét novelláskötet szerepel a tervben, többek között *Illés Béláé, Szabó Pálé* és a fiatal *Csurka Istváné*. A 23 tervbevett verseskötet között megtaláljuk *Aczél Tamásét, Benjámint Lászlóét, Illyés Gyuláét, Juhász Ferencét, Kónya Lajosét, és Zelk Zoltánét* is.

Színművet a Szépirodalmi Könyvkiadó csak egyetlen élő magyar írótól ígér: *Illyés Gyula: Dózsa* drámáját.

Az egyéb művek csoportjába találjuk *Bernáth Aurél: Kor és pálya* című önéletrajzszerű írásait, *Darvas Józsefnek* a felszabadulás utáni irodalmi kérdésekről írt tanulmányait, *Grandpierre Emil* anekdotaválogatását, *Karinthy Ferencnek* az Irodalmi Újságból jólismert visszaemlékezés-sorozatát *Irodalmi történetek* címmel, *Illyés Gyula* válogatott tanulmányait, *Márkus István* szociográfiáját *Tiszanánáról* (egy része az Új Hangban már megjelent), és *Lukács György: A történelmi regény* című művének új kiadását, s még sok más tanulmány- és riportkötetet.

A MAGVETŐ a Magyar Írók Szövetségének kiadója, még további 18 élő magyar író regényének megjelentetését tervezi, így *Aczél Tamásét, Balázs Annáét, Major Ottóét, Oravecz Paula* és *Ádám Zsigmondét, Gyárjás Miklóset, Sarkadi Imrét*, s másokét, ki szándékozik adni többek között *Tersánszky Józsi Jenő, Nagy Sándor, Hámos György, Palotai Boris, Sántha Ferenc, Örkény István* és *Hegedüs Zoltán* novellásköteteit, több fiatal magyar költő verseskötetét és *Hajnal Anna, Lányi Sarolta, Szüdi György, Nagy László, Zelk Zoltán, Kónya Lajos* és *Kuczka Péter* legszebb verseit.

A tervnek ez a része a leggazdagabb, különösen örvendetes a sok mai életünkkel foglalkozó regény s novella ígérete. A könyvtárosok a tervnek erre a részére alig-alig tettek megjegyzést, hallgatásuk oka azonban nem az élő magyar irodalom iránti közöny volt, hanem egyszerűen az, hogy még nem ismert művekkel szemben nem igen lehet állást foglalni. Inkább csak néhány élő író nevét hiányolták, többek között *Barta Lajosét* (most jelent meg színműveinek egy kötete), s annak a véleményüknek adtak kifejezést, hogy remélik: az örvendetes mennyiségi növekedés nem megy majd a színvonal rovására.

A Szépirodalmi Könyvkiadó a klasszikussá vált magyar íróktól 74 mű kiadá-

sát tervezi. A *Magyar Klasszikusok* sorozatban megjelenik majd *Batsányi János*, *Gyulai Pál*, *Kafka Margit*, *Karinthy Frigyes*, *Rákóczi Ferenc* és *Tánacsics Mihály* válogatott írásai, egy kötet a középkori magyar krónikákból és *Jókai Ráby*-ja. Ezenkívül még hét kötet *Jókai* lát napvilágot, köztük az *Egy magyar nábob* és a *Kárpáthy Zoltán. MórícZs Zsigmond: Összegyűjtött Művei* hat kötettel gyarapodnak, *Mikszáth Kálmán: Válogatott Művei* négygel, *Nagy Lajos Művei* öttel, *Tömörkény István Művei* két elbeszéléskötettel, a kisalakú, bibliopapírosra nyomott sorozatban megjelennek *Berzsenyi Dániel*, *Kölcsey Ferenc*, *Zrínyi Miklós* összes költői művei, s újra kiadják *Ady*, *József Attila* és *Petőfi* verseit. Ezekon kívül még egyes klasszikus költői műveket külön bibliofil kiadásban is megjelentetnek.

Sorozaton kívül látnak napvilágot *Ady Endre*, *Krúdy Gyula*, *Papp Dániel* válogatott novellái, *Babits Mihály*, *Gulyás Pál* válogatott versei, *Bródy Sándortól A nap lovagjai* és a *Rembrandt, Eötvös Károlytól az Utazás a Balaton körül*, *Hunyady Sándortól A családi album*, *Török Gyulától A zöldköves gyűrű*, *Nagy Endrétől A kabaré regénye*, *Katona—Ortutay* szerkesztésében a *Magyar parasztesék* második kötete.

Az *Olcso Könyvtár* sorozatban túlnyomórészt magyar és külföldi klasszikusokat terveznek megjelentetni.

Úgy gondoljuk, hogy a klasszikusok kiadási terve majd minden igényt kielégít; a megbeszélések résztvevői általában meg voltak vele elégedve, de megemlégették, hogy az olvasók több népese gyűjteményt igényelnek és szívesen vennék *Benedek Elek* feldolgozásainak megjelentetését, úgy vélték, hogy *Gárdonyi* életművében akad még egy-néhány regény, mely érdemes arra, hogy mai olvasó kezébe kerüljön, hiányolták *Kemény Zsigmondot*, s keveselték *Krúdy* műveit.

Igen sok kifogás hangzott el a válogatások ellen. Indokolatlannak tartják az olvasók, hogy a felszabadulás óta például *Tóth Árpád* versei ismét és újra csak válogatva jelentek meg, és szívesebben vennének a válogatott helyett egy *Juhász Gyula* összes verseit tartalmazó kötetet. Az olvasók tartózkodva, s néha ellenszenvvel fogadják a válogatásokat, s ezt az ellenérzést néhány a közelmúltban megjelent kiadvány okozta (pl. *Boccaccio* csonka *Dekameronja*, *Rabelais* szemelvényes *Gargantuája*, a hiányos *Kalevala*, stb.).

AZ ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ a *Szovjet Írók Válogatott Művei* sorozatban és ezenkívül összesen 23 szovjet regény megjelentetését tervezi, ezek közül több az új kiadás, (*Solohov: Csendes Don*, *Új barázdát szánt az eke*, *Gorbatov: Akiket nem lehet leigázni*, *Katajev: Hajrá*, *Maliskin: Istenhátamögötti emberek*, *Fegyjn: Diadalmas esztendő*, *Szerafimovics: Erdőtűz*), megjelenik *Ehrenburg* három kisregénye, *Gladkov* trilógiájának harmadik része, *Majakovszkij* válogatott művei négy kötetben, *Groszmannak* a Nagy Honvéd Háború időszakában játszódó regénye, *Szimonovtól a Fegyvertársak*, *Siskov* elbeszélései, *Bjednij* válogatott versei és több nálunk még nem ismert mű. Az *Orosz Remekírók* sorozat nyolc kötettel gyarapodik. Megjelennek *Lev Tolsztoj* színművei, kisregényei, elbeszélései és az *Anna Karenina*, ezekkel *Tolsztoj* összes szépirodalmi művét tartalmazni fogja. Itt jelenik meg *Szaltikov Cscedrin: Egy város története*, *Gogol: Holt lelkek*, *Herzen: Ki a bűnös?*, *Turgenyev: Óstalaj — Tavaszi hullámok — Költemények prózában* is. A *Világirodalom Klasszikusai* sorozatban *Goncsarov Oblomovja* és *Turgenyev: Egy vadász feljegyzései* jönnek. Kiadják az orosz irodalom első monumentális alkotását, az *Enek Igor hadáról* című eposzt.

Egyéb klasszikus külföldi írótól is sok mű jelenik meg *Jack London* és *Mark Twain* elbeszélései, *Burns* válogatott versei, *Defoetól a Moll Flanders*, *Dickens Twist Olivérje*, *Shelley* versei új fordításban, *Thackeray Barry Lyndonja*, *de Coster Tyl Uhlenpiegelje*, *Vazovtól a Rabigában*, *Jan Neruda* válogatott művei, *Andersentől* egy elbeszéléskötet, *Pontoppidantól a Szerencsés Péter*, *Balzaotól a Betty néni* és a *Kurtizánok tündöklése*, *Flaubert* három elbeszélése, *A francia népköltészet kincsesháza*, *Maupassant* elbeszélései két kötetben, *Rimbaud* válogatott versei, *Lesage-tól a Sánta ördög*, *Villon* összes művei, *Zold-tól a Boszorkánykonyha*, *Aischylos* összes drámái, *Homeros Odysseiája* és *Iliasa*, *Jugoszláv klasszikus elbeszélők* antológiája, *Apuleiustól Az aranyzámár*, *Miczkievicz Pan Tadeusa*, *Fontane Tévedések-tévelygések* című regénye, *Goethe Faustjának* második része, *Heine* válogatott művei két kötetben, *Kellertől a Zöld Henrik*, *Ibsen* válogatott drámái, *Dante Isteni színjátéka*, *Manzonitól a Jegyesek*, *Franz Werfeltől Musa Dagh 40 napja*, *Lorca* válogatott versei, egy gyűjtemény a spanyol pikareszk regényekből, egy kötet a klasszikus török elbeszélők művei-

ből, *A világirodalom legszebb szerelmes versei*, *Thomas Manntól Egy szélhámos naplója* és más klasszikus írók művei. A Magvető is kiad néhány klasszikus művet, egy válogatást a francia renaissance költői műveiből, *Thomas Mann* utolsó nagy regényét *A kiválasztottat*, a finnek klasszikus írójának, *Alexis Kivi*-nek egy komédiáját és útjára indítja a *Népek Költészete* című sorozatot, *A Szovjetunió népeinek költészete* és az *Eszaki Népek költészete* kötetel.

A kiadói terveknek ez a része is igen gazdag, ezt mindenkinek el kellett ismernie, a megjelenendő művek ellen is csak egy-két kifogás hangzott el. A könyvtárosok szerint Gogol Holt lelkeikéből és Goncsarov Oblomovjából elég van a könyvtárakban, s ezek a könyvesboltokban is kaphatók, újabb kiadásuk legalábbis egyelőre fölöslegesnek látszik, szívesen vennék azonban A. Tolsztoj *Golgothájának* egy újabb kiadását, *Solohov* elbeszéléseinek megjelentetését és *Ilf* és *Petrov* műveit. Helytelennek tartották, hogy *Osztrovszkij*nak csak a *Vihar* című drámáját szándékoznak kiadni, összes drámáinak megjelentetésére lenne immár nagy szükség. Kérték *Andersen* minden művének megjelentetését, a teljes *Kalevalát*, *Beranger* verseit, *Hauptmann* egy-két drámáját, *Dickens*től a *Copperfield* *Dávid* teljes kiadását. A bemutatott film felkeltette az érdeklődést *Stendhal* *Pármai Certosája* iránt, és a többi megfilmesített regény iránt is, helyesnek tartanak ezek megjelentetését is. Szívesen látnának egy a Hét évszázad versei-hez hasonló világirodalmi antológiát is.

A tervnek a mai külföldi írókra vonatkozó része szegényesebb. A népi demokratikus és kapitalista országok íróitól 38 mű megjelenését ígérik, ezek közül is néhány már klasszikus számba menő alkotás (pl. *Andersen* *Nexő: Szürke fény*, *Martin du Gard: A Thibault család*, *Rabindranath Tagore: Versek*), és már megjelent mű új kiadása, (például *Fast: Amerikaiak* és *Tom Paine, Milne: Mici-mackó, Amado: A reményesség lovagja, Varela: A sötét folyó*, stb.). Alig hihető, hogy például az élő francia irodalomból csak két haladózsellemű művet lehetne találni, az angoltól az említett gyerekkönyvön kívül, csak egyet, hogy az élő német írók közül csupán *Bredel*, *Hauser*, *Heym* és *Krist* lennének méltók a lefordításra, stb., stb.

Az IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ 228 művel szerepel a tervben. 28 politikai jellegű kiadványt ígér, köztük olyan ifjak életrajzát (*Kulich Gyula*, *Danielle Ca-*

sanova), akik a szabadságért életüket áldozták, *Adynak* az ifjúsággal foglalkozó újságcikkeinek gyűjteményét, a magyar történelem kimagasló alakjainak az ifjúság számára feldolgozott élettörténetét, válogatást a márciusi ifjak írsaiból, a külföldi országok ifjúságának életét ismertető művet, forradalmi dalok gyűjteményét, üzemi és falusi DISZtitkárok kézikönyvét, úttörő zsebkönyvet, úttörővezetők könyvét, az ifjúság nevelésével foglalkozó könyvet, stb.

Számos mai magyar írónak az ifjúság részére írott szépirodalmi műve szerepel a tervben. Csak néhányat említünk meg: *Bárdos Lajos: Gulliver utolsó utazása*, *Komáromi Zoltán: Sárga lobogó alatt*, *Nyárádi Gábor: A nagylegény, Ország György: Fiatalság nem bolondság*, *Révay József: Raevius ezredes utazása*, *Sásdi Sándor: Boldog órák*, *Szabó Árpád: A trójai háború*, *Szántó György: Mozart kutyája*, *Fazekas György: Nyomoz a DISZ-brigád*, *Geréb László: Búvár Kund*. Szép számmal jelenik meg ifjúságunk által kedvelt történelmi, szatirikus és kalandos fantasztiikus regény, az ifjúság mai életével foglalkozó már kevesebb. A szerdültebb ifjúság részére 19 mai külföldi író regényét adják ki, köztük néhányat új kiadásban. Magyar klasszikusok művei közül kilencet jelentetnek meg, *Gárdonyitól* az *Egri csillagokat* és *A lámpást* új kiadásban, *Móricz: Légy jó mindhalálíggját*, *Garai Obstitosát*, *Jókai* anekdotagyűjteményét, *Takács Sándortól* a *Magyar időket*, *Tolnai Lajostól* *Ifjúkorom regényét*, egy *Tömörkény István* kötetet és egy vidám antológiát. A *Magyar Költészet Gyöngyszemei* sorozatban *Berzsenyi*, *Csokonai*, *Juhász Gyula*, *Petőfi*, *Arany László*, *Zrinyi*, *Radnóti Miklós* válogatott versei és a kuruckori költészetből lát napvilágot egy válogatás. A külföldi klasszikusok között *Jack London: Az éneklő kutya*, *Korolenko: Kortársam története*, *Dickens* *Twist Olivérja* és még több regény szerepel. Megindul a *Világirodalom Gyöngyszemei* sorozat is, ennek keretében előreláthatólag *Shakespeare* és *Aristophanes* egy drámája, *Burns*, *Hugo*, *Schiller*, *Eminescu*, *Lermontov* és *Jeszenyin* válogatott versei jelennek meg.

A 10—14 év közöttiek számára mai magyar és külföldi íróktól és klasszikusoktól 32 könyvet adnak ki, köztük több utánnomást. Három regé nem látott *Verne* regény szerepel a tervben (*Utazás a holdba*, *Két év vakáció*, *A dunai hajós*) és két *Cooper*.

Tizenhárom ifjúsági ismeretterjesztő művet szándékoznak kiadni, köztük egy

bélyegkönyvet, egy zeneszerzőkről szóló munkát, egy egyszerűen elvégezhető kémiai kísérleteket ismertető kötetet, útleírásokat, természetleírásokat, stb. A *Nagy Emberek* sorozat *Vásárhelyi Pál*, *Barabás Miklós*, *Madame Curie* és *Franklin Benjamin* életregényét hozza; a művelődéstörténeti sorozatban sportról, színházról, a filmről szóló könyv következnek. Az *Ifjúsági Kiskönyvtárban* közismert és közkedveltségnek örvendő művek új kiadásait adják, szintúgy az *Iskolai könyvtárban* is.

A könyvtárosoknak a két utóbbi sorozat ellen volt a legtöbb kifogásuk. Nézetük szerint sok olyan mű szerepel bennük, amelyből a könyvtáraknak, s valószínűleg a könyvkereskedelemnek is elég példánya van.

A legifjabb korosztályok részére 59 mű szerepel a tervben. A meséskönyvek között ismert íróink (*Illyés Gyula*, *Kolozsvári Grandpierre Emil*) népmese átdolgozásai. A világirodalom legszebb állatmeséit *Honti Rezső* válogatta össze, megjelenik *Benedek Elek* átdolgozott *Ezeregyéjszaka* fordítása és sok más eredeti mesekönyv is. Sajnos egy részük (a maori, mongol, német, szerb, stb. népmesék) csak igen vékonyka, másfélíves füzetekben. A leporello is elég kevés, mindössze négy.

A legtöbb hozzászólásra az Ifjúsági Könyvkiadó programja adott alkalmat; mint említettük, a könyvtárosok több kiadványát, az utánnyomások és új kiadások egy részét egyelőre feleslegesnek ítélték (pl. *Mark Twain: Tom Sawyer* és *Huckleberry Finn*, *Jókai Mór: A nagyenyedi két fűzfa*, *Katajev: Távolság egy fehér vitorla*, *Izjumszkij: Vörös vállpántok*, *Verne: Tizenöt éves kapitány*, stb.), s helyettük más szovjet és klasszikus ifjúsági műveket javasoltak (pl. *Ribakovtól A tőr* és *Kaverintól a Két kapitány* címűt). A vékonyka füzetek kiadását sem tartották helyesnek, ezek nemcsak könyvtári célra alkalmatlanok, hanem azok is, akik megvásárolják, mire

hazaérnek, már ki is olvasták őket. Kifogásolták a spirálkötéseket is, ezek igen gyorsan tönkremennek. Hiányolták, hogy nem jelenik meg az ifjúság részére *Bartók* életrajz. Majd minden megbeszélésen felvetődött a *May Károly* regények kiadásának kérdése. Úgy véljük azonban, hogy ebben a kiadóval kell egyetértőnk, aki, legalábbis egyelőre, tartózkodik ezeknek kiadásától; *May Károly* igen kevés megértést tanúsított műveiben az elnyomott, leigázott népekkel, nevezetesen az indiánokkal szemben, alacsonyabbrendű fajnak tüntette fel őket, s így, akarva, nem akarva a faji megkülönböztetést, az imperialista elnyomást propagálta.

A kiadványok áráról is sok szó esett, többek között *Kellner Bernát*, a kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa megemlítette, hogy például a Hét évszázad verseire, a karácsonyra megjelenendő Shakespeare-re, Molière drámáira stb., stb., minden falusi könyvtárnak szüksége van, a kiadványok árai viszont a szerzeményezési kerethez viszonyítva megfizethetetlenek. Azt javasolta, hogy ezekből a bibliofil kiadványokból olcsóbb minőségű papírra, az állami, iskolai, üzemi könyvtárak számára készítenek utánnyomást, mely nem kerülne könyvkereskedelmi forgalomba. Ezt az igen józan, hasznos javaslatot, amint látjuk, az Új Magyar Könyvkiadó a Shakespeare kiadásnál — legalábbis részben, — már megvalósította és a bibliofil kiadások kivül regénynyomó papíron, jóval olcsóbban, hat kötetben is kiadja Shakespeare drámáit, de ennek az olcsóbb kiadásnak 200 forintos ára a könyvtárak részére még mindig igen magas, minden falusi könyvtár még így sem juthat hozzá. Kiadóinknak tovább kell haladniuk ezen az úton, s hozzáférhetővé kell tenniük ezeket a műveket a legkisebb könyvtár számára is.

Az egész terv olvasóinknak a kultúrforradalom következtében örvendetesen megnövekedett igényeit tükrözi.

KITÜNTETÉSEK

A Népművelési Miniszter „A szocialista kultúráért” kitüntető jelvényt adományozta az alábbiaknak:

CSINAK TAMÁS szerkesztő, Akadémiai Kiadó;
ERTL MICHÁLY főkönyvelő, Akadémiai Kiadó;
FEHÉR JÓZSEF szerkesztő, Akadémiai Kiadó;
NÁDAS GYÖRGY szerkesztő, Akadémiai Kiadó;
RÁCZ ISTVÁN osztályvezető, Akadémiai Kiadó.

□

KÜPECZI BÉLÁT NEVEZTE KI a Kiadói Főigazgatóság főigazgatójává a népművelési miniszter. (Népművelési Közlelőny.)

AZ UNESCO MEG EZÉV FOLYAMÁN háromnyelvű (francia, német és spanyol) könyvet ad ki *Mickiewicz munkásságáról*, alkotásairól és nemzetközi jelentőségéről. A könyv anyagának megírásában számos ország kiváló írója és kritikusja vesz részt. Mint érdekességet megjegyezzük, hogy az UNESCO eddig mindössze három ehhez hasonló könyvet adott ki. (*Leonardo da Vinci*, *Goethe* és *Balzac munkásságáról*.)

A Zycie Literackie hírt ad arról, hogy még ebben az évben megjelenik *Mickiewicz „Pan Tadeusz”* című műve kínai nyelven. (Bibliotekarz.)

A József Attila jelvénytulajdonos olvasómozgalomról

A DISZ Intéző Bizottsága és a Népművelési Minisztérium vezetősége már 1955. júniusában határozatot hozott arról, hogy fokozottabb erőfeszítéseket kell tenni az olvasásnak, a könyv terjesztésének az ifjúság körében történő kiszélesítésére. Ennek érdekében indul 1955 őszén a József Attila jelvénytulajdonos olvasómozgalom.

Az olvasómozgalom célja az, hogy ifjúságunk szocialista nevelését éppen a könyvek segítségével az eddigimél sokkal erőteljesebben elősegítse, az, hogy az ifjúság ma még nem olvasó rétegeiből újabb olvasókat hódítson meg, s hogy *végéreményben öntudatosabbá, műveltebbé tegye ifjúságunkat*. Fontos célja a versenynek, hogy elősegítse a DISZ politikai és szervezeti megerősödését is.

A nemes vetélkedés a József Attila olvasómozgalmi jelvényért folyik. A jelvénynek bronz, ezüst és arany fokozata lesz. A bronz fokozatot elnyerheti az a fiatal olvasó, aki az ajánlott könyvek közül 10 könyvet elolvas és az ajánlott filmek közül kettőt megnéz és ezekről szóban számot ad. Az ezüst és arany fokozat feltételeit, valamint az ajánlott könyvek jegyzékét az olvasómozgalom útmutatói tartalmazzák.

Ez az írás csak előfajékozatóként szolgál.

Minden fiatal, aki részt vesz az olvasómozgalomban, olvasónaplót vezet és ebben tartja nyilván az elolvasott könyveket és a megnézett filmeket.

Az olvasómozgalomhoz kapcsolódik a szavaló- és felolvasó versenyen való részvétel is. Ezt a teljesítményt külön figyelembeveszik és ez megkönnyíti a jelvény elnyerését.

A József Attila olvasómozgalom a DISZ és a fiatalság mozgalma, azonban a népművelési dolgozóknak, elsősorban a

könyvtáraknak sok és aktív kezdeményező segítséget kell ahhoz nyújtaniok.

Miben nyújthat és nyújtson a könyvtár segítségét?

1. Elsősorban abban, hogy a már olvasó fiatalok között széles körben népszerűsítse magát az olvasómozgalmat és még újabb ifjú olvasók megnyerésére törekedjen.

2. Széles körben népszerűsíti az ajánlott könyveket és elősegíti, hogy a fiatalok minél jobban megismerjék ezeket. Könyvismertető megbeszéléseket, könyvtárakat, kiállításokat szerveznek együttműködve a DISZ olvasómozgalmi feladataival.

Az olvasómozgalom alapvető célja, hogy az üzemi és nagyvárosi ifjúság minél nagyobb részét olvasóvá tegye. Ezért az MTH iskolák és üzemi DISZ bizottságok és szakszervezeti könyvtárosok elsőnek fogjanak hozzá a munkához.

Az olvasómozgalom sikerének egyik feltétele a népművelési és a DISZ szervek szoros, állandó együttműködése. A könyvtárosok kezdeményezően keressék fel a DISZ szervezet vezetőit és tárgyalják meg a közös feladatokat és fogjanak hozzá azonnal azok végrehajtásához. Ha valamelyik könyvtárba október végéig még nem jutott volna el az olvasómozgalom tájékoztatója és könyvjegyzéke, akkor azt a járási vagy megyei könyvtártól sürgősen kérje.

A József Attila olvasómozgalom megindításakor nagy munkára hívjuk fel a könyvtárak hivatásos dolgozóit és társadalmi munkás lelkes aktívait. Az olvasómozgalom kibontakozásával érjük el, hogy az ifjúsági olvasókkal való munkájuk megjavuljon, az ifjúság olvasótáborra szélesedjen, ifjúságunk öntudatban, műveltségben erősödjék.

Zalai Sándorné

A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG KÖZPONTI KÖNYVTÁRI TANÁCSÁTÓL szerkesztőségünk a következő levelet kapta: „A Magyar Népköztársaság könyvtárainak és könyvtári dolgozóinak. Kedves Elvtársak! A csehszlovák könyvtárak megbízottai a CSR Központi Könyvtári Tanácsának 1955. június 15-én tartott alapító üléséről testvéri üdvözlőlevelet küldik... A Központi Könyvtári Tanács... vezetőszerve Csehszlovákia egységes könyvtári hálózatának. A hajdani Cseh és Szlovák Könyvtárnokok Szövetsége programjához és feladataihoz kapcsolódva a szocialista típusú könyvtárak fejlődéséről gondoskodik országunkban.

A Szovjetunió könyvtári rendszere mintája a csehszlovák könyvtárak kiépítésének. A csehszlovák könyvtárak dolgozói a szovjet könyvtárak oldalán, együttműködve a demok-

ratikus tábor minden országának könyvtárával, harcolni fognak a szocializmus felépítéséért és a béke fenntartásáért, a dolgozó nép kulturális fejlődéséért és az emberiség kultúrája legjobb haladó és demokratikus tradícióinak továbbfejlesztéséért.

Ezen nagy célok érdekében kívánatosnak tartjuk a könyvtári és bibliográfiai nemzetközi együttműködés békés fejlesztését és a publikációk nemzetközi cseréjének kiszélesítését. Ez harc hozzájárulás lesz a nemzetek közti baráti kapcsolatok megerősítéséhez, a kultúra békés virágzásához és a nemzetközi feszültség csökkentéséhez. Húvek J., Tahy C., Lipovszky J., Konvalinka M.“

Az El Siglo című chilei lap közlése szerint Chilében új irodalmi újság jelenik meg „Extremo Sur“ (Távolai Dél) címmel.

Műszaki könyvtárosok a műszaki fejlesztésért

A felszabadulás előtti időben műszaki könyvtári hálózatról nem beszélhetünk, a felteudalus Magyarországon az uralkodó osztalynak nem állt érdekében a műszaki kultúra terjesztése. Ma egészen más a helyzet. Csaknem minden jelentős üzemünk rendelkezik már szakkönyvtárral és ezek a szakkönyvtárak a legutóbbi években komoly fejlődést értek el. Lényegében kialakult az üzemi szakkönyvtárak hálózata, jelenleg kb. 300 üzemi szakkönyvtár működik. Azokon a helyeken, ahol a vállalat vezetősége már korábban felismerte fontosságukat, jól is működnek. Sokhelyütt megszervezték a műszaki irodalmi tájékoztatást a könyvtár mellett, vagy attól külön. Így a műszaki irodalomban rejlő sok gazdag tapasztalat feltárásával és terjesztésével hasznosan segítették elő az üzem termelését és az újító mozgalom fejlődését. Kormányzatunk jelentős ösztönzéseket fordít műszaki könyvtáraink fenntartására és fejlesztésére, így pl. 1954-ben a fentemlített 300 szakkönyvtárra közel 11 millió forintot költött államunk. Ebből az összegből az új műszaki irodalom beszerzésére kerekén 8 millió forint jutott. A szakkönyvtárak olvasóforgalma is jelentősen megnőtt az utóbbi évek során, csupán az OMK által szervezett műszaki könyvtárosi versenyben résztvevő 100 könyvtár forgalma egy év alatt 24 százalékkal emelkedett. Több könyvtár, így pl. a DIMÁVAG, a Lámpagyár műszaki könyvtára új helyiséget, az IKARUS gyár olvasótermet és korszerűen berendezett folyóirat-olvasót kapott. Szakkönyvtárosaink képzettsége is jelentős fejlődést mutat. Három évvel ezelőtt a vállalati műszaki könyvtárakban jóformán alig találtunk könyvtárosi képzettségű dolgozót, 1955. szeptemberéig viszont már több mint kétszázan végezték el az OMK által rendezett négyhónapos szakkönyvtárosi tanfolyamot és csaknem ugyanennyien tették le a Népművelési Miniszter rendeletében előírt képesítő vizsgát.

Azokban az eredmények ellenére a műszaki könyvtári hálózat további fejlődését különböző nehézségek gátolják.

Üzemi és kutatóintézeti szakkönyvtáraink egyre gyarapodó állományukat sok esetben létszám- és helyhiány miatt nem tudják feldolgozni, raktározni, így pl. a Vörös Csillag Traktorgyár megfelelő helyiség hiányában értékes könyvtári állományát négy helyen tárolja. Az Építésügyi Minisztérium Központi Könyvtára tízezer kötet könyvet kényszerül né-

hány szekrényben összezsúfolva tartani. A Gheorghiu Dej Hajógyár műszaki könyvtarat egyszerűen bezárták a könyvtáros elbocsátása után. Mashelyütt nincs elegendő ember a könyvek feldolgozására. Hibák fordultak elő helyenként a racionalizálás során is: előfordult, hogy a képzett és jól vizsgázott könyvtárost más beosztásba helyezték, vagy elbocsátották, ugyanakkor könyvtári képzettség nélküli dolgozót állítottak be a helyére. Kétségtelen, hogy a könyvtárosok cseréltetése, amely legfőképpen a nem főhivatású könyvtárosok esetében gyakori, nagymértékben akadályozza a könyvtári munkát. Míg az új könyvtáros megszerzi a könyvtár kezeléséhez szükséges ismereteket, nagymértékű elmaradás mutatkozik a feldolgozó munkában és a könyvtár népszerűsítő tevékenysége is szünetel. Természetesen így a műszaki irodalom sem jut el a dolgozókhoz.

Az OMK több ízben felhívta az illetékes minisztériumok figyelmét erre a visszás helyzetre. Bár a minisztériumok legtöbbször jószándékúan segíteni kívánták a vállalati szakkönyvtárak munkáját, közbelépésük sem járt mindig eredménnyel. Eredményes volt a hibák feltárása a Klement Gottwald gyár esetében, ahol a sajtóban is közzétett éles bírálatunk és a Kohó- és Gépipari Minisztérium intézkedése nyomán megfelelően képzett könyvtárost helyeztek az addig elhanyagolt könyvtárba. Ugyanígy ígéretet kaptunk a Kohó- és Gépipari Minisztériumtól, hogy a Gheorghiu Dej Hajógyár műszaki könyvtárát is újra megnyitják.

A vizsgázott könyvtárosok között is vannak olyanok, akik nem fordítanak elég gondot a műszaki irodalom széleskörű, aktív népszerűsítésére. Úgy vélik, hogy elegendő, ha könyvtári nyilvántartásaik rendben vannak és megelégednek azzal, hogy a könyvtárba betévedő olvasókat kiszolgálják. Vegyenek példát az IKARUS gyár szakkönyvtárosáról, vagy látogassák meg Balázs József elvtársat, a Wilhelm Pieck Vagon- és Gépgyár szakkönyvtárának vezetőjét. Természetesen még több példamutató könyvtárosunk is van, ennek ellenére az üzemi műszaki könyvtárak legtöbbször elmaradtak az ipar általános fejlődésétől, nem segítettek kellőképpen a műszaki fejlődést.

Az üzemi szakkönyvtárosok minden erejükkel segítsék a műszaki fejlesztési tervek teljesítését. Ennek érdekében a műszaki könyvtárosnak ismernie kell

üzeme tervét, ismernie kell azokat a problémákat, amelyek a termelés során felmerülnek. És természetesen alaposan ismernie kell a reábizott könyvtár állományának összetételét is, hogy a megfelelő kérdéshez megfelelő irodalmat tudjon beszerezni és ajánlani. Ismernie kell továbbá azokat a forrásokat és helyeket, ahová szakirodalomért fordulhat, mert a szakkönyvtár egyedül minden igényt nem tud kielégíteni. Ezért szoros kapcsolatot kell kiépítenie könyvtárközi kölcsönzés útján is a hozzá hasonló jellegű üzemek szakkönyvtáraival, az illetékes iparági kutató intézet szakkönyvtárával és az Országos Műszaki Könyvtárral is. A könyvtáros kérje az OMK ezirányú segítségét. Javasoljuk továbbá, hogy kössenek a hasonló jellegű üzemek szakkönyvtárosi szocialista szerződést egymás munkájának megsegítésére. Ilyen kezdeményezések már történtek, például a Lámpagyár és az ATRA és más gyárak között.

A termelési tervek, az üzem műszaki fejlesztési tervének, a műszintterv ismeretén kívül fontos az újítási feladatterv és az egyes dolgozók érdeklődési körének állandó figyelemmel kísérése is. A jó könyvtáros meg tudja magyarázni a dolgozóknak, hogy a jó mérnök, technikus, szakmunkás nem maradhat el az egyre fejlődő technikától. A könyvtáros népszerűsítse azokat az újításokat, mérnököket, sztahanovistákat, akik bátran alkalmazva az új technikát, eredményeket értek el a maguk területén.

A régebbi értelemben vett szigorúan könyvtári tevékenységen kívül a könyvtárosnak műszaki irodalmi tájékoztató munkát is kell végeznie. Fel kell tárnia és hozzáférhetővé kell tennie a magyar és külföldi, elsősorban szovjet szakirodalmat. E munkájában bátrabban használja fel az OMK dokumentációs szolgáltatásait, a Műszaki Lapszemléket,

a Figyelőszolgálatot, bibliográfiákat, szakadalmi leírásokat, fordításokat, stb.

A szakkönyvtáros egyedül, a gyár vezetőségének, a párt- és a szakszervezetnek a segítségével nélkül nem képes munkáját jól végezni. A legjobb szakkönyvtári munka eddig is ott alakult ki, ahol a gyárvezetés, a párt- és szakszervezet és a szakkönyvtáros együttesen, vállatve dolgoztak. A gyár vezetésének fel kell használnia a könyvtáros segítségét, de támogatnia is kell a könyvtárost.

Fontos szerepe van a szakkönyvtár munkájában az üzemi sajtónak. Ma már egyre több olyan cikkel találkozunk az üzemi lapokban, amely a műszaki könyvtárral foglalkozik. Igen helyes kezdeményezés, hogy az üzemi lapban felvetett termelési problémához a gyár könyvtárában található irodalomból bibliográfiát állít össze a könyvtáros.

A szakirodalom népszerűsítése terén igen jó eredményt értek el az üzemi könyvkiállítások, könyvankétek, könyvismertetések segítségével.

Szakszervezeti könyvtáraink és üzemi műszaki könyvtáraink között ma még alig van együttműködés, s ez a helyzet tarthatatlan. A szakszervezeti könyvtárba az üzem dolgozóinak jórésze betér, főleg szépirodalmi könyvek kölcsönzése céljából. A szakszervezeti könyvtáros feladata, hogy a dolgozókat a műszaki irodalom olvasásának fontosságára is felhívja. Ehhez azonban szüksége van a műszaki könyvtáros segítségére, aki megmondja, hogy milyen képzettségű olvasónak milyen műszaki könyvet lehet ajánlani. Helyes, ha a műszaki könyvtár katalógusát a szakszervezeti könyvtárban is elhelyezi és a két könyvtár esetleg közös kiállításokat rendez. Kívánatosnak tartanánk, ha egy üzemben belül a műszaki információval foglalkozó részleg a műszaki könyvtár, az újítási iroda, a szabványiroda, a műszaki fordítók, a műszaki körök egy szervezetben egyesülnének. A Szovjetunióban az ilyen szervezeteket műszaki kabineteknek hívják és működésükben jelentős szerepet játszanak a műszaki könyvtárosok.

Az elmondott feladatok korántsem tekintendők teljes felsorolásnak, csak a legfőbb tennivalókat ragadtuk ki. Ahhoz, hogy a műszaki könyvtárosok e feladatokat sikerrel valósítsák meg, szüntelenül fokozniuk kell politikai és szakmai képzettségüket és ismerniük kell a párt és a kormány határozatait. Ilyen körülmények között valóban hathatósan segíteni tudják műszaki fejlesztésünk ügyét, a termelékenység, emelkedését, az önköltség csökkentését.

A Vörös Csillag Traktorgyár sztahanovista köre

Pováry Jenő

A KÖNYVTÁRI MUNKA

KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK.

Múlt számunkban részletesen foglalkoztunk a helyismereti gyűjteménnyel. Akármilyen fontos is, nem az egyetlen különgyűjtemény a könyvtárban. Nagy-könyvtárainkban a régi és ritka könyvek gyűjteménye, a kéziratgyűjtemény, zeneműtár, térképgyűjtemény, metszet-és műlapgyűjtemény, mikrofilmtár stb. válik ki hasznoló módon az általános anyagból. Ismerkedjünk meg röviden ezekkel is, mert egyes darabok kisebb könyvtárakban is előfordulhatnak.

Régi és ritka könyvek.

A régi könyvek közé az ősnymtatványokat és az 1711-ig megjelent magyar műveket, az ún. „rég Magyar könyveket“ (rövidítésük RMK) sorolják könyvtáraink.

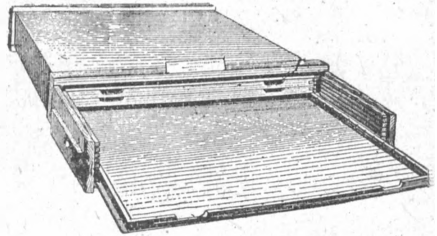
Az *ősnymtatványok* a könyvnyomtatás legelső alkotásai bezárólag az 1500. évig. Hazánkban ilyen a Hess András budai nyomdájában készült *Cronica Hungarorum* (Magyarok krónikája, 1473). A világ ismert ősnymtatványainak a száma igen jelentős, 40—45 000-re tehető. (Mintegy 10 százaléuk található meg a hazai könyvtárakban.)

Az ősnymtatványoknak még *nincs címlapjuk*, egyébként is erősen a kézíratos kódexre emlékeztetnek. Emellett sokszor csonkán maradtak fenn az utókorra, így meghatározásuk (kezdő levél és kolofon híján) nem könnyű feladat. A nehézségek okozták, hogy a könyvtárosok rendkívül kifinomodott, fejlett módszereket alakítottak ki. A papír vízjegyeiből, a betűtípusokból, a sorok távolságából, a díszítőelemekből stb. megszemenő következtetéseket tudnak levonni, kolofon nélkül is a készítő nyomdákhoz tudják kapcsolni a meghatározandó példányt.

Igen nagy segítség a meghatározásban, hogy a eddig ismert példányok bibliográfiaileg le vannak írva, s leírásuk a vizsgált példánnyal egybevethető.

Egyes ősnymtatványok vagyonokat érnek, főleg a legrégebbek, legszebbek, legkisebb számban fennmaradtak. Nem árt talán megemlíteni, hogy Gutenberg 42 soros bibliája 1926-ban 1 250 000 német birodalmi márkáért cserélt gazdát! Már különleges értékük is indokolja tehát külön kezelésüket.

Hazánkban legnagyobb ősnymtatvány gyűjteménye az Országos Széchényi Könyvtárnak, a Magyar Tudományos

A Lenin könyvtár összerakható egységekből álló, fém térképszekrénye

Akadémia Könyvtárának és a budapesti Egyetemi Könyvtárnak van.

A régi magyar könyveknek ugyanakkor nemzeti szempontból van igen nagy jelentőségük. Mint mondtuk, 1711-ig bezárólag tartoznak ide a magyarországi kiadványok, sőt idesoroljuk a hazai szerzők külföldön megjelent műveit is. A régi magyar könyvekkel kapcsolatban alapvető segédkönyvünk a következő:

SZABÓ Károly: *Régi magyar könyvtár* 1. köt. Az 1531—1711. megjelent magyar nyomtatványok... 2. köt. Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok... 3. köt. 1—2. r.

SZABÓ Károly—HELLEBRANT Árpád: *Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok*... Bp. 1879—1898. 4 db. — Kiegészítése:

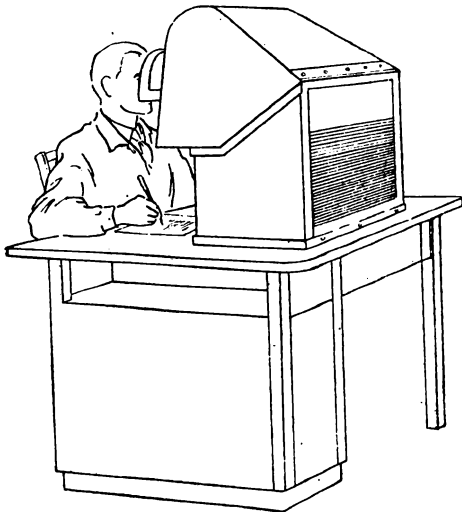
SZTRIPSZKY Hiador: *Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtár c. munkájának 1—2. kötetéhez*. Bp. 1912. 12,710 lap.

A RMK-kötetknél is mindenekelőtt a példány pontos meghatározása a könyvtáros feladata. A címlappal, kolofonnal ellátott csonkítatlan művek meghatározása nem okoz komoly nehézséget, főleg ha Szabó Károlynál, Sztripszkyknél már szerepelnek. Itt is fontos azonban a példány gondos összeolvasása a közölt leírással, mert nagy számban fordulnak elő változatok. Néha a felfedezett sajtóhibákat javították ki nyomás közben, máskor szívesen a szedés, s újjal kellett pótolni, de előfordult az is, hogy az ajánlást cserélte ki újabbra az élelmes nyomdász, hogy több pártfogótól kapjon támogatást.

Ha azonban a példányon az év, a nyomdász, stb. megnevezése nem talál-

ható, főleg, ha töredékkel van a könyvtárosnak dolga, a meghatározás nem könnyű dolog. Az őnyomatványmeghatározáshoz hasonlóan itt is különleges módszereket dolgoztak ki kutatóink. Szerepet játszanak tartalmi és formai tényezők. A *tartalmiak* közé tartozik pl., hogy protestáns vagy katolikus állásponton van-e a szerző, milyen eseményeket említ meg, milyen más művekre hivatkozik stb. A *formai* tényezők közt elsősorban a *betűtípusok*, a használt *könyvdíszek*, esetleg a *vízjegyek* játszanak szerepet. A krónikás, históriás éneknél sokszor a *versfő* (acrosticon) árulja el a szerző nevét. Igen fontos szerepe van a meghatározásban a *helyesírásnak*, bár a pontos módszereket még mindig nem alakítottuk ki. Ebben a korban még nincs egységes helyesírás, éppen ezért kiálkozik felhasználásra. (Egy mai töredéknél a helyesírás semmit sem mondana, Budapesten ugyanúgy írnak, mint Kőszegen. A XVI—XVII. században azonban a debreceni nyomda nem ugyanazt az írásmódot követte, mint a kolozsvári vagy a nagyszombati.) Töredékek meghatározásánál hasznos segítséget nyújt a *Nyelvtörténeti szótár* is, minthogy jelzi az egyes szavak, kifejezések előfordulási helyeit. Néha a példány kézírásos bejegyzései vezetnek nyomra.

Az RMK-kutatás természetszerű központja az Országos Széchényi Könyvtár. Birtokában több mint 5000 mű van (mintegy 7000 db). Mint Szabó Károly bibliográfiájából is látható, jócskán találhatóak régi magyar könyvek egyéb

Zeiss Dokumator leolvasó készülék az Országos Műszaki Könyvtárban

könyvtárakban is. (Sajnos, számos RMK-kötet — köztük nem egy unikum! — csak külföldön lelhető fel.)

Ha nem is törekedhetnek a teljességre, kisebb bemutató jellegű gyűjteményre (a könyvtörténet, nyomdásztörténet, irodalomtörténet szempontjából) megyei könyvtárainknak is szükségük van. Számítson a feldolgozásban minden könyvtárban alapvető szabálynak, hogy a cím-másolatok 1—1 példányát meg kell küldeni az Országos Széchényi Könyvtárnak. Különösen fontos az OSZK tájékoztatása az eddig még nem ismert példányokról.

Ha nem is régi a könyv, igen nagy becsben lehet része *ritkasága* miatt. Ide tartoznak pl. a betiltott, elkobzott művek, mint pl. Petőfi 1849. és 1851-i elkobzott kiadásainak megmaradt példányai. Sok kiadvány viszont jelentős példányszámban jelenik meg, mégis elkallódik, mert nem tekintik fontosnak, főleg a rőpiratok s más kisnyomatványok. A szocialista könyvtárakban a ritkaságok között különös hangsúly esik az *illegális pártirodalom* példányaira, a *marxizmus-leninizmus klasszikusainak* régebbi kiadásaira.

A régi és ritka könyvek külföldre szállítása az Országos Széchényi Könyvtár engedélyéhez van kötve.

Kéziratok.

A könyvtári kéziratok első fajtája a középkori kézzel írt könyv: a *codex*. Nemzeti szempontból különösen fontosak a *Corvinák* és a *nyelvemlékek* (magyar szöveget közlő kódexek). Ilyen kézírata csak igen kevés könyvtárnak van, ugyanolyan, néha még nagyobb gonddal őrzik őket, mint az őnyomatványokat.

Nemzeti szempontból igen jelentős kéziratok származnak azonban a következő századokból is. Már a XVI. században megjelennek, de a következő századokban is élnek a kéziratok *énekeskönyvek*. Kezdetben egyházi énekeket tartalmaznak, azután jönnek a világiak is (Vásárhelyi daloskönyv stb.). Szoros rokonságban vannak a daloskönyvekkel a *versgyűjtemények*, amelyek közül számkora igen jelentősek a kuruc korral kapcsolatosak s a népköltés feljegyzései.

A költészet területén kívül nagy jelentősége van a *politikai kéziratoknak*. (Természetesen itt könyvtári anyagról van szó, nem az oklevelekről.) Kéziratban terjedt Rákóczi *Manifestuma*, *Histoire de mes guerres* c. műve stb. A reformkorban elterjedtek az ún. pasquillások, gúnyversek a reformok ellenzíról. Kéziratban adták tovább a politikai pe-

rek leírásait (Kossuth, Wesselényi pere). Nagy szerep jutott a kéziratoknak az 1848—49-es forradalom leverése után, vitairatok, gúnyiratok a Bach-rendszer ellen, apokrif iratok (Kossuth búcsúja a határon) jártak kézről-kézre. Ezek folytatásai a későbbi illegális politikai kéziratok.

A tudomány területére esnek az iskolai jegyzetek, amelyek hazai és külföldi egyetemek, főiskolák előadásait örökítik meg.

A gyakorlati életet a különféle receptkönyvek (emberi és állati betegségek gyógyítására), szakácskönyvek stb. képviselik.

Történeti szempontból van felbecsülhetetlen értéke az önéletírásoknak, emlékiratoknak.

De nemcsak a könyveket pótolták a kéziratok, alkalmasak voltak a folyóiratok, hírlapok helyettesítésére is. Kossuth „Törvényhatósági tudósításai” a híres példa.

Végül nem kis jelentősége van a levelezésnek és az írói kéziratoknak (a nyomtatásban kiadott művek eredeti fogalmazványainak).

Egyre nagyobb szerep jut napjainkban a kéziratok anyagnak — modern kéziratoknak — a szakkönyvtárakban is. A kísérleti jegyzőkönyvek kutatási, tanulmányúti jelentések, belső rendeletek, üzemi normák stb. olyan adatokat tartalmaznak, amelyek jelentősen kiegészítik a könyvben, folyóiratban közreadottakat. A feladat elsősorban a kutatóintézeteki és vállalati könyvtárakban merül fel.

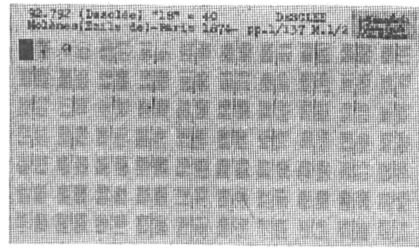
Főleg a vállalati könyvtárakban nagy szerepet játszanak a kéziratok fordítások is.

A megyei könyvtárakban is felmerül a szüksége annak, hogy az OSZK módszertani osztályának cikkközlését, ezen kívül általában a gépirásos, sokszorosított módszertani anyagot, saját kiszállásai eredményeit stb. megőrizze.

Az elrendezés az ilyen kéziratok anyagánál szakrendi. A kezelést megkönnyíti, ha a borítéknélküli anyagot kartonfedélbe fűzi a könyvtáros. A tárolás rendszerint dobozokban, fekvő helyzetben történik, de levélrendezőbe kapcsolva, álló iratdobozokban is lehet tartani őket.

Kisnyomtatványok.

Kisnyomtatvány elnevezés alatt foglaljuk össze azokat a kiadványokat, amelyek terjedelmükben fogva nem ütik meg a normális könyv mértékét. A kereske-

Mikrokártya

delmi prospektusok, szabványok, szabadalmak, rölapok, plakátok, térképek, stb. tartoznak ide. Különleges típus az „aprónyomtatvány”, ez egy, legfeljebb két levélből áll (rölapok, stb.).

A füzetalakú kisnyomtatványokat a könyvtárban függőlegesen szokás elhelyezni, mint a könyveket. A könnyebb kezelhetőség biztosítására azonban nem méterhosszúságú polcokat alkotnak belőlük, hanem sokkal kisebb egységekre szokás tagolni őket. Az erre szolgáló eszközök: nyitott dobozok (az ún. „papucskok”) tékák, rekeszes állványok (itt a polc függőleges falemezekkel 5—8 rekeszre van osztva, hogy a füzetek el ne dőljenek). Az aprónyomtatványok elhelyezési módja viszont rendszerint vízszintes. Iratgyűjtőkbe, lapos dobozokba, lapos fiókos szekrényekbe kerülnek. Különösen kényes a térképek kezelése. Itt nagyalakú térképborítékok kellenek, esetleg nagy lapos fiókok (lásd a Lenin Könyvtár összerakható egységekből álló fém térképszekrényét az 1. ábrán).

Mikrofilm.

A könyvnek nem mindig olyan volt az alakja, mint ma. Tudjuk, hogy régen agyagtáblán, papirusztekercsen stb. készítették. Nos, a fejlődésnek a nyomtatott könyvvel sincs vége, itt a legfrissebb alakváltozat: a filmre fényképezett szöveg.

A mikrofilm igen nagy előnye, hogy rendkívül kis helyet foglal el. Ez az előny elsősorban a nagykönyvtárak szempontjából fontos, hiszen azok évtizedek óta férőhelyproblémákkal küzdenek. (A helymegtakarítás meghaladja a 90 százalékot!) De a mikrofilm értékelése szempontjából igen komolyan esik latba az a körülmény is, hogy az olvasóközönség megnövekedése következtében a régi kulturális központokon kívül is egyre komolyabb igények merülnek fel. Ma már a nagykönyvtárak ritkaságait nemcsak helyben keresik, hanem egye-

bütt is. A mikrofilm cseréje egészen új lehetőségeket teremtett ebben a viszonylatban. (Míg a múltban pl. külföldre került Corvináink, régi magyar könyveink legfeljebb vásárlás útján lettek volna megszerezhetőek hatalmas összegekért, de sokszor még úgy sem, ma megnyílt az út, hogy mikrofilmváltozatban ithon tanulmányozhassuk őket. Nyelvemlékeinket, kéziratos ritkaságainkat stb. ugyan-csak hozzáférhetővé lehet tenni a tudományos intézetekben, az egyetemeken, sőt idővel a vidéki könyvtárakban is — az eredeti példányok odaszállítása nélkül.)

A mikrofilmnek ma három változata van forgalomban.

A *mikrofilmtekerces* több méter hosszú, orsóra tekercselhető filmszalag. A szalag szélessége 35 vagy 16 mm, előnyösebb az előbbi. A felvétel általában 12—14-szeres kicsinyítéssel készül, hírlapok esetében 16—18-szoros kicsinyítéssel. (Az esetek túlnyomó részében egy szövegol-

dal kerül egy filmkockába, ritkábban két szövegdoldal.)

Az orsóra tekercselte filmeket a könyvtárak dobozokban tartják. A doboz készülhet kartonból, alumíniumból, baktólból stb.

Ha a tekerceset rövidebb (rendszerint 23 cm hosszú darabokra) vágjuk, a *mikrofilmcsíkot* nyerjük. Előnye az, hogy a keresett részért nem kell az egész tekerceset végigpergetni.

A *mikrokártya* 7,5 × 12,5 cm nagyságú fényérzékeny papír, amelyre kicsinyített szövegdoldalok vannak másolva. (Lásd a 3. ábrát.) Normális katalógusfiókokban tartható, tehát az a különös előnye, hogy ez esetben a cédulán a címléírás alatt a szöveg is megtalálható. (További előnye, hogy olcsóbb, hiszen a papír kevesebbe kerül, mint maga a film.)

Mindegyik változathoz különleges olvasókészülékek szükségesek, amelyek a szöveget felnagyítják (lásd a 2. ábrát).

Sebestyén Géza

A pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Központi Technikai Könyvtár és Központi Orvosi Könyvtár 36 munkatársa szeptember 28-án és 29-én kétnapos tapasztalatsere-kiránduláson volt Budapesten. Szlovák barátainkat először az Országos Széchényi Könyvtárban Varjas Béla főigazgató üdvözölte. Elmondotta, hogy a két nemzet könyvtárosainak számos közös feladatuk van, így például a retrospektív nemzeti bibliográfiák csak együttes munkával dolgozhatók át korszerűen. Ez a látogatás remélhetőleg első lépés a kölcsönös személyes tapasztalatszerés terén, s a magyar könyvtárosok is megkeresik a módot arra, hogy ellátogathassanak a pozsonyi könyvtárakba. Pável Ochodnickij a pozsonyi Egyetemi Könyvtár osztályvezetője valamennyi szlovák könyvtáros nevében üdvözölte a vendéglátókat. Hangsúlyozta, hogy nagy örömmel jöttek el Budapestre, ahonnan a szlovák forradalmi mozgalmak is elindultak. — A vendégek ezután megtekintették az Országos Széchényi Könyvtárat, s az egyes osztályokon igyekeztek megismerni a könyvtár munkáját.

Másnap a pozsonyi Egyetemi Könyvtár munkatársa, dr. Jan Lechky megbízott igazgató vezetésével ellátogattak az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Könyvtárába. Itt Mátrai László könyvtárigazgató fogadta és üdvözölte a szlovák vendégeket. Dr. Lechky válaszában elmondotta, hogy a pozsonyi Egyetemi Könyvtár most kapott új épületet, az egykori magyar országyűlés palotáját, amelyben Széchényi István megalapította az Akadémiát. Az átköltözés most folyik, s februárra tervezik az új épület ünnepélyes megnyitását. Erre az alkalomra meghívta a magyar könyvtárosokat is.

A Központi Technikai Könyvtár munkatársai Vladimir Handzo igazgató vezetésével az Országos Műszaki Könyvtárat, a Központi Orvosi Könyvtár munkatársai pedig az Orvostudományi Egyetem Könyvtárát látogatták meg, Maria Stefanovicova, a pozsonyi egyetem könyvtár-tudományi tanszékének vezetője felkereste az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Könyvtár-tudományi Intézetét is.

Ennek a látogatásnak igen nagy a jelentősége számunkra is. A felszabadulás óta első ízben most járt hazánkban nagyobb külföldi könyvtároscsoport, amely a rövid idő alatt is megismerkedhetett könyvtárainkkal és könyvtárosainkkal. A baráti látogatás hatására minden bizonnyal még jobban el fognak mélyülni a két nemzet könyvtárai között a már meglévő kapcsolatok. (O. Sz. K.)

□

A CSEHSZLOVÁK KÖZPONTI KÖNYVTÁR-ÜGYI TANÁCSA 1955. június 15-én tartotta alapítóülését. A csehszlovák Művelődésügyi Miniszter által kiadott szervezeti és működési szabályzat értelmében a Központi Könyvtár-ügyi Tanács az alábbi területekre terjeszti ki hatáskörét: a különböző típusú könyvtárak munkájának egybehangolása, az elmélet és módszertani tevékenység fejlesztése a bibliográfiai munkák koordinálása, a könyvtárosképzés hosszútávúterületének kidolgozása és a végzett növények elhelyezése, a könyvtári munka szervezése és jutalmazása, és végül a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése.

Munkájának irányvonalát a Cseh és Szlovák Könyvtárosok Szövetségének akcióprogramja, valamint az 1948. évi Brnói Országos Könyvtáros Kongresszus határozatai szabják meg. A szovjet tapasztalatok felhasználása mellett Csehszlovákia Kommunista Pártja X. Kongresszusa által megszabott irányelveknek megfelelően döntő segítséget kell nyújtani a könyvtáraknak a mezőgazdasági és ipari termelés előmozdítására. Fontos feladatként tűzte ki a Tanács a Központi Módszertani Kabinetnek elméleti és módszertani központtá való fejlesztését. Fontos feladata az egységes címléírású szabályok, a falusi, illetve a járási könyvtárak mintakatalógusának a könyvtári osztályozás kézikönyvének, a könyvtártechnikai minimumnak kidolgozása, valamint a könyvtári terminológia egységesítése, s végül a Csehszlovák könyvtárügy és bibliográfia történetének megírása.

Könyvtáraink a pártoktatásért

I.

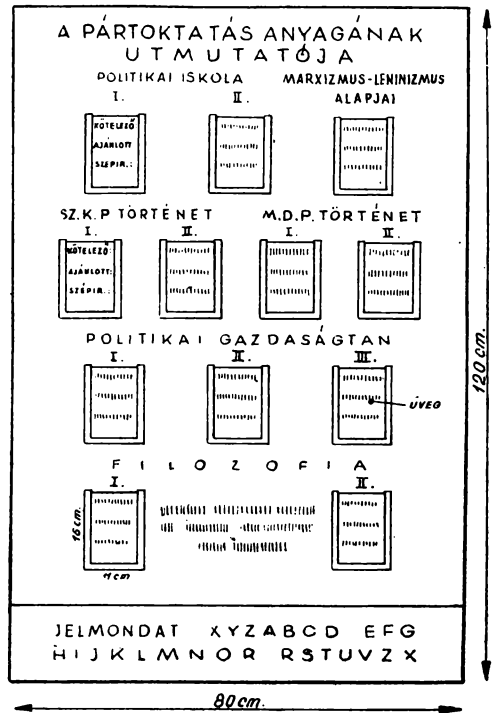
A PÁRTOKTATÁS SEGÍTÉSE A SOMOGY MEGYEI KÖNYVTÁRAKBAN

Ahhoz, hogy a könyvtárosok feladataikat jól elláthassák, elengedhetetlen állandó, szervezett politikai képzésük. Ezért a kaposvári Megyei Könyvtár arra törekedett, hogy minden főhivatású könyvtárosa bekapcsolódjék a politikai képzettségének megfelelő pártoktatási formába. Megyénk minden könyvtárosa, aki nem vesz részt állami oktatásban, pártoktatásra jelentkezett. Többen, mint konferenciavezetők, előadók veszik ki részüket a pártoktatási munkából.

A pártoktatás támogatására könyvtárhálózatunk elé kettős feladatot tűztünk: 1. Könyvtáraink elég gazdag politikai könyvvállományukkal, továbbá az elmélet jelentőségének propagálásával közvetlenül segítsék a pártoktatás munkáját. 2. Az üzemi szakszervezeti könyvtáraknak adjunk módszertani útmutatást a pártoktatás segítésére.

A megyei könyvtár június hónapban kidolgozta a megyei könyvtárhálózat tervét a pártoktatás támogatására. A tervet bemutattuk a megyei és városi pártbizottságnak. A városi pártbizottság tervünk egy részét beiktatta intézkedési tervébe is. Június havi módszertani értekezletünkön a járási és az önálló falusi könyvtárosokkal megbeszéltük az előkészítő munka esedékes tennivalóit. A járási pártbizottságoktól tájékoztatást kaptunk arról, hogy az egyes községekben milyen oktatási formát szerveznek. A Propagandaanyagterjesztőtől pedig beszerztük a különféle oktatási formák útmutatóit, melyek az előírt kötelező, ajánlott és szépirodalmi anyagról tájékoztatnak. Könyvtárainkat ennek alapján megerősítettük és folyamatosan megerősítjük — költségvetési lehetőségeinkre tekintettel — elsősorban a kötelező anyaggal.

Olvasóink figyelmét a „Pártoktatás anyagának útmutatója” táblával irányítjuk a pártoktatásra. A táblát a könyvtár legforgalmasabb helyén, a kölcsönzőben helyezzük el, rajta minden oktatási formának egy-egy szelvénye van, melyeken a tananyag időszakos változásainak megfelelően cserélhető kartonlapokon feltüntetjük a kötelező és ajánlott művek, valamint az anyaghoz kapcsolódó szépirodalmi művek jegyzékét. A tábla anyagának felfrissítéséért a kölcsönzési csoportvezető felelős, aki szoros kapcsolatot tart fenn a városi pártbizottság oktatási osztályával. A járási és önálló falusi könyvtáraink ezenkívül pártoktatási állványt

A kaposvári Megyei Könyvtár pártoktatási táblája

állítanak fel a kölcsönzőhelyiségükben. A községben folyó minden pártoktatási formának egy-egy sort rendeznek be. A polcon feltüntetik az oktatási forma megnevezését, elhelyezik ugyanott az időszerű irodalomjegyzéket és a jegyzékben felsorolt könyveket.

A kaposvári városi pártbizottság terve szerint, minden szeminárium folyamatosan, együttesen meglátogatja a Megyei Könyvtárat, ahol rövid összefoglaló előadás keretében megismertetik a látogatókat könyvtárhálózatunk működésével, fejlődésével, könyvanyagunkkal, olvasótermünkkel, szolgáltatásainkkal. E látogatásokat természetesen beírásokkal kapcsoljuk össze. Ilyen kollektív látogatásokat járási könyvtáraink is terveznek a járási pártbizottságok támogatásával.

A Megyei Könyvtár egy levelet adott ki, melyben felhívja a pártoktatásban résztvevő elvtársak figyelmét arra a segítségre, melyet a könyvtár nyújthat tanulásukhoz. A levél ismerteti a Megyei

Könyvtár és fiókhálózat szolgálati idejét, két oldalal pedig „Nagyjaink az elmélet jelentőségéről” címmel az elmélet fontosságáról Marx, Lenin, Sztálin és Rákosi elvtárs néhány tanítását adja közre. E leveleket eljuttatjuk a városi pártbizottság útján a szemináriumvezetőkhez, akik az ünnepélyes megnyitók alkalmával kiosztják az oktatásban résztvevőknek. A Megyei Könyvtár hasonló tartalmú nyomtatványokkal látja el a járási könyvtárakat is.

A járási pártbizottság megadta a propagandisták címét, levelet intéztünk hozzájuk és felkértük őket, hogy keressék fel a népkönyvtárt és nyújtsanak tájékoztatást a népkönyvtárosnak a politikai művek igényléséhez, szerzeményezéséhez. Egyben kértük, hogy irányítsák a hallgatókat a népkönyvtár használatára.

A könyvtárosok azokon a szemináriumokon, ahol tanulnak, az időszzerű oktatási anyagból rendszeresen kis könyvkiállításokat is rendeznek. A Megyei Könyvtár pedig nagyobb üzemeink szemináriumain az év folyamán egy-egy jelentősebb könyvkiállítást rendez a pártoktatás anyagából.

A falusi könyvtárak október első két hetében a pártoktatást propagáló könyvkiállításokat rendeznek. Ehhez a Megyei Könyvtár módszertani útmutatót dolgozott ki és kartonra nyomott jelmondatokkal látta el a népkönyvtárakat. A Megyei Könyvtár és a járási könyvtárak instruáló tevékenységében az őszi-téli olvasómozgalom előkészítése keretében jelentékeny részt kapott a falusi könyvtárak bekapcsolása a pártoktatás támogatásába.

Az üzemi, vállalati és hivatali könyvtárak könyvtárosai részére októberben a Megyei Könyvtár módszertani megbeszéléseket szervez, amelyekben az üzemi könyvtárosokkal megismertetik a pártoktatás támogatásának könyvtári módszereit.

Pártbizottságaink megyszerte támogatják könyvtárhálózatunk ilyenirányú munkájának kibontakozását, így minden reményünk megvan rá, hogy könyvtáraink ebben az évadban olyan mértékben vesznek részt az ideológiai munka segítésében, amilyenben ez a szocialista könyvtáraktól várható.

Kellner Béla

II.

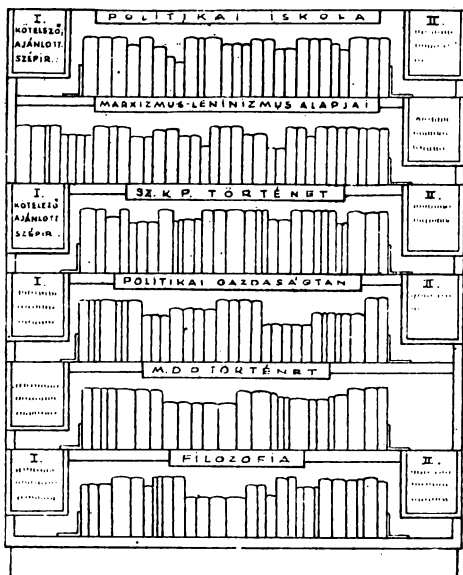
A HELYSIMERETI GYŰJTEMÉNY FELHASZNÁLÁSA A PÁRTOKTATÁSBAN

Rövidesen megkezdődik az új pártoktatási évad, a propagandisták már készülődnek a bentlakásos iskolákba. Egyesek már kezdenek ismerkedni azzal az anyag-

gal, amely az 1955/56-os időszakban nagyobb felkészülést követel tőlük. A színvonal emelkedése a könyvtárosoktól is több munkát kíván, komolyabban kell foglalkozniuk a pártoktatás segítésével. A járásonként létrehozott elméleti irodák vezetői, vagy akár a megyei elméleti tanácsadók gyakran kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy egy-egy kérdést alaposabban kell kidolgozniuk. Sajnos, ilyenkor megtörténik, hogy nem ismerik a könyvtárak szolgáltatásait, s zavarba jönnek, ha a szemináriumi anyagokat helyi vonatkozású adatokkal kell kiegészíteniük.

Ilyen körülmények között nagy jelentősége van a Békés Megyei Könyvtár 600 kötetes tájgyűjteményének, amelyről az olvasók részére betű-, szak- és földrajzi katalógus is készült. Ebben a gyűjteményben megvan a megyében kiadott művek nagy része, a hírneves Tevan és Kner nyomdák kiadványai, a megyei szerzők művei (Gyóni Géza, Szabó Pál, Dér Endre), valamint egyéb, a megyével bármilyen szempontból foglalkozó művek. Itt őrizzük a megyei sajtó hírlapanyagát is, a Békés, a Körösvidék számos évfolyamát.

Ezek a könyvek, s különösen a hírlapanyag, amelyben Achim András „Parasztság”-jának egyes példányai is megtalálhatók, eddig is sok kutatónak

Allvány a pártoktatás segítésére.
Kaposvár, Megyei Könyvtár

nyújtottak segítséget. Külföldiek is használták már a gyűjteményt. Sajnos, azok értékék mindmáig a legkevésbé igénybe vettékes könyveinket, akik munkájuk során a legtöbbet meríthetnének belőlük: a pártszervezetek vezetői, a propagandisták, politikai előadók. Pedig, ha megnézzük a pártoktatás anyagát, kiderül, hogy a filozófiai, valamint a Kommunista Párt-történeti tananyagon kívül bármelyik oktatási formához adhatunk segédanyagot. Például valamennyi oktatási forma anyagának tárgyalása során beszélnek arról a lenini törvényről, mely szerint a szocializmus magasabbrendű társadalmi forma a kapitalizmusnál, mert a termelt javak nagyobb mennyiségét s fejlettebb módszerekkel állítja elő. — Mivel bizonyítható ez Békés megyében? Nem okoz ez sem gondot, csak szembe kell állítanunk az egyes kötetekben fellelhető adatokat. Össze kell vetnünk pl. „Méltóságos gróf Almásy Dénes úr sarkadi törzsgyűjteményének vázlatos ismertetése” című munka adatait, mely 1902-ben látott napvilágot István Pál 1954-ben írt munkájával, amely a mezőhegyesi törzsszállat-tenyésztő állami gazdaság mai munkájáról számol be.

Számtalanszor felvetődik a politikai iskolákon az a kérdés is, hogy kik voltak a múltban a közigazgatás, a gazdasági, a kulturális élet vezetői, kik létesítették a társadalmi szervezeteket. Erre vonatkozóan számos művet bocsáthatunk az érdeklődőknek rendelkezésére (Békés megyei fejek, a békéscsabai ev. nőegylet évkönyve, közgyűlési jegyzőkönyvek stb.) s kiderül, mindig ugyanazokkal a nevekkel találkozunk. A gazdasági egyesületek vezetése, a fehér kereszt társaság szervezése, a megyei közigazgatási munka mind a Beliczeiek, a Bohók s más valamikor igen ismert személyiségek kezében futottak össze. Nagyon jó, ha a propa-

gandisták 10 év távolból a hallgatók elé idézzük mindezt, hiszen ma már egyre kevesebben emlékeznek rájuk.

A „*Hogyan éltek a dolgozók a Horthy-rendszerben*” c. téma meg tárgyalásakor igen hasznos munkák állnak rendelkezésre: Népművelési évkönyvek, amelyek az analfabétizmusról, a szociális viszonyok romlásáról „s rohadt szálmán elpusztuló /kisgyermekokról/ árulkodnak. Az ártalmatlannak tűnő iskolai értesítők sokasága pedig feltárja, milyen alacsony százalékarányban jutottak gimnáziumba a békéscsabai dolgozó osztályok gyermekei.

Van tehát a múltról szóló irodalom bőven. Hiba lenne azonban, ha a felszabadulás utáni évek irodalmát meg nem találhatnánk nálunk a kutató. Ennek folyamatos gyűjtése ugyanolyan állandó feladat, mint a múltva vonatkozó kutatás folytatása. Fontos is, mert az új kiadványok jórészt számvetést adnak a múlt és jelen viszonyairól, mint pl. „*A Magyar Kommunista Párt harca Békésmegyéért*”, vagy az „*Első ötéves terv eredményei Békésmegyében*” c. munka. Dokumentum erejével hat viszont az idők távolában a ma kisebb jelentőségűnek látszó szabályrendelet, s brossúraanyag is, ezért ezekkel, s az új sajtótermékekkel folyamatosan kiegészítjük állományunkat.

Mit tehetünk, hogy az itt ismertetett, s igen használható könyvanyag közkinccsé váljék? — A sajtópropagandán kívül levelekkel kerestük fel a pártbizottságok agit. prop. osztályait; s bibliográfiát mellékelünk ehhez, amelyben a helyismereti katalógus alapján tártuk fel előtte a saját területének irodalmát. Szöveggyűjteményt is óhajtunk szerkeszteni, amelyet a propagandistákhoz juttatunk el, hogy előadásaitkat elevenebbé téssek velük.

Szabad Olga

AZ UNESCO KÉZIKÖNYVE A VILÁG BIBLIOGRÁFIAI SZOLGÁLATAIRÓL. (Les services bibliographiques dans le monde. Par L. N. Malcès, Paris, 1955. Manuels bibliographiques de l'Unesco. 4.)

Öt évvel ezelőtt iktatta programjába az Unesco vezetősége, hogy minden országban kezdeményezze a bibliográfia nemzeti bizottságának megalakítását. Ez különösen olyan országokban hozott eredményeket, ahol a nemzeti bibliográfiának nem volt még központi gondozója, pl.: könyvtáros-egyesület, nemzeti könyvtár, bibliográfiai intézet, könyvkiadó, vagy tudományos társaság. Két dolgot azonban már eddig is sikerének tulajdoníthat az Unesco vezetősége mellé megszervezett nemzetközi tanácsadó bizottság, amely ebben a kézikönyvben számol be három év munkájáról: fontos adatokat gyűjtött össze a világ igen sok országának bibliográfiai forrásairól és sok helyütt napirendre tűzte a bibliográfiai szolgáltatások hiányos voltát. A tájékoztató szolgálat könyvtárosa részére a kézikönyvnek az a része

értékes, amely országonként sorakoztatja fel a legújabb kurrens és visszatekintő nemzeti bibliográfiákat, az utolsó évek szakbibliográfiát és adatokat közöl a bibliográfusképzésről és a központi katalógusokról, beletudva a folyóiratok központi lelőhelykatalógusait és repertóriumait is. A kézikönyv szerkesztője L. N. Malcès asszony, a Sorbonne ismert kiváló könyvtárosa. (Kóhalmi Béla.)

□

Az arjoli Turgenyev-múzeum a baráti országok könyvtáraitól Turgenyev-művek kínai, német, lengyel, román és bojár nyelvű kiadásait kapta meg. Bulgáriából bibliográfiai tájékoztatót is küldtek a Turgenyev-regények és elbeszélések ottani kiadásáról. Erdekes tanulmányt kaptak Budapestről: Diener Péternek, a Lenin Intézet aspiránsának „Turgenyev a XIX. századi kritikában” című munkáját, valamint Turgenyevről szóló újságcikkek fotokópiáit.

Utazás a ponyva körül

Mit nevezünk ponyvának?

Az angol „Penny-Dreadful”-nak (Filléres Borzalom), a francia „Quatresous littérature”-nak (Négyfilléres Inodalom), a német „Jahrmarktliteratur”-nak (Vásári irodalom), a magyar „Ponyva-irodalom”-nak nevezi. Első kritériuma tehát az olcsóság, a népnek szóló filléres ár. Egyéb jellegzetességeinek meghatározása nehéz feladat, mert a „ponyva” szó magyar értelmezése jelentős változáson ment át az utóbbi fél-században. Dr. Borzsák István kutató, a Széchenyi Könyvtár volt munkatársa összeállította — 250 esztendőre visszamenően — a magyar ponyvairodalom bibliográfiáját. Az ő „cédulakatalógusában” a XVIII. századból főleg vallásos és istenes énekek, a XIX. századból betyárhistóriák és vartörténetek lelhetők, de szépszerével találunk magyar és külföldi klasszikus irodalmat is, Goethetől Petőfiig, Jókaitól Jókaiig. Ezeket az olcsó, fűzött könyveket a vásári ponyván árulták — innét a név! — később deszkán, majd újságosbódékban. Az első világháború után azonban hazánkba is bezúdult a rémtörténetek, detektívregények szennyes áradata. Azóta a köznyelv az ilyen jellegű minden irodalmi igényt nélkülöző (tíz-hús-ötvenfilléres, pengős, kétpengős) regényeket hívja ponyvának. Mi most a köznyelv értelmezését követjük. Nem tesszük tehát vizsgálat tárgyává az „előkelő ponyvát”, amit az angol „second literatur”-nak, vagy „best-seller”-nek szokott nevezni.

El-e még a ponyva?

Szökepihés, fiatal fiú ül velem szemben a villamoson. Fehér csomagolópapírba bekötött könyvet olvas. A csomagolópapír felirata: „Fizika II. o.”. Érdekes fizika lehet ez, melynek lapjai sárgák, mint a hervadó falevél, s egyenként élék világot. Önkéntelen kíváncsisággal kukkantok a fizikakönyvbe, s meghökkentő dolgokat olvasok. Ilyesmit: „Uram! A késemért jöttem!” „Hol hagyta?” „Valami matrózban!” „Akkor megvan a kés!” „Hol?” „A hátamban...” — E párbeszédből ráismerek kisdíákkorom „nagy szenzációjára”, a „Piszkos Fred a kapitány” című P. Howard, igazi nevén Rejtő Jenő könyvre. Lám, tíz esztendője nem adnak ki ponyvát Magyarországon, mégis lépten-nyomon beleütközik az ember. Hogy lehet ez?

Dr. Borzsák István még nem fejezte be bibliográfiáját, még nem dolgozta fel számszerűen az adatokat. Cédula-

katalógusából hozzátételelesen mégis megállapítható, hogy a két világháború között Magyarországon körülbelül 10—11,000 ponyva-mű jelent meg. Húszezres minimális átlagpéldányszám figyelembevételével ez mintegy kétszáz-húszmillió kötet! Minden magyar állampolgárra tehát — a csecsemőket és aggodat is beleértve — 22 darab ponyva jutott Horthy-Magyarországon. És ebbe dr. Borzsák István nem számolta bele a két pengőnél drágább szennyirodalmat! Világos, hogy ekkora könyvmenyiség nem tűnhetett el tíz év alatt, s még a következő évtizedben is sok gondot fog okozni.

Miért olvassák a ponyvát?

Anélkül, hogy a kérdést erőszakosan leszűkítenénk, megállapíthatjuk, hogy a ponyva legkitartóbb és leglelkesebb olvasója az ifjúság. Felnőtt ember kezében ma már eléggé ritkán látható.

A ponyva népszerűségének egyszerű a magyarázata. Minden 10—13 éves fiú kívánja a „kalandot”. Utazni szeretne, kalandokba kerülni, harcolni, hősködni, győzni. Képeletét távoli világrészek, ezotikus népek, fantasztikus technikai találmányok, bonyolult bűnügyek zaklatják. Szeretne mindent ott lenni, mindenben résztvenni, úgy érzi, hogy egyedül ő képes legyőzni az akadályokat. S a lelkiismeretlen ponyvaíró „segítségére” siet és zsendülő fantáziáját ostoba, kiagyalt rémtörténetekkel elégíti ki. A fiatal olvasó habzsolja az izgalmas történeteket, melyekben nagy veszélyek leskelődnek, nagy indulatok lobognak, s a feszültség szinte feltétlenül feloldódik, hogy újabb bonvadalomnak adion helyet. A sürü indulati-és eseménykatarzis a fiatal olvasó lelki igényeinek nagyon megfelel. Ezért kedveli a ponyvát.

Ártalmas-e a ponyva?

„Kisdíákkorom nagy szenzációjára...” Írtam az előbb, s ebből mindjárt látható, hogy a fenti kérdés nem is olyan naív. Legyünk őszinték, s valljuk be, hogy „hivatalosan” ugyan harcolunk a ponyva és egyéb szennyirodalom ellen, de magánbeszélgetések alkalmával csak legyintünk: „Istvan! En is faltam Nick Cartert, Sherlock Holmeset meg Piszkos Fredet, mésem letem tolvai, betörő, vagy gyilkos! Rendes emberek lettünk...” Sőt, számos értelmiségit — közöttük tanár- és orvosembert — ismerek, akik tagadják a ponyva kártékony hatását, most

is szívesen olvasnak ponyvát — „pihenéskepűt”.

A ponyva valóban „pihentető”. Elaltatja az ember természetes érdeklődését az élet reális dolgai iránt, fellegjáróvá, képzelődővé, esetleg közömbössé, cinikussá, hittelenné, felületessé teszi. Mert igaz, hogy nem lettünk letörök, sem szélhámosok, de az is biztos, hogy az óriási magyar ponyvadömping is oka volt a magyar ifjúság tragédiájának, a második világháborús korosztály egy része erkölcsi és világnézeti félrecsúszásának! A teménten ponyvával Horthyék szinte elrekesztették a jó irodalomhoz, az élet mélyebb megértéséhez vezető utat.

A detektívregény megzavarja az ifjú erőteljesen alakuló erkölcsi értékrendjét, az élet természetes szépségei helyett az erőszak, a kaland varázsát csillogtatja előtte. Az ifjú ahelyett, hogy rendes, dolgos, őszinte érzelmű, becsületes életre törekednék, fantasztikus, nemlétező kalandokra vágyakozik. Az ilyen ifjúságot könnyű háborúba vinni, a ponyvaolvasó ifjúság közömbös lesz hazája, népe, s más népek sorsa, szenvedése iránt. Izlése is megromlik, mert a ponyva izgalma felületi, a remekmű mély, lelket átjáró izgalmaival szemben.

A ponyva tehát veszedelmesen ártalmas, s hogy a régi „ponyvaolvasók” közül mára sokan mégis felelős, közösségi érzésű emberek lettek, az részben erős jelleműeknek, amit a ponyva sem tudott kikezdeni, részben egyéb ráhatásoknak és részben a felszabadulás nagy, történelmi fordulatának köszönhető; de egy kicsit annak is, hogy a ponyva és az egyéb szennyirodalom eltűnt a hivatalos magyar könyvpiacról.

A ponyva kitiltása azonban nem oldja meg a kérdést. Itt a „rejtett” ponyva.

Mit tegyünk?

Ha pedig itt van, ha ártalmas, akkor harcolnunk kell ellene. E harcnak három főbb módszerét lehet felvázolni: 1. Nevelőmunka. 2. Adminisztrációs eszközök. 3. Könyvkiadás. — Vegyük sorjába.

A *nevelőmunka* elsősorban a könyvtárosok feladata. Ennél a témánál nem akarok sokat időzni, mert a könyvtáros ponyva elleni küzdelme az ajánló-munka kereteibe tartozik, s erről már többször esett szó e lap hasábjain. Egy-két dolgot mégis érinteni kell.

Mit tegyen például a könyvtáros, ha észreveszi, hogy néhány ifjú olvasója rendszeresen detektívregényt cserél egymással a könyvtárban, vagy az ajtó előtt? Vegye el a könyveket? Joga sincs hozzá, de nem is ér el vele semmit. Fo-

lyik majd a cserebere könyvtáron kívül. Tiltsa meg a csereberét a könyvtárban? Feltétlenül tiltsa meg, de ne mindjárt és ne túl erőszakosan. Beszélgesen a fiatalokkal, hasson rájuk jó gondolatokkal, esetleg kérje kölcsön valamelyik regényt, olvassa el és legközelebb tegye neveltségessé a könyvet a „delikvens” és a többiek előtt. Így tettem egyszer én is, s csak leután tiltottam meg a könyvtárban a csereberélést. Milyen hatása lett, nem tudom, de az ügyben szereplő fiúk oly nagyon megszégyeltek magukat, hogy nem hiszem, hogy hamarosan ponyvához nyúltak volna. Mindenesetre vigyázni kell! Az olvasót, a gyereket nem szabad a könyvtártól elriasztani. Ha elriasztjuk, csak ponyvát fog olvasni!

Különbséget kell tenni azok között, akik sok ponyvát olvasnak és azok között, akik néha-néha kézbevesznek egyet. Nevelőmunkánkat az előbbiekre kell összpontosítanunk. A ponyva veszélye ugyanis mennyiségében rejlik. A ponyva tömeghatású. Egyetlen remekmű életformálóan hathat, egyetlen egy ponyva nem! Csak rendszeres élvezése, csak száz meg száz rémtörténet ronthatja meg az egészséges életfelfogást, az izlést.

Ha egy könyvtár ifjú olvasói között „ponyvaláz” tör ki — ilyesmi is előfordul — a könyvtáros erősítse meg alaposan kalandosregény állományát, adja ezeket a kalandos könyveket elsősorban a ponyvaolvasóknak, adjon nekik sürűbben könyvet és minden lehető eszközzel igyekezzék kiűnti a szennyirodalmat az ifjúság kezéből.

Akadnak aztán felnőttek, akik rendszeresen olvassák a jó irodalmat, olykor mégis ponyvát látnak a kezükben. Két eset lehetséges. Vagy ő olvasgat néha-néha valami detektívtörténetet, vagy a nagyfiának viszi haza, mondván, „hadd szórakozzék a gyerekek!”. Az előbbiből mi csináljunk nagy ügyet. Bízunk a jó irodalomban. Az utóbbinak azonban meg kell magyarázni, hogy helytelen az „én is olvastam, mégis rendes ember lettem” felfogás. Sokat és behatóan kell az ilyen édesapával beszélünk, aki ifjúkori szórakozásnak látja, s nem ismeri el a ponyva rontó erejét.

A szervezőmunkát is a ponyva elleni harc fegyverei közé sorolhatjuk. Minél több tagja van a könyvtárnak, annál kevesebben olvasnak rendszeresen zűg-irodalmat.

A könyvtáros időnként túlléphet a csak eszmei nevelőmunkán és *adminisztratív* jellegű módszereket is alkalmazhat. A karácsondi népkönyvtár például rendszeresen becsereéli a pony-

vát olcsó kiadású, jó könyvekre. Eredményes „cserevásárt“ rendeztek a IX. kerületi, Illatos úti iskolában lévő Szabó Ervin Könyvtárban is. Gyenes Károly, a Ferenc körüti könyvesbolt vezetője „Olcsó“ és „Érdekes“ regényeket adott bizományba Bognárnénak, a könyvtár vezetőjének. A könyveket nem pénzért árusították, hanem 3 darab beszolgáltatót ponyváért 1 darab 3 forintos Olcsó, vagy Érdekes könyvet adtak. Ha a gyerekek csak két ponyvát hozott be, akkor 1 forintot rá kellett fizetnie és így tovább. A cserevásárt a Tanács finanszírozta. Több száz ponyva került ilyenképpen a zúzdába.

A könyvtárosoknak a leleplezés nehézségétől sem szabad megriadniok. 1953-ban a XI. kerületi Szabó Ervin Könyvtár dolgozója a rendőrséggel karöltve a Zenta utcában hatalmas zúgkönyvtárat lepleztek le. A rekamiétele volt 50 filléres és pengős regényekkel, az üveges könyvszekrény best-sellekkel, melyek között szépen megfért Ciano Mussoliniról írott könyve és Hitler: Harcom-ja is. A zúgkönyvtár egy hajdani ügyvéd feleségéé volt, akinek régen kisebb „magán-kölcsönkönyvtára“ volt az akkori Andrassy úton.

Sok ponyva kerülhet zúzdába a Népművelési Minisztérium által szervezett megyei „Könyvgyűjtő Hónap“-ok révén is. A könyvtárosok minden könyvet fogadjanak el a lakosságtól. Jobb, ha előkerülnek a rossz könyvek, mintha titkos közforgalomban maradnak.

Sokoldalú, terepményes és elszánt harcot folytat a ponyva ellen Barna István, az ÁKV Vidéki Boltosztályának előadója. Módszere érdekes. Budapest falai, s fái tele vannak cédulákkal. Sok cédulán ilyen szöveg olvasható: „Könyveket veszek“, „Könyveket eladok“. Néhány gyanús szövegű kishirdetés nyomán elindulva Barna István már jó pár nagyobb zúgkönyvtárat és zúgkönyvkereskedést leplezett le, ahol százforintos áron vesztették a szennyirodalom ritkaságait, pl. a „Hollywood rejtelmei“ című könyvet. Barna István meséli, hogy a vidéki zsibókon nyíltan árulják a ponyvát. A rendőrség tehetetlen, mert „nincs rendlet“ a kezében. Jó lenne, ha a Népművelési Minisztérium a Belügyminisztériummal közösen rendeletet, vagy utasítást dolgozna ki a filléres és pengős ponyva árusítása ellen. A hatóságok a zsibók könyvrészlegének ellenőrzésébe néha a városi könyvtárost vagy könyvtarissztót is bevonhatják.

Az adminisztratív eszközök nem lebecsülendők. Minden lehető módon harcolni kell a ponyva ellen, minden darab zúzdába küldött ponyva egy-egy csatanyerés a kultúra frontján.

A könyvkiadás kötelességei

Hiába határozza el a könyvtáros, hogy legyűri a ponyvát, ha nincsenek kezében megületelell ellenkönyvek, mintahogy egy időben nem voltak. Nagy mulasztásainkat nem sikerülhetett két év alatt behozni, de a javulás a könyvkiadás terén mindenesetre óriási.

Itt az Olcsó Könyvtár-sorozat. „Klasszikus-kalandos“ sorozatnak indult, J. Londenal, Vernével, Jókaiival. Kár is, meg öröm is, hogy eltért ettől az iránytól. Kimondottan klasszikus világirodalmi sorozat lett belőle. Az irodalombarát közönségnek ez nagy öröm, de a „srácok“ ma már kevésbé kapkodják. Örömmel üdvözölhető az „Érdekes Könyvek“-sorozat is. Sok ifi olvassa. Vigyázni kell, hogy valóban „érdekes“ legyen! Egy hibája van: kissé egyoldalú. Csapa aktuális, politikai jellegű történet...

Valamit azonban az összes könyvtárosok nagyon hiányolnak, ha a ponyva elleni küzdelemről beszélgetünk. Nincs raktáron elegendő kalandos-izgalmas, jó könyv, amit a fiatalok kezébe adhatnának. Az Ifjúsági Könyvkiadó feladata lenne, hogy egy olcsó, két-három forintos „Kalandos Regények“ sorozatot adjon ki. Ebbe a sorozatba be lehetne venni az annyira keresett és sehol meg nem lelhető Dumas könyveket, Cooper regényeit, Donáznak egy-két munkáját, Hugo Victor néhány regényét, Verne legtöbb művét, Kiplingtől, Mark Twaintól valamit, A kapitány lányát, A rab ember fiait, A szabadság csillagát, A két koldusdiákot, Fleuron Snippjét, Grey Owre kanadai indián író „Szürke Bagoly“ könyveit, A rengeteg zarandokait és A két kicsi hód történetét, Székér Joákim múlt századi Magyar Robinsonját, Gajdar, Wedding, J. London könyveit, stb., stb. Többeket ezek közül az Ifjúsági Könyvkiadó szép kötésben a közelmúltban jelentetett meg, de itt másról van szó! Az olcsó, sőt ma már ingyenes ponyva ellen nagyarányúan szintén olcsó, s ponyva-külső kiadványsorozattal lehetne a legeredményesebben küzdeni. Húszötven-ezres példányszámú, „forintos“, jó irodalmi színvonalú, folyamatosan közreadott, kalandos regényekkel kell meghódítanunk a ponyvaolvasók nagy táborát.

Befejeztük rövid szemleútunkat a ponyva körül. Dúsan megrakott könyvtári polcaink, a könyvesboltok növekvő forgalma ne feledtessék velünk, hogy tíz- és százezer ifjú még mindig a ponyva mérget szívja magába. A küzdelem végállomása messze van, kétszázmillió könyvet nem lesz könnyű kivonni a közforgalomból. Tegyük meg mindent, hogy a ponyva minél hamarabb eltűnjék az olvasók kezéből.

Győri György

A KÖNYV A NAGYVILÁGBAN

DOSZTOJEVSZKIJ-MÚZEUM NYÍLT annak a kórháznak egyik szárnyában, amelyben Dosztojevszkij apja orvosként dolgozott, és ahol az író gyermek- és ifjúkorát töltötte. A Múzeumban láthatjuk Dosztojevszkij íróasztalát, a „Bűn és bűnhődés“, valamint a „Karamazov testvérek“ kéziratát és korrektúráját. Kiállították továbbá azokat a könyveket, amelyeket az író annakidején olvasott (Puskin, Schiller, Walter Scott, Karamzin stb.). Korabeli dokumentumok mutatja be a Múzeum az író kapcsolatait Nyekraszovval, Tungenyevvel, Bjelinszkijjal és az akkori idők más íróival.

Az anyag kísérletet tesz arra, hogy egyaránt bemutassa a nagy író erőnyeit és hibáit. (*Literární Noviny*)

A TIMES LITERARY SUPPLEMENT szeptember 5-i száma arról számol be, hogy 1954-ben az egész Ausztráliában mindössze 538 könyvet adtak ki. A szép-irodalmi művek száma 83. Ebből a költői alkotás 23 kötet. A költészetrel szemben erősen tengődik a drámairodalom. Ennek egyik oka az, hogy az egész országban egyetlen állandó jellegű színház sincs.

Ugyanez a lap közli, hogy Kanadában alig van 50 könyvkereskedés. Ezek sem bonyolíthatnak le nagy forgalmat, mert az országban csak kevés olyan regény jelenik meg, amelyből 300 példánynál többet sikerülne eladni. A költői műnél pedig már csúcsteljesítménynek számít, ha 250 kötet elfogy a könyvkereskedői hálozatban. (*Literární Noviny*)

New-Yorkban haladó kiadóvállalat létesült „Associated Authors“ néven, elsősorban publicisztikai és szépirodalmi művek kiadására.

Franciaországban irodalmi estek sorozatát szervezték meg a Renault-művek dolgozói számára. Eddig két estét rendeztek meg, az elsőt Victor Hugo „Ruy Blas“ című drámájáról, a másikat „Zola és a naturalizmus“ címmel.

A „*Ny Dag*“ norvég kiadóvállalat kiállítását rendezett haladó írók könyveiből. A kiállítás megnyitását a „Könyveink“ című norvég dokumentumfilm és a moszkvai Lenin Könyvtárát bemutató szovjet film vetítése követte.

A *Román Népköztársaságban* nagy számban adják ki az orosz és kínai klaszikusok, valamint a mai haladó írók és költők műveit. Csupán a „Cartea Rusa“ kiadóvállalat 1700 orosz és szovjet művet

adott ki kilenc év alatt, összesen 22,5 millió példányban. Ezek közül 460 mű (kétféle példány) a Román Népköztársaság nemzeti kisebbségeinek nyelvén jelent meg.

Tibet fővárosában, Lhasszában megnyílt az első tibeti könyvkereskedés. A kereskedésben az olvasók tibeti nyelvű szépirodalmi műveket és szakkönyveket, több mint 20-féle napilapot és folyóiratot vásárolhatnak.

A *Szovjetszkaja Kultura* egyik újságírója kolomnai riportjában beszámol egy vidéki újságíró szép magánkönyvtáráról. A. F. Liszjutyin, a kolomnai gépgyár üzemi lapjának szerkesztője néhány év alatt több mint 2000 kötetes könyvtárat gyűjtött össze. Rendben tartásához tanulmányozta a könyvtárak osztályozási rendszerét és kartotékot állított össze.

400 évvel ezelőtt jelent meg az első albán nyelvű könyv, Dion Buzuku kiadásában. Ez az albán irodalom és nyelv történetének értékes emléke. (*Inosztrannaja Litjeratura*)

BULGÁRIA LEGNAGYOBB KÖNYVTÁRAI közé tartozik a szófiai „Vaszil Kolarov“ Nemzeti Könyvtár. 500 napilap és folyóirat érkezik ide rendszeresen. A könyvtárnak van bolgár történelmi és orientalisztikai gyűjteménye, kézirat-részlege, zenei osztálya, grafikai, térképészeti, tájékoztató- és könyvcseres-osztálya. Külön tamacsádó irodát állítottak fel a marxizmus-leninizmus irodalmát tanulmányozó olvasók számára. Különösen gazdag a keleti gyűjtemény, amelyben közel 3000 régi török kéziratot és több mint 160 000 történelmi dokumentumot őriznek.

A könyvtárnak fotó-részlege is van, a dokumentumok fényképes sokszorosítása céljaira.

A könyvtár mindenki számára nyitva áll. Naponta közel 2000-en látogatják. (*Literaturnaja Gazeta*)

A *Don-vidéken három évvel ezelőtt* mozgalom indult meg a kolhozkönyvtárak létesítése érdekében. Azóta a kolhozkönyvtárak hálózata csaknem kétszerezésére nőtt: mind a 470 kolhozoknak saját könyvtára van. Könyvvállománjuk meghaladja a félmiliónál többet. Növeléséhez jelentős segítséget nyújtanak a kolhozok védnökei: a terület iparvállalatainak, intézményeinek és tanítványeik akkolektívái. (*Literaturnaja Gazeta*)

FRANCIAORSZÁGBAN A DE MONZIE által 1935-ben megkezdett és Lucien Febvre által közvetlenül a háború után befejezett enciklopédia óta nem jelent meg hasonló természetű munka. A Gallimard Könyvkiadóvállalat most 40 kötetre tervezi L'Encyclopedie de la Pléiade című sorozatát. Az első kötetek 1956-ban jelennek meg.

A sorozat szerkesztője Raymond Queneau lesz. Az új enciklopédia felépítési terveinek ismertetése során azt mondta: „A nyugati ember már tudja, hogy nem ő az emberi faj egyetlen figyelemre méltó képviselője. Olyan világban él, amelynek csak nem régóta ismerik valamennyi összetevőjét. Hasznos lesz tehát, ha nemcsak azt tudja, hogy egyes találmányokat és felfedezéseket kinek köszönhet, hanem fogalma van arról is, milyen utat tett meg jelenlegi helyzetéig. Nem volna fölösleges az sem, ha felmérné tudatlanságát.” (Paris Presse — *l'Intransigeant*)

★

Az Ukrán SzSzK kulturális ügyeinek minisztériuma több mint ötven könyvkiadási és könyvkereskedelmi dolgozót küldött ki a köztársaság városaiba és falvaiba a kiadóvállalatok 1956. évi terveinek megvitatására. A minisztérium kiküldöttjei tanulmányozták az olvasók különböző rétegeinek könyvigényeit, tanácskoztak a könyvtárosokkal és a könyvkereskedelmi dolgozókkal. Az eredmények tanulmányozása alapján állapítják meg a kiadásra kerülő művek példányszámát. (*Szovjetszkaja Kultura*)

★

German Arciniegas columbiai diplomata történelmi életrajzot írt Amerigo Vespucciról. A Newsweek „Hős vagy csirkefogó” címmel ismerteti a könyvet és arra a következtetésre jut, hogy — szemben Ralph Waldo Emerson állításával, — Amerikának nem kell szégyenkeznie amiatt, hogy „tolvaj nevével viseli”. (*Newsweek*)

★

Az Inosztannaja Lityeratura első két számában külföldi hírei között beszámol a budapesti Bartók emlékmű leleplezéséről és Rusztaveli „A tigrisbőrös lovag”-jának magyar fordításairól.

Ismertetik az 1955. évi Kossuth-díjasok műveit és a könyvszemlében méltatják Karinthy Ferenc „Hazai tudósítások” című kötetét.

★

A BRÜSSZELI NEMZETKÖZI KÖNYVTÁROS kongresszuson a „kommunista és nem kommunista” országok 1200 képviselője egyhangúlag elfogadta a nemzetközi tapasztalatcsereére, valamint szakemberek

és kiadványok cseréjének kifejlesztésére vonatkozó javaslatot.

A továbbiakban megvitatták az elmaradt országok könyvtárhálózatának kifejlesztéséhez nyújtandó segítség kéréseit. (*New-York Times*)

★

A BESTSELLER, AZ A KÖNYV, mely nagy példányszámot ér el. A pontos fordítás angolból így hangzanék: a legjobban eladható. Külföldön ezzel jelölik a szenzációs, jobbára rövid életű, befutott művet. Svájcban a bestsellerhez a „Schweizer Wochenzeitung” szerint nem kell más, mint egy külföldi szerző és óriási hírverés. — Gyakorlati példa: A mű címe „For ever Amber”. Recept: Vegyünk egy történelmi témát, keverjünk hozzá sok gyilkosságot és szándékos emberölést, mindenekelőtt azonban a jó adag erotikát se felejtünk ki belőle, írjunk meg ezer oldalon éppen csak annyit, hogy mindég azt higgyék: a következő lapon végre mégis csak mondunk valamit, ismételjük ezeket a jeleneteket a végtelenségig; tettezze be az egészet a hírverés azután azzal, hogy a regényt erkölcsi okokból a különböző külföldi államokban betiltották. De az egész hiába való fáradság — írja a svájci lap — ha az író t ilyen mindennapi néven nevezik, mint Müller, Meier, Huber vagy Fischer... (*Das Antiquariat*)

★

Angliában megjelent a „Books and Bookman” című új, képes könyvbarát-folyóirat első száma. A lap szépirodalmi és kritikai írásokon kívül művészeti, történelmi és könyvkereskedelmi vonatkozású cikkeket és képes riportokat közöl. (*New Statesman and Nation*)

★

A Kínai-Szovjet Társaság Pekingben orosznyelvű újságot ad ki „A barátság lapja” címmel. Hasábjain a szovjet és kínai nép eredményeit, barátságuk és együttműködésük eseményeit ismertetik. (*Daily News Release*)

★

KI TUDJA, MI AZ A MOUSON? Senki, miután az Indiai Óceán uralkodó szelet monsunnak ismerjük. Pedig a szó létrejöttét sajtóhibának köszönhetjük. Valami szedő-manó fordította az u-t n-re és így is maradt. — Más: Az égbolt tetejét az arab csillagászok „zemt”-nek mondják, amit a spanyolok „zemt”-re javítottak. Így nem is rossz. Mikor azután Európában az első csillagásztant nyomták, ott hagyta egy légy a nyomát az m harmadik lábán és i-t csinált belőle. Nem „zemt”-nek olvasta akkor már a szedő, hanem „zenit”-nek. Így öröklődött évszázadokon át. (*Das Antiquariat*)

Új könyvvásárlók megnyeréséért

Akadályok

Az idei ünnepi könyvhétnek a könyvterjesztők számára egyik legnagyobb tanulsága az, hogy merészebben kell alkalmazni a bevált — és elsősorban éppen az ünnepi könyvhéten bevált — terjesztési módszereket. A könyv minden évben egy héten keresztül megjelenik az utcán, és bár statisztikai adatok számaival nem lehet bizonyítani, nyilvánvaló, hogy ezer és ezer olyan dolgozó vesz ilyenkor könyvet, aki könyvért addig alig adott pénzt.

Ez érthető. Bemenni a könyvesboltba — már ez önmagában feltételezi a vásárlási szándékot. A könyvesbolti dolgozók tapasztalatai szerint a boltban megfordulók kilenctizede a szerző és a cím pontos megjelölésével kéri a könyvet és azoknak, akik rá sem így kéri, szintén van a témakörre-műfajra vonatkozó többé-kevésbé határozott elképzelésük. De — ismételjük — könyvesboltba csak az megy be, aki könyvet akar vásárolni.

De a járókelő, aki nem is gondolt arra, hogy könyvet vegyen, megáll az utcai könyvsátor előtt, kézbe vesz egy könyvet, belelapozgat, aztán megnézi, vagy kérdezi az árát — és esetleg megveszi. Ha megkérdeznék őt magát, hogy mi indította a könyvvásárlásra, megtudnák, hogy megtetszett a címlap, vagy már olvasott, esetleg hallott a szóbanforgó könyvről. Ugyanakkor az is kiderülne, hogy ha nem ütközött volna bele a könyvbe az utcán, aligha ment volna be érte a könyvesboltba.

Talán felesleges is tovább elemezni a könyvvásárlás „lélektanát”. Nyilvánvaló, hogy a könyvterjesztők nem várhatnak arra, amíg betérnek a könyvesboltba azok, akik eddig nem vásároltak könyvet.

Ezért könyveinknek ott kell lenniük minden olyan helyen, ahol nagyobb tömegek megfordulnak és ahol lehetséges a könyvterjesztés. Ilyen helyek — hogy csak a legkézenfekvőbbeket említsük — a vasúti pályaudvarok, a sporttelepek, a színházak-mozik előcsarnoka és elsősorban és mindennek előtt maga az utca, méghozzá nemcsak az ünnepi könyvhét napjaiban, hanem tavasztól ősziig egyfolytában.

Csak hogy az utcai könyvárusítás megszervezése előtt olyan akadályok tornyosulnak, melyek nagyrészt eddig nem sikerült elhárítani.

A Néphadsereg Színházával szemben az ünnepi könyvheti pavilonban az ünnepi könyvhét után is folyt az árusítás.

Ebben az időszakban is nyolcvan-száz példány volt a napi átlagos könyvforgalom és különösen figyelemreméltó, hogy az új magyar költők versesköteteiből jóval több fogyott a pavilonnál, mint a nem messze lévő könyvesboltban. A könyvárusításnak a Fővárosi Tanács intézkedése vetett véget, amely „közrendészeti, valamint városrendészeti szempontból” nem engedélyezte a könyvárusítást olyan helyen, ahol minden tárgyilagossá szemlélő megállapíthatta, hogy a könyvpavillon sem a közrendet nem veszélyeztette, sem pedig a városrendészeti szempontoknak nem volt ártalmára.

Még érdekesebb a Moszkva téri könyvárusítás „esete”. Itt a kerületi Tanács engedélyezte az állandó árusítást, de amikor a könyvnapi ideiglenes és már eléggé kopott sátrat egy szép, állandó jellegű pavilonra akartuk kicserélni, a Fővárosi Vilamosvasút lépett közbe, közölve, hogy most már ők nem járulnak hozzá a könyvárusításhoz, mert ahol a sátor áll, az az ő területük. A kopott sátrat nem kell ugyan lebontani, de úi, szép pavillon felállítását nem engedélyezik.

Vagy: mi a magyarázata annak, hogy nem árusítanak könyvet a Margitszigeten? Az engedélyezést az Állami Könyvterjesztő Vállalat a Fővárosi Tanács műszaki osztályától kérte és itt különösen figyelemreméltó az elutasítás indokolása: a Margitsziget szebbé, reprezentatívabbá való fejlesztése érdekében minden vásárló jellegű árusítást megszüntetnek ugyan, de reprezentatív könyvpavilonban történő árusítással ezvetértenek. Mi úgy véljük, hogy meglévő könyvpavilonjaink bár egyszerűek, de szépek és izlasesek, beillenek a Margitsziget képébe. De ha csak úgy egyszerű asztalra raknók ki könyveinket, véleményünk szerint az sem rontaná a Margitsziget hangulát, mert van hát szükség a könyvárusításhoz több százezer forintos reprezentatív pavilonra?

A nyíregyházi pályaudvar várócsarnokában is folyt az utóbbi hetekben rendszeres könyvárusítás. Csatári Lajosné a könyvárus, több mint tízszer annyi könyvet adott el, mint a tőle alig harminc lépésre könyvet is árusító Utasellátó pavilonban ugyanezen idő alatt eladtak. A könyvárusítást azonban a debreceni MÁV Igazgatóság intézkedésére be kellett szüntetni.

A hajduhadházi földműveszövetkezet könyv- és papírboltjában mirtegy kétezer könyv sorakozik rendben, szinte senki által nem háborgatva. A havi átlagos könyvforgalom ebben a tízezerháromezer

lakosú községben nem éri el a kilencszáz forintot, pedig a könyvek között nem egy olyan van, ami az Állami Könyvesboltokban hosszú ideje nem kapható, többek között *Jókai: Aranyembere* tizenégy példányban. A földművesszövetkezet üzemágfelelőse azonban nem engedélyezi a SZÖVOSZ által jóváhagyott 15 százalékos jutalék kifizetését a könyvbizománynak. Jövedelmezőségi szempontokra hivatkozik és nem látja be, hogy a szövetkezet nem akkor fizet rá a könyvterjesztésre, ha eladják a bolt polcain lévő könyveket, hanem akkor, ha otthagyják őket porosodni.

A felsorolt példák ellenére — melyeket tovább sorolhatnánk —, nem mondhatjuk azt, hogy a könyvterjesztő hálózat ilyenfajta kiszélesítésének eddig nincsenek eredményei. Nem is beszélve arról, hogy az utóbbi időben az *Olcsó Könyvtár* könyvei, a *Vidám könyvek*, az *Érdekes könyvek* megjelentek az újságstandokon, Budapesten és a vidéki városokban egyaránt jónéhány utcai sátorban, asztalnál folyik a könyvárusítás és számos falusi könyvbizománys is terjeszti a könyvet az illetékes felettes szervek, a tanács, a rendőrség lelkes jóváhagyása és támogatása mellett.

Biztosra vesszük, hogy a Fővárosi Tanács műszaki osztályán szeretik a könyvet és szeretik a debreceni MÁV Igaz-

gatóságon is. A hajduhadházi földművesszövetkezetnél is elismerték *elvben* a könyvterjesztés fontosságát és mégis: intézkedéseik, állásfoglalásuk ennek ellenkezőjét bizonyítja.

Mi sem helyeselnénk, ha szép fővárosunkat török, vagy arab várossá változtatnák az utcai bazárok. Mi sem tévesztjük össze a pályaudvari várócsarnokot az Állami Könyvesbolttal, és a jövedelmezőség népgazdasági jelentőségéről is tájékozottak vagyunk. Mégis úgy gondoljuk, hogy könyvpavilonjaink a körúton és másutt nem rontanak fővárosunk képét, hogy a pályaudvari könyvforgalom nem akadályozza a vasúti személyforgalmat, sőt a szövetkezet jövedelmezőségét sem veszélyezteti, ha több könyvet adnak el egy-egy községben, mint manapság.

A könyvet vásárlók tábora növekszik, a dolgozók szívesen vásárolják könyveinket, ha azokra figyelmüket felhívják. Mindazok, akiknek nemcsak szívügyük, hanem hivatásuk is a könyvvel való foglalkozás, több megértést és segítséget kérnek azoktól, akiknek a könyvterjesztéssel kapcsolatos ilyen kérdésekben dönteniük kell. Ne akadályozzák, hanem segítsék azt a törekvésünket, hogy minél több kézbe juttathassuk el a könyvet — a tudás forrását.

Varga Sándor

„Csupa szerelem és bohémság“

Örömmel fedeztünk fel egy kis hírt a *Diósgyőri Kohász* című lapban. A hír nemcsak általában foglalkozik az üzemi könyvtár munkájával, hanem beszámol egyheti gyarapodásáról. Sajnos, a cikk elolvasása után kételkednünk kell hasznosságában, mert ahány adat, annyi tévedés van benne. Menjünk csak sorban: A *Vörös és fekete* nemcsak, hogy nem azonos Stendhal másik regényével, a *Pármái kolostorral*, de az utóbbi csak a filmváltozatban viseli ezt a nevet. A regény eredeti címe: *A pármái Certosa*. Flaubert könyvének sem „*Bovard és Péküsszer*“ a címe, hanem *Bouvard és Pécuchet*. Ha a cikkíró az idegen nyelvekben járatlan olvasót akarta kisegíteni a cím hangzásszerű leírásával, dicsérendő a szándéka, de a címet Buvár és Péküssé-nek kell ejteni. Még ennél is nagyobb baj azonban, hogy a regény cselekményét „*az 1830. évi franciaországi nagy dámák és udvari bálók világába*“ helyezi a cikkíró, s „*első oldalától az utolsóig szerelem és bohémság*“ gal gyanúsítja. Az ilyen „könyvajánlásból“ nem kérünk. Ugyancsak a könyvtári munka profanizálásának tűnik fel az is, ha Ba-

rát Endre útleírását vagy Pavlenko regényét a „romantikával“ és a „misztikával“, az olvasók ilyen hajlamaira számítva népszerűsítik. Nem tudjuk azt sem, hogy Krúdy könyve miért szórakoztatta jobban a feleségeket, mint a férj-olvasókat. De talán Szántó Tibor sem örül, ha a *Triciklin* című novellás kötetét a „kalandosságra“ hivatkozva ajánlják és ifjúsági műnek tüntetik fel.

Ezekután azon sem csodálkozhatunk, hogy a klasszikus sorozat új *példányszámái* (!) között Büchneret *Brückner*-nek keresztelte át a cikk szerzője. Azonban ne folytassuk tovább. Tanulságul elég annyi, hogy az ilyen — alapszabán becslésre méltó — vállalkozást, mely a könyvtárnak is és az újságnak is hasznára válnék, nem szabad ilyen tömény felületességgel kátyúba vinni. Az átlagolvasó tiszteli a nyomtatott betűt az újságban és a könyvben egyaránt. A könyvtár is és az üzemi lap is csak veszíthet vele, ha az olvasó ezekután megtevesztettnek hiszi magát. Nagyobb elmélyülést, nagyobb pontosságot, több megbecsülést kíván az olvasó az ilyen, látszólag apró, dolgokban is.

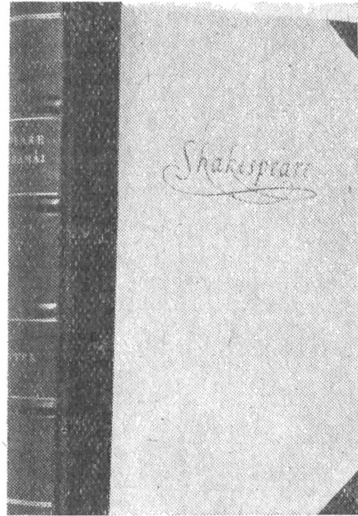
Sajtó alatt az új Shakespeare-sorozat

A gyenge színpadi mű hamar elhull, csak a legnagyobbak képesek dacolni a századokkal: Shakespeare életműve ilyen. Születése óta együtt van az emberiséggel, beépült a kultúránkba és ma éppúgy, mint a saját korában, leleplezi a hatalomvágyat, a képmutatást, megmutatja az önfeláldozás, a szenvedély nagy példáit és az emberi lélek jobbátételen munkálkodik.

Összes művei magyarra fordításának terve több mint száz esztendő, legnagyobbjaink, Petőfi, Vörösmarty és Arany János nevéhez fűződik. Arany akkor is kitartott hármuk terve mellett, mikor nagy barátját elragadta a halál. Ő maga vállalta a szerkesztés rendkívül bonyolult, hatalmas filológiai munkát igénylő és fáradtságos munkáját. Fordítótársaitól számonkérte az „eszme és alakhú” munkát, hogy a shakespeare-i *blankverse* „vers a verssel, ha lehet, ugyanannyi sorral adassék vissza”. A Kisfaludy Társaság kebelén belül Shakespeare-bizottságot alakított, amelynek az volt a feladata, hogy a költő „összes műveinek irodalmi színvonalon álló lefordítását előkészítse, alapos bírálatok után történő kiadásával irodalmunkat gazdagítsa.”

Először tizenkilenc kötetben jelent meg az első teljes drámasorozat ezzel a címmel: „Shakespeare minden munkái”, majd a nagy érdeklődésre való tekintettel a Franklin Könyvkiadó hat impozáns kötetben újra kiadta a műveket (1902). Ez az új, javított kiadás sem volt tökéletes. A fordítások nagyrésze „romhamunkával” készült és a fordítók a nagy költő korát archaizmusok használatával próbálták érzékeltetni s így jutottak a szövegbe tömegével az ilyen állapotetikus szavak: „lángérmény, lakma, fejdelmek sergei” stb. Az érzékeny fülű nyugatosokat bántotta ez a dagály, ál-fenség (gondoljunk Karinthy nagyszerű Shakespeare-paródiájára), és a darabok nagy részét újra fordították. A harmincas évek elején újra felvetődött a teljes Shakespeare-kiadás terve, a háború azonban elodázta a megvalósítását. A felszabadulás után, 1948 telén végre sor került rá. Arany, Vörösmarty, Petőfi, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és Szabó Lőrinc mellett ebben az új kiadásban már egy egészen új műfordító-gárda vonult fel: Radnóti Miklós, Somlyó György, Vas István, Kardos László, Devecseri Gábor stb.

Az azóta eltelt hét esztendőben színházaink Shakespeare-előadásai nagy-

A közeljövőben megjelenő új Shakespeare-kiadás félbörnkötéses példánya

nagy közönségsikert arattak, új fordítások, átdolgozások, átigazítások születtek, s az olvasóközönség is egyre nagyobb érdeklődéssel fordul a nagy angol költő felé. Ezek a tényezők tették szükségessé Shakespeare összes műveinek új kiadását. 1953-ban a Szépirodalmi Könyvkiadó kezdeményezésére szerkesztőbizottság alakult, hogy előkészítse az 1955-re tervezett kiadást. Tagjai Illyés Gyula, Kardos László, Illés Endre, Kéry László és Lutter Tibor voltak. A szerkesztőbizottság mindenekelőtt tisztázta az új Shakespeare-kötet szempontjait, a vitás kérdéseket megtárgyalták, majd kijelölték a fordítógárdát. Tizenegy darabot fordítottak újra, a többi az 1948-as kiadásból került át. „A felsült szerelmesek” fordítását, — amely Gáspár Endre hattyúdala volt, még élete utolsó óráiban is ezen dolgozott, — Faludi György fejezte be. Weöres Sándor fordította a „VIII. Henrik”-et, Németh László az „V. Henrik”-et és a „VI. Henrik” egyik részét, új fordításban olvashatjuk majd a „Tevédések vigjáték”-át (Szász Imre), a „Szeget szeggel”-t (Mészöly Dezső), a „Makrancos hölgy”-et (Jékely Zoltán), a „Cymbeline”-t (Lator László), az „Antonius és Cleopatra”-t (Ves István), a „Romeo és Julia” is új fordításban (Mészöly Dezső) kerül a közönség elé. Kardos László előszava vezeti be a sorozatot, amelyet magyarázatokkal leghozzá-

értőbb szakembereink láttak el: Benedek András, Kárpáti Aurél, Koczogh Ákos, Lutter Tibor, Ország László, Róna Éva, Szenci Miklós és Székely György.

A szerkesztőbizottságnak nagy gondot okozott a régi fordítások kérdése. Sokan szentségtörésnek találták azt, hogy bejavítsanak Petőfi és Vörösmarty itt-ott bizony filológiailag pontatlan mesterművébe. A fordítások helyreigazításának irodalmunkban múltja van. A Coriolanuson már annakidején Arany is szándékozott javítani, — mert, mint mondta, egy fordításban „... lehetnek hibák, rosszul értelmezett helyek, miket egy tollvonás helyreigazítana” és ezt a munkát „bársonypuha kézzel” szabad csak elvégezni — de sajnos, erre nem került sor. Most Petőfi Coriolanus fordításán ezt Illyés Gyula, a Lear királyén pedig Szabó Lőrinc végezte el.

Színházi szakembereink amellett kardoskodtak, hogy az új fordítás elsősorban a dramaturgiai szempontokat tartsa szem előtt, ne olvasmányos legyen a szöveg, hanem elsősorban színpadra alkalmas. Arany egyik levelében ezt írta: „... a fordító ne csak a színpadot, de az olvasóközöniséget is szem előtt tartsa!” Természetesen ő, — aki fiatal korában színésznek ment és később színjátszó-csoportot alakított a szülőfalujában, — elsősorban a színpadra dolgozott, a színpadszerűséget tartotta fontosabbnak, de ahogy leveléből kitűnik, nem felejtette el azt sem, hogy a dráma nemcsak előadást, de olvasmányt is jelent. Babis, a világtól elhúzódo, minden aktivitástól, ágálástól irtózó költő nem ismerte fel

Shakespeare színházi jelentőségét, az „Európai irodalom történeté”-ben így írt: „darabjai igazán csak olvasva érvényesülnek”. A szerkesztőbizottság színházi szakemberei és literátor tagjai a viták folyamán egy nevezőre jutottak: az új fordításban a pontos és hűséges filológia nem törí meg a színpadszerűséget, inkább támogatja.

A Szépirodalmi Könyvkiadó nemrégiben az Új Magyar Könyvkiadó vette át a könyv kiadásának gondját. Borbás Mária végzi a belső szerkesztés munkáját. A fedélterv-pályázaton Csillag Vera és Kálmán Klára tervei bizonyultak legszebbnek. Pályázatot hirdettek a kiadás tipográfiai részére is, ezt Lengyel Lajosnak, a Budapesti Szikra nyomda vezérigazgatójának elmélyült, emelkedett formaérzékre valló terve nyerte meg: próza, dal, vers, — ezt a három szövegféleséget kellett egységessé tenni az oldalakon. Lengyel Lajos levegős oldalainak tartóoszlopa, a szereplők neve, erre épül fel a szöveg, s próza, vers, dal mindig a maga helyén van. Klasszikus egyszerűség, nyugalomra való törekvés jellemzi a tipográfiát. Az oldalak tetején az élő fej állandóan feltűnteti a felvonás, sőt a színek állását is. Betűtípusa Garamond, nagysága borgisz, a rendezői utasításokat pedig petittal szedlik. A vékony bibliapapíron nem fognak átűtni a sorok, mert pontosan egymáson fekszenek.

Az új Shakespeare-sorozat tízezer példányban, decemberben kerül az olvasóközöniség kezébe.

Csanádi Ákos

A Koreai Népköztársaság, az 1954—56. évi népgazdaság-felújítási- és fejlesztési 3 éves terv keretében, valamennyi városban és községben állandó jellegű könyvtár építését irányozza elő. A könyvtárak legfontosabb feladata, hogy összegyűjtsék az összes régi kulturális emlékeket és biztosítsák azoknak szakszerű megőrzését. Jelentősen kibővítik a vándorkönyvtárak számát, különösen ott, ahol állandó könyvtár még nem működik. Ugyanilyen letéti könyvtárakat létesítenek a nagy építkezéseken és közlekedési vonalakon is. Phenjanban Központi Tudományos Könyvtár létesül mintegy 2 millió kötettel. A Koreai Népköztársaság könyvtárainak állománya a 3 éves terv végére 3 millió 137 ezer szérió-egységre, politikai és tudományos műből főleg állni. 1956-ban 258 százalékkal több dolgozója lesz a könyvtáraknak, mint 1953-ban. (Kni-hovna.)

□

ADATOK EGY ÚJ JÁRÁSI KÖNYVTÁR ÉLETÉBŐL

Január 1-én nyílt meg a mezőcséti járási könyvtár, mely rövid idő alatt a község 10 százalékát vonta be olvasóábrájába. A könyvtár fejlődését minden tekintetben jól mutatják a számok: Az olvasók száma 1954-ben 271

volt, az év első felében 492. A kölcsönzött kötetek száma ugyanezen idő alatt 9630-ról 15 784-re emelkedett. Az első félévben átlag 31,5 könyvet olvasott el egy-egy olvasó, a könyvek forgási sebessége 5 volt.

A járási népkönyvtára-nk munkája is fellendült, a további javulás érdekében minél nagyobb mértékben szakmai konferenciát tartanak a népkönyvtárosok részére. A legjobban működnek Nemssibik, Tszake-zi, Muhi, Nagvcséc, Tiszabálna községek könyvtárai, jól dolgozik a tiszavalkonyai 31/2. sz. Építőipari Vállalatnál létesített könyvtár is. A nyár folyamán a népkönyvtárak könyvkiállításokkal, felolvasásokkal segítették a nyári mezőgazdasági munkát. (Csörnök Magdolna—Orosz Mihály.)

□

AZ ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM a kecskeméti Katona József Múzeumban „Alföldi városok könyvművészete” címmel kiállítás rendezett Kecskeméten. Nagykoros, Cserjéd és Kiskunhalas könyvművészeti és könyvművészeti emlékeiből. A kiállítás október 2-án nyílt meg ünnepélyes keretek között, megnyitó beszédet Dobrovits Aladár, az Országos Iparművészeti Múzeum főigazgatója és Varrás Béla, az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója mondott. (O. Sz. K.)

Mezőgazdasági szakkönyvek — a mezőgazdász szemével

Népköztársaságunk nagy áldozatokkal fenntartott technikumokkal és tanulótt-honokkal biztosítja, hogy az iparhoz és a kereskedelemhez vezető fiatalok megfelelő formában sajátíthassák el választott mesteriségük alapelemeit. Nem kevésbé fontos azonban, hogy hazánk mindmáig legnagyobb „üzemének”, a mezőgazdaságnak dolgozói hasonló rendszerességgel és alapossággal készülhessenek fel élethivatásuk gyakorlására, a részleteiben is külön-külön tudományágakká differenciálódott agronómiai ismeretek elsajátítására. Az az érzésem, hogy míg ez felső- és középfokon eredményesen folyik, alapfokon igen sok kívánnivalót hagy maga után. Egyre többen kapcsolódnak a korszerű nagyüzemek munkájába az állami, vagy termelészövetkezeti gazdaságokban olyanok, akiknek a múlt rendszer nem adott nagyobb lehetőséget a mezőgazdasági ismeretek elsajátítására, mint az apák tapasztalatainak hagyományoszerű átvételét. Elsősorban a középkorú és idősebb nemzedékre gondolok, de a mai parasztfiatalok nem csekély részére is.

Úgy vélem, hogy a mezőgazdasági könyv- és lapkiadásnak egyik legfontosabb feladata, hogy különösebb előképzettség nélkül is élvezhető stílusban közzölje a tudomány által próbált eredményeket és ismereteket ezekkel a rétegekkel, melyek a mezőgazdasági dolgozóinak igen nagy százalékát jelentik. Közél hét esztendősz személyes tapasztalatom, legfőképpen pedig az utolsó három év meggyőzőtt arról, hogy az igény a legeldugottabb pusztákon is él a mezőgazdasági tudományok eredményeinek megismerésére. A térképen sem szereplő Magasmedvesen négy pásztozember érdeklődése közel másfél órás előadás rögtönzésére kényszerített az őszibarackfák Lorette-féle metszéséről. Az ugyancsak eldugott Jánosvölgyön pedig a könyv forintértékének százszorosával sem mérhető örömet okoztam *Órosi: Méhek között* c. művének elajándékozásával. Bármilyen sok és jó mezőgazdasági szakkönyvet adtunk is ki már, tévedés lenne azt hinni, hogy a könyvek olyan széles rétegek kezében forognak, mint amilyeneknek szükségük lenne azokra.

Községünk, a hét és félezer lakosú Perkátá, viszonyáról beszéltek. Nem statisztikai pontosságú, de a valósághoz igen közelálló számítások:

Perkátán (csak a községben, nem a gépállomás lényegesen nagyobb kiterjedésű körzetében) négy termelészövetkezet működik, kb. 510 taggal. A termelés-

ben részvevő családtagok száma kb. 1500—1600. Meglehetősen alapos megfigyelések szerint ennek a közel 2000 embernek a termelészövetkezetek teljes rendtelenségben lévő ún. „könyvtáraiban” körülbelül 40 használható szakkönyv és 3—400 megőrzött, de senki által nem forgatott brosúra áll rendelkezésre. Ehhez csatlakozik még az egyébként kiválóan működő községi könyvtár mezőgazdasági szakkönyvvállománya. Ezt azonban főleg az egyéni gazdálkodók használják, elenyészően csekély mértékben, akiknek egyébként ez az egyetlen kapcsolatuk a mezőgazdasági szakirodalommal. A mezőgazdasági szakkönyvek olvasottsága a szépirodalmiakénak jó, ha 0,5%-a. A meglévő könyvek nem jelentenek szükségyszerűen olvasott könyveket is. A valóság az, hogy az említett kétezer ember közül a szakkönyvek — még csak nem is rendszeres — olvasója nyáron a négy mezőgazdász, télen pedig legfeljebb 20—25 ember.

Valamivel jobb, de még távolról sem megfelelő a helyzet a termelészövetkezeti csoportokban. Itt a tagok legnagyobb tekintélynek örvendő része a gazdakörbe tömörült és a téli ezüstkalászos tanfolyam hallgatója volt. Akarva-akaratlan szorosabb kapcsolatba kerültek a könyvekkel, érdeklődésüket megőrizték a könyveket nem egyszer éles kritikával kísérik és rendszeresen számontartják.

Az alábbiakban megkísérlem pontokba foglalni a mezőgazdasági könyvekkel és folyóiratokkal, valamint azok elterjesztésével kapcsolatos tapasztalataimat.

1. A könyvformáiú művek lényegesen nagyobb tekintélynek örvendenek, mint a nagy példányszámban kiadott és tartalmilag akármilyen értékes brosúrák.

2. A termelészövetkezetek könyvtárai — körzetünkben — csak bizonyos számú könyv tárolását jelentik. Senki nem foglalkozik a könyvtárak kezelésével, ha csak nem tekintjük könyvtárosi munkának egy többé-kevésbé zárható szekrény lelakatolását, miként a perkátai Alkotmány, Dimitrov és Micsurin tsz-ekben történik.

3. A szakkönyvek olvasottsága a községi könyvtárban sem elegendő, főleg elégtelen azonban a szakkönyvvásárlás. Erre technikailag is igen kevés a lehetőség, ugyanis a könyvtár csak szépirodalmi könyveket árusít bizonyban, a helyi trafik — egyben könyvesbolt — pedig összesen talán tíz szakkönyvből másfél év alatt hármat adott el, melyből kettőt jelen sorok írója vásárolt meg.

4. A hiányos vásárlásnak a terjesztési

hibákon kívül csak kisebb részben oka a könyvek bolti ára. Hiszen 8—12 forintért már értékes könyveket lehet kapni, azaz lehetne, ha a könyvek megjelenéséről az érdeklődők tudnának. A szaklapokban közölt, szerzőt és címet megadó, kurta híradások csak a mezőgazdászok részére mondanak valamit. Az átlag olvasó szeretne valamivel többet tudni a könyvekről, mielőtt azokat — esetleg — megvásárolja. Kívánatos lenne, hogy ne csak a „Magyar Mezőgazdaság“ és „Termelőszövetkezet“ közlőjön rövid könyvismertetések, hanem a nagy példányszámban megjelenő megyei lapok is. Megyénkben a „Fejérmegyei Néplap“.

5. Henye és gondatlan fordítás miatt sok az olyan külföldi eredetű szakkönyv, mely nem alkalmas a tárgykörét képező tudomány ismereteinek terjesztésére. (A magam szakmájában pl. *Bjelochnov Gyümölcsstermesztésére* gondolok, mely a jelenlegi tolmácsolásban nyomába sem léphet a Kossuth-díjas *Mohácsy Mátyás* könyveinek, legfőképpen a már antikváriumban sem kapható és érthetetlen módon évek óta ki nem adott „*Különleges gyümölcsstermesztés*“-nek. Más szakterületen dolgozók nyilván szolgálhatnak hasonló példákkal.)

6. Az Ezüstkalászos-tanfolyamok rendkívül sikerült összeállítású szakkönyveit a hallgatók csak a tanfolyam végéig tarthatták maguknál. Minden hallgatóm készséggel fizette volna ki a könyv bolti árát, hogy egy majdnem enciklopédikus jellegű mezőgazdasági szakmunkához juthasson, erre azonban nem volt lehetőség.

7. A legelterjedtebb szaklapok — *Magyar Mezőgazdaság*, *Termelőszövetkezet*, *Méhész Újság* és különösen a *Kertészet és Szőlészet* — általában kielégítik az igényeket, de hiányzik a mezőgazdászok problémáival foglalkozó lap, vagy folyóirat. Az *Allattenyésztés*, *Növénytermesztés*, *Agrokémia és talajtan*, sőt részben még a kiváló *Agrártudomány* is felette van az átlagos agronómus színvonalának. Ugyanakkor a *Magyar Mezőgazdaság*, *Termelőszövetkezet*, *Gépállomás* stb. lényegesen alatta és éppen ezért az alapvető szakismeretek közlésével a — nevezük így — „középfokon“ dolgozó gazdák részére unalmas. Hiányzik az „*Agronómusok Lapja*“.

Súlyos hibának vélem, hogy a könyvek terjesztése falun legjobb esetben csak a könyvtárákig jut el. Bármilyen buzgó, lelkiismeretes legyen a könyvtáros, csak egyetlen ember, aki képtelen minden-hova eljutni és rendes munkáján felül még az olvasók igényeit is kikapcsolni. Emlékeztetnem kell a kapitalista könyvkiadónak arra a nem sikertelen módszerére, amikor egy-egy érdekesebb könyv várható megjelenését már jóelőre levelezőlapon közölték az olvasókkal. Ami régen üzleti fogás volt, nem szolgálhatná ma a szocialista mezőgazdaság könyvterjesztésének ügyét? Címek hiányában minden községi tanács eljuttathatná a helyben jobban ismert, érdeklődő gazdákhöz az ilyen előzetes jelentéseket.

Nem térek ki bővebben, de teljesen egyetérték azzal az állítással, melyet saját tapasztalatom is igazol és G. Hanygál Erzsébet A KÖNYV 6. számában említett. Vagyis, hogy a könyvek jelentős része túlságosan elméleti, a tudományos előképzettség nélküli gyakorlati emberek „magas“.

Sajnos, hiányoznak a jó „zsebkönyvek“. A tavaly megjelent *Agronómusok kézikönyve* roppant kevés olyan praktikus ismeretet foglal össze, ami ne lenne közismert. Emellett a napvilágot látott ötezer példány még így is kevés. A sokkal jobb és közkedvelt *Mezőgazdasági zsebkönyv* beszerezhetetlen és alakja szerint ez sem „zseb“-könyv. Felhívom a figyelmet a formára és a példányszámra. Olcsó és több tízezer példányban megjelenő, valóban zsebben hordható kézikönyvre nagy szükség lenne. Olyan formában, mint a nemrég megjelent *Szilkszay: A gépállomás dolgozóinak zsebkönyve* és olyan korszerű tartalommal, mint az egykori *Gruber—Hajós—Rázsó: Gazdálkodás dióhéjban* (Vademecum).

Azzal természetesen, hogy az elmondottakban főleg a hibákat sorakoztattam fel, nem kívántam tagadni mezőgazdasági könyvkiadásunk hatalmas fejlődését és már elért eredményeit. Úgy érzem azonban, minél több oldalról világítjuk meg a szakirodalom helyzetét, annál jobban segíthetünk annak előbbre vitelében. Ami könyvtári és mezőgazdasági szakembereknek egyaránt kötelessége.

Ordas Iván

MARY KNOWLES, a Plymouth Meeting-beli Quaker közösség William Jeanes könyvtár volt könyvtárosát a kongresszus bizottsága felszólította hogy tisztázza a kommunizmushoz való viszonyát. A Philbrick, a Szövetségi Vizsgálati Iroda kémügnőke állítása szerint, Mary Knowles 1947. óta tagja az amerikai Kommunista Pártnak. A könyvtárosoknak egy 600 fő-

ből álló csoportja kétségbe vonta a bizottságnak azt a jogát, hogy a volt könyvtárosnőt felelősségre vonja. Mary Knowles, ügyvédje tanácsa ellenére, ragaszkodott ahhoz az álláspontjához, hogy a vizsgáló esküdtizékek hatásköre nem terjed idáig. Ennek ellenére ezúttal harmadszor idézték az Albizottság elé. (The New York Times.)

Néhány szó a bibliofiliáról

Bibliofil könyvet szeretőt jelent, könyvbarát értelmében is használjuk. Bibliofil az az ember, aki a könyvet — ha nem is teljesen —, de egy kicsit önmagáért is szereti. Azt mondhatnók, hogy ebben különbözik az átlagos olvasótól, attól az olvasótól is, aki könyvtárat is gyűjt magának. Az átlagos olvasónak nagyjából egyszázadik kiadása van birtokában, neki csak az a fontos, hogy egy ép és teljes példánya legyen, legfeljebb arra törekszik, hogy kötve legyen a könyve, lehetőleg ízlésesen. A bibliofil számára nagyobb értéket jelent egy mű első kiadása, a hétköznapi mértéken felül fontos számára a könyv papirosának finomsága, kötésének díszessége stb., az, hogy egy műnek a tartalma művészi külsőben öltözzön testet. A legtöbb bibliofil gyűjtő a könyv ritkaságát is értékeli, s természetesen a kiadvány régiségét is, vagyis nemcsak egy könyv belső tartalmát és külső szépségét becsüli meg, hanem egy könyv történelmi, vagy mondjuk így, muzeális értékét. A bibliofil gyűjtő számára hatalmas értéket jelent például a Kommunista Kiáltvány első kiadása,

59

szem felöltözve lelélem: szűk, kivarrt selyem ruhája volt. lábán pillangós czipe, vállán derékig érő köpönyeg függött, fején bársony sapka lobogós tollakkal. Ő magát spanyolnak nevezé — én pedig

mondám: ha az ember nálunk télen ily lepke-köztösből járna, magával kellene vinni a kályhát, mert ugyan megjárna az ily vendég köpönyeggel. — Nekem egy majszinü selyem leppentyűbe kellett bújnom, és hasonló csuklyát húznom /e-jemre, mely megfordított turózsacska gyanánt nyúlt-vel búbosan magasra; képemre egy éktelen orru lárvát kötötték, melynek selyem szakállá

Kisfaludy Károly „Tollagi Jónás” című művének 1920-as bibliofil kiadásából. — A békéscsabai Tevan nyomda munkája

Il a été tiré de cet ouvrage :

- 16 exemplaires sur papier Japon (dont 6 hors commerce), numérotés de 1 à 10 et de 11 à 15.
- 190 exemplaires sur papier Fabriano, numérotés de 16 à 205
- 1350 exemplaires sur papier anglais (dont 50 hors commerce), numérotés de 206 à 1505 et de 1506 à 1555.

No 628

A különleges számozás feltüntetése egy Verhaeren-kötet bibliofil kiadásában

vagy Petőfi Nemzeti dalának egy 1848. március 15-én nyomott példánya. Emeli a bibliofil szemében a könyv értékét híres, régebbi tulajdonosának névbejegyzése, esetleges szeljegyzetei, beragasztott, vagy benyomott exlibrise.

A bibliofilek együtt születtek az első könyvvel. Mindig voltak emberek, akik szerették, gyűjtötték a könyveket. Ezeknek a gyűjtőknek sokat köszönhet az emberiség. Mennyi érték, szellemi kincs vesztett volna el e nélkül a szenvedély nélkül, ha a könyvgyűjtők se pénzt, se fáradságot nem sajnálva, nem szerzik meg és nem őrzik féltékenyen előbb az írott, majd a nyomtatott könyveket.

Gutenberg találmánya előtt csak igen kevesen gyűjthettek könyveket, fejedelmek, gazdag főurak, magasrangú papok. A kézzel írott, gazdagon díszített, bőrbe, vagy ötvösmű remekbe kötött kódexek igen drágák voltak. A könyvnyomtatás feltalálása után gyökeresen megváltozott a helyzet. A könyv előállításához összehasonlíthatatlanul olcsóbb lett, s a könyvnyomtató műhelyekből jóval több és nagyobb példányszámú könyv került ki, mint a másolók keze alól. Persze nagy könyvtárak összegyűjtése, a világ könyvtermése jelentős részének megszerzése ennek ellenére is sok pénzbe került. Nagy könyvtáraik továbbra is csak az egyházi és világi hatalmasságoknak lehettek, de a kialakulóban lévő polgárság is hozzájuthatott már könyvhöz, szert tehetett magánkönyvtárra. A könyvnyomtatás kezdetén a könyvnyomtatók szándékosan és tudatosan utánzótták a kézzel írott könyveket, a kódexeket, s a könyvgyűjtők szintén: a nyomtatott könyveket is saját kötésükbe helyeztették, s a kötésre aranyoztatták, nyomatták, vagy festették a super exlibrist, ahogyan a kötés külső oldalán található címert, vagy monogramot nevezüik. Ezzel jelezték a könyv birtokbavételét.

A könyvek azonban nemcsak szaporodtak, de pusztultak is. A háborúk, elemi csapások, de még ezeknél is jobban a vallási mozgalmak igen sok könyvet pusztítottak el. A polgári forradalmak idején is sok könyv semmisült meg. Mindennek ellenére az egyre szaporodó nyomdák tevékenysége folytán a XVIII. században már nagyon sok volt a könyv. Egy ember, bármily gazdag is volt, mindent nem gyűjthetett. Akadtak, akiket egyre inkább azok a könyvek izgattak, amelyekből kevés példány maradt fenn. A gyűjtők kezdték ritkaságuk szerint osztályozni a könyveket. Katalógusok jelentek meg a kevés példányban fennmaradt művekről.

A XIX. században elkövetkezett a szedőgép, a gyorssajtó és a fából készült papír korszaka. A nyomdák most már ontották a könyveket. S külsejük egyre szerényebb lett.

A korábban keletkezett nagy gyűjtemények gazdái és gyakran örökösük is kihaltak lassanként. A ritka, értékes régi könyvek túlnyomó része ajándékozás, örökbehagyás, vagy vásárlás útján a közintézményekhez került, s egyre inkább kivonódott a kereskedelmi forgalomból. A kereskedések gyakran már hiányos, vagy sérült darabokat is kínáltak, s ezekre is sok vevő akadt. A könyvárverések során csillagászati összegekért cseréltek gazdát egyes ritka példányok. A könyvgyűjtők száma viszont nem csökkent, hanem nőttön-nőtt. Közepes anyagi tehetőségű emberek is csatlakoztak a bibliofilek egyre nagyobb táborához, s ezek között a bibliofilek között is egyre több olyan ember akadt, akit nemcsak a könyv tartalma és szép külseje vonzott, hanem ezeknél sokkal inkább, vagy gyakran kizárólag a könyv ritkasága. Ezt a felfokozott keresletet a piacon lévő ritka könyvanyag már nem fedezhette.

Ekkor támadt a kiadónak az az egyszerű ötlete, hogyha a vevőnek ritka könyv kell, hát nyomtat ő ritkát is, egyegy szedésről legfeljebb 50, vagy 100 példányt finom és drága papirosra és, ha a gyűjtőnek az kell, hogy másnak ne legyen ugyanolyan könyve, mint amilyen neki van, ezt is megkaphatja. A kiadó a finomabb papirosra nyomott példányokat megszámozta, s így a számozással mesterséges módon minden példányt egyetlenné tett. Persze az efajta „unikumokat” nem adták olcsón, megfizették a könyvgyűjtővel hóbortját.

Ilyen számozott könyvek kibocsátására több magyar kiadó is rátért, néhányuk

(az Egyetemi Nyomda, a Hungária, a gyomai Kner, a békéscsabai Tevan) becsületére legyen mondva, hogy ezt a hóbortot kielégítő kiadványaik zöme tartalmilag is értékes volt és külsejében alkalmas arra, hogy a jóízűt fejlessze, s kiadványaik számozás nélkül is méltók lettek volna arra, hogy a könyvbárátkokat gyűjtsék őket.

Azt persze nem állíthatjuk, hogy minden magyar bibliofil áttért volna a számozott kiadások gyűjtésére. Igen sokan kitarítottak az értékes tartalmú, szép külsejű, vagy valóban ritka könyvek gyűjtése mellett. 1921-ben megalakult a Magyar Bibliofil Társaság programjában a széleskörű könyvkultúra ápolását és fejlesztését ígérte. Kiadványai túlnyomórészt valóban ízlések voltak, de csak egy igen szűk réteg juthatott hozzájuk, részben magának a társulatnak a hibájából, főként pedig az ismert társadalmi okokból. A nem bibliofileknek szánt kiadványok külsejükben is tovább züllöttek.

A felszabadulás után polgári kiadóink folytatták, ahol a háború miatt félbe kellett szakítaniuk. A nagyközönség részére kiadott könyvek külsejére alig adtak valamit. Az államosítás után a Franklin könyvkiadó volt az első, amely a szép külsőre is törekedett. Itt jelent meg a négykötetes bibliopapírra nyomott Shakespeare összes drámái művei és számos más mű bibliofilnek minősíthető kiadása. Az államosított kiadóknak azonban elsősorban a tömegigényeket kellett kielégíteniük. A kultúrforradalom során az olvasók és könyvvásárlók száma rendkívüli mértékben megnövekedett. Könyvet, tartalmában jó könyvet kellett kezükbe adni. De az olvasási és könyvtárgyújtási kedv lassanként a könyv külsejével szemben is egyre nagyobb igényeket támasztott. Egyre több ember számára vált fontossá, hogy a könyv, amit megvásárol, külsejében is szép, ízléses legyen. Átszervezett könyvkiadásunk rátért a bibliofil kiadványok kibocsátására. Ezek a tavaly és idén megjelent, gyakran bibliopapírosra nyomott, ízléses kivitelű könyvek, már nem számozottak — hisz a számozásnak semmi értelme nincs —, viszont nem 50, vagy 100 példányban kerülnek forgalomba, hanem 8—10 000-es, sokszor még ennél is nagyobb példányszámban, s nem egyesek hóbortját elégítik ki, hanem a valódi könyvbárátkoknak egyre szélesebb táborát és egyre fokozódó igényességét.

Husztai Sándor

A könyvtárosi pálya kialakulásának előzményeiről

MAI MAGYAR KÖNYVTÁRI hálózatunkban mintegy 2000 főfoglalkozású könyvtáros dolgozik — a falusi népkönyvtarostól a tudományos feladatokat ellátó könyvtárak dolgozóig a legkülönbébb képzettségű, egymástól nagymértékben eltérő munkaköröket betöltő könyvtárosok. Míg a népkönyvtárosok a könyvek szerzeményezésétől a raktározáson, katalogizáláson át a könyvek terjesztéséig, kölcsönzéséig minden munkát maguk végeznek a gondjukra bízott könyvtárban, a 60—100 vagy még több könyvtarost foglalkoztató, több százeres könyvvanyaggal rendelkező nagy tudományos vagy egyetemi könyvtárakban az egyik könyvtáros egész munkaidejében csak a beérkező új könyvek naplózásával, a másik csak a katalóguscédulák készítésével, a harmadik kölcsönzéssel, a negyedik az olvasók tudományos, vagy a könyvtár használatára vonatkozó kérdéseinek megoldásával foglalkozik, sőt ugyanazt a feladatot 3—4 dolgozó látja el egymás mellett — nem is beszélve azokról a speciális feladatokat ellátó könyvtárosokról, akik bibliográfiákat készítenek, a külföldi cseréket, kölcsönzéseket bonyolítják le, vagy külön gyűjteményekben kéziratokat, régi és ritka nyomtatványokat, plakátokat, térképeket, zeneműveket gondoznak. Ha végigtekintünk ezen a sokszínű együttesen, alig tudjuk elhinni, hogy ezelőtt száz évvel Magyarországon, de Európa többi országában is alig néhány ember volt, aki magát — gyakran egyéb foglalkozása mellett — könyvtárosnak nevezte; kétszáz évvel ezelőtt pedig a XVIII. században ennek a névnyának csak nagyon halvány kezdeményeivel találkozhatunk.

Cikkünkben a modern könyvtárosi pálya kialakulásának előzményeivel, a fejlődés egészének első állomásaival kívánunk foglalkozni. Előjáróban megállapíthatjuk, hogy a könyvtárosok száma, társadalmi súlya a nyilvános könyvtárak létezésével és jelentőségével van összekötve. Ahol és amikor széles olvasóközönségre számító könyvtárak vannak — szükség van munkaerőkre a növekvő könyvvanyag gondozására, az olvasók igényeinek kielégítésére; azokban az országokban és azokban a korszakokban azonban, ahol a könyvtárak többsége egy személy vagy testület saját használatára szánt magántulajdonát képezi, kevés emberre van szükség a könyvtárosi feladatok ellátásához.

Az ókori kelet könyvtárai tudásunk szerint nem voltak nyilvánosak, s e korszak és terület könyvtárosaira vonatkozólag nincsenek adataink. Az ókorban

egyedül a hellénizmus kora, a Nagy Sándor halálától a római birodalom bukásáig terjedő néhány évszázad az, amikor az egész művelt világon — keleten, görög területen és a római birodalomban — fennállottak nyilvános, természetesen csak a társadalom kiváltságos osztályai számára hozzáférhető könyvtárak.

E könyvtárak rendezett, katalogizált anyagot — papírusztekercseket — őriztek, s őrzőik a hivatalnoki rend tagjai voltak. A római birodalom bukása, az antik kultúra megszünte után a nyilvános könyvtár fogalma több mint egy évezredre kitörlődött az európai köztudatból. A nem nagyszámú, értékes, díszesen illusztrált kódexet, vagy egyszerűbb kiállítású, mindennapi használatra szánt kéziratokat őrző kolostori és főúri, fejedelmi könyvtárak egyelőre nem igényeltek rendszeres gondozást.

A KÖNYVTÁROSI PÁLYA KEZDETEI azonban mégis ezekre az egyházi és világi magánkönyvtárakra nyúlnak vissza. A könyvtárak számának és a bennük őrzött könyvek mennyiségének növekedése párhuzamosan halad a könyvnyomtatás elterjedésével. Az u'alkodók, főúrak könyvtárai mellett, a felfelé törekvő polgárság igényeinek megfelelően városi könyvtárak létesülnek; s a kolostorok, püspökségek szigorúan saját céljaikra fenntartott könyvtárai mellett egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a közép- és felsőfokú oktatás céljaira létesített gyűjtemények: első sorban az egyetemi könyvtárak, azután protestáns kollégiumok, piarista és jezsuita iskolák könyvtárai.

A fejlődés során lassan, s pontosan meg nem rögzíthető pillanathban — mindenestre a XVI.—XVIII. század folyamán — felmerül annak szükségessége, hogy a növekvő könyvtárak egy részük felelős személy gondozása alá kerüljenek. Legegyszerűbb a helyzet a szerzetesi, püspöki könyvtáraknál: itt a szerzet egy tagja, vagy a püspöki aula egy papja nyeri el azt a megbízatást, hogy egyéb egyházi jellegű tevékenysége mellett a könyvek rendjéről és használhatóságukról gondoskodik. Magától értetődő a megoldás az iskolákkal egybekötött könyvtárakban is: a könyvtári munkát itt a tanárok egyike látja el; az egyetemi könyvtárak felügyeletével rendelkező az egyetem egy professzora foglalkozik. Lényegében hasonló módon nyer megoldást az uralkodói, főúri könyvtárak kezelésének problémája is. A könyvtár tulajdonosa könyvtarát egy szolgálatában álló, vagy köréhez tartozó személyre bízta, akinek személyes tulajdonságai

ban és eddigi pályájában elég garanciát lát arra nézve, hogy könyveit gondosan és megbízhatóan fogja kezelni. Speciális tudás vagy szakértelem nem szükséges ehhez a megbízatáshoz; így történhetik meg, hogy e századok könyvtárosai között tudósokat és udvari embereket, költőket és írnokokat, kalandorokat és hivatalnokokat egyaránt találunk. S az a körülmény, hogy valaki megbízatást kapott egy hercegi vagy uralkodói könyvtár gondozására, egyáltalán nem jelenti azt, hogy eddigi foglalkozásával szakítania kell: megbízója továbbra is igényt tart eddigi, mástermészetű szolgálataira. Így a könyvtáros a könyvgyűjteményt ezután fennmaradó idejében gondozza, legfeljebb fizetése növekszik meg egy bizonyos összeggel; társadalmi súlyát sem könyvtárosi mivolta, hanem eddig is betöltött funkciói szabják meg. Amennyiben a könyvtáros a tudományok valamelyik területét műveli, vagy irodalmi ambíciói vannak: ezt a tevékenységét zavartalanul folytatja tovább, a könyvtárban e tudományos vagy irodalmi munkásság zavartalan kifejtéséhez szükséges bűvölyhelyet lát; ha hivatalnok, állomáshelyét gyakran további pozíciók megszerzésére alkalmas ugródeszkának tekinti. A zártkörű használatra bérbeadott, s a tulajdonos kulturális érdeklődésének megfelelően kisebb vagy nagyobb mértékben gyarapodó könyvtárak adminisztrálása egyszeri felállításuk, katalogizálásuk után rendszerint nem is igényli egy ember teljes munkaerőjét.

E helyzetnek feleltek meg általában azok a nézetek is, melyeket könyvtárosok és könyvtáron kívülrőlők e pályáról alkottak. Jóllehet a nem nagy számban megjelent könyvtári szakmunkákban már a XVII. század folyamán elhangzik az a vélemény, hogy minden könyvtár annyit ér, amennyire olvasóinak hasznára válik, Lessing, a kiváló író és filozófus mint wolfenbütteli könyvtáros még a XVIII. század végén is ezt az elvet vallotta: használni a könyvtárat, nem általa használtatni — vagyis a könyvtáros-ságban nem a könyvtári munkát állította előtérbe, hanem a könyvek közelségéből számára adódó kedvező munkafeltételeket. S egy porosz kultuszminiszter még a XIX. század elején is elismeri: sohasem jutott eszébe, hogy olyan embereket ültessen a könyvtárakba, akiket azután másra már nem tudna felhasználni.

EZT AZ ÁLLAPOTOT egyfelől a könyvanyag számbeli gyarapodása, s ennek folytán a könyvtári technika bonyolultabbá válása, másfelől a nyilvános jellegű könyvtárak előtérbe nyomulása

törte át Európa-szerte. A fejlődés döntő szakaszai a XVIII. században játszódnak le. Az anyagi és szellemi síkon egyaránt fellélegező polgárságot nem lehet többé megállítani az uralkodói, főúri könyvtárak bezárt kapui előtt: mint írók, felvilágosodott irányú írásaikkal töltik meg a polcokat, melyeken eddig jobbra a feudális rend képviselőinek művei sorakoztak; s mint olvasók, hozzá kívántak jutni mindahhoz, ami az elmúlt századok alkotásaiból értéket jelent. A könyvtárak nyilvánosság vállalásának, nemzeti könyvtárak kialakulásának sok útja van: egyeseket felvilágosodott uralkodói gesztus nyit meg, mint a francia királyi könyvtárat 1735-ben — ugyanezt a könyvtárat a forradalom fogja nemzetivé nyilvánítani nem egészen hatvan év múlva. A három nagy magángyűjtemény egyesítéséből létrejött British Museumot 1759-ben adják át a közönségnek — 12 évvel korábban válik nyilvánossá az olasz terület egyik legnagyobb könyvtára, a firenzei Magliabechiana. A kolostori könyvtárak anyagát a XVIII. század végi, XIX. század eleji szekularizációk teszik közkinccsé.

E folyamattal párhuzamosan a könyvtárosok feladatai is megnőnek. Szükségessé válik e feladatok pontosabb körülrírása, a könyvtári munka részletekbe menő elemzése; a növekvő állományú könyvek rendezésének új és új módszerei merülnek fel; s megnyilván a könyvtárak kapui az olvasóközönség előtt: szükségessé válik az is, hogy a könyvtáros idejének nagy részét a könyvtárban töltsse, rendelkezésére álljon az olvasóközönségnek.

E szükségletek felmerülése azonban nem hozta létre egyik napról a másikra a modern értelemben vett könyvtárosi foglalkozást. Az egyetemi könyvtárakban még a XIX. század folyamán is általános maradt az a rendszer, hogy a könyvtár az egyetem egy vagy több professzorának vezetése alatt állt: legfeljebb az alsófokú beosztásokban alkalmaztak nem egyetemi tanárokat; ezek azonban olyan csekély fizetést kaptak, hogy már csak ezért is kényszerültek arra, hogy a könyvtárosság mellett egyéb foglalkozást is üzzenek. A könyvtárosi hivatás pontos elhatárolását a könyvtárosi képzettség meghatározatlansága is nehezítette. A XVIII. század végétől kezdve egyre gyakrabban hangzik el az a követelmény, hogy a könyvtárosnak általános tudományos képzettség mellett speciális bibliográfiai és könyvtörténeti ismeretekkel is kell rendelkeznie. Ennek ellenére a könyvtárosság a XIX. század második feléig általában sehol sem igényelt külön szakképzettséget, s bármiféle képzettségű értelmiségű alkalmaznák

látszott erre az állásra. A könyvtári munka szakszerű megosztása pedig többnyire még azokban a könyvtárakban sem történt meg, ahol a könyvtárosok száma ezt lehetővé tette volna. Ezeket az állapotokat maguk a könyvtárak szenvedték meg. Fejlődésük sokszor elmaradt azoktól a követelményektől, melyeket a társadalom és a tudományos világ támasztott velük szemben.

A KÖNYVTÁROSSÁG MINT ÖN-ÁLLÓ, minden egyéb értelmiségi pályától elhatárolható foglalkozás a XIX. század folyamán alakul ki véglegesen. E fogalom egyik megalkotója Friedrich Adolf Ebert, a wolfenbütteli, később a drezdai könyvtár őre. 1811-ben a nyilvános könyvtárakról, 1820-ban a könyvtárosok képzéséről írott munkáiban kijelenti, hogy a könyvtárosság nem tekinthető mellékfoglalkozásnak: nyilvános könyvtár vezetését csak olyan szellemi és erkölcsi téren egyaránt kiváló személy láthatja el, aki teljes munkacerejét e feladat szolgálatába állítja, s gyűjteményét az olvasók számára valóban hozzáférhetővé teszi. A hivatásnak tekintett, gyakran önfeláldozó könyvtárosi munka lényegét fogalmazta meg Ebert jelmondata: *Aliis inserviendo consumor* — *mások szolgálatában emésztődöm fel*. Ekkortól egyidőben működött Martin Schrettinger, a müncheni bajor udvari könyvtár őre, aki a könyvtári szervező és feldolgozó munka kézikönyvét állította össze az egyre növekvő könyvtári feladatoknak megfelelően. Utánuk a könyvtárosok hosszú sora következett, akik elmélyült könyvtárosi

munkával, az egyre több szakszerűséget igénylő könyvtári feladatok részleteinek, egyes fázisainak kidolgozásával, a könyvtárosi szakképzés követelményének hirdetésével és megvalósításával, s végül a könyvtáros erkölcsi és anyagi megbecsüléséért vívott harcral tartalmat adtak a könyvtárosi hivatás Ebert által felvázolt körvonalainak.

A fejlődés Európa valamennyi országában — így Magyarországon is — lényegében hasonló módon játszódott le. A könyvtárosi pálya jelentőségének növekedését a kapitalizmus felfelé ívelő szakaszában egyfelől a könyvtermelés ugrásszerű emelkedése, másfelől a polgári réteg művelődési igényének fokozódása mozdította elő. A közművelődési könyvtárak száma megnőtt; különféle szakterületek könyvanyagát felőlelő tudományos könyvtárak jöttek létre. A könyvtárosok száma a szükségleteknek megfelelően — illetőleg sokszor a szükségletek alatt — fokozatosan gyarapodott, a könyvtári munka egyre specializáltabbá vált. Végső soron pedig napjaink kultúrforradalma vívta ki azt az eredményt, hogy a könyv a társadalom minden rétegéhez, az ország bármely pontján minden olvasni vágyó emberhez eljuthasson, s hogy a könyvtáros — a népkönyvtáros éppúgy, mint az országos feladatokat ellátó nagykönyvtári dolgozó — értelmiségünk táborának minden más foglalkozástól élesen elhatárolt feladatokat ellátó, s könyvtárosi munkájáért megbecsült tagja legyen.

V. Windisch Éva

HÍREK A CSONGRÁDI ÉS A BORSODI NÉPKÖNYVTÁROS HÍRADÓKBÓL

A csongrádi Városi Tanács 15 0⁰⁰ forintot jutatót adóprémiumból a Városi Könyvtárnak. Az összegből eddig 600 kötet könyvet vásároltak.

*

Az MNDSZ szervezettel működik együtt az apátfalvi községi könyvtáros. Az MNDSZ segít a könyvtár helyiségeinek csinosításában, a könyvtáros pedig részt vesz a téli időszakban az MNDSZ-olvasókörök szervezésében.

*

Az MSZT-vel közösen szervezi irodalmi előadássorozatát Báthori János, a szentesi tanácsos népkönyvtárosa. Az elmúlt télen már 5 közös előadást rendeztek 40–80 résztvevővel.

*

Megyei eseménynaptár készült Miskolcon, melyben a megye történeti és irodalmi, művészeti eseményeit, nevezetesen évfordulóit gyűjtötték össze.

*

„Hogyan segíti a putnoki járási tanács a járási könyvtárat?” címmel Parányi János VB elnök cikket írt a „Borsodi Könyvtáros” 2. számába.

VOLTAIRE MAGÁNKÖNYVTÁRÁT II. Katalin cárnő vásárolta meg annakidején. A Szovjetunió most lehetővé tette Franciaország számára, hogy e méretetlen kincsnek tartalmazó könyvtár anyagával megismerkedjenek és feldolgozzák. A katalógus máris elkészült és számos francia tudós dolgozik jelenleg a leningrádi Szalikov-Scsedin könyvtárban, ahol Voltaire 6789 könyvét és mintegy 20 iratesemét tartanak nyilván, leszámítva azokat a jegyzeteket, mellyel Voltaire könyveit állította. Ezek a feljegyzések igen értékesek, mert helyük kiderül Voltaire véleménye korának iróniáról. A könyvtár ezenkívül igen sok kéziratot és levelet tartalmaz, melyek kiadásban maradtak. A kéziratok között találhatók Voltaire emlékiratai, valamint néhány híres munkájának kézírata, melyeket titkára másolt le. (Le Figaro Littéraire.)

□

Az angol királynő megnyitotta a Walesi Nemzeti Könyvtár teljesen befejezett és gazdagon berendezett épületét. A könyvtár igen érdekes nyomtatványokat, kéziratokat és rajzokat tartalmaz Wales múltjára vonatkozóan. Ugyancsak értékes nyomtatott és kézírásos anyagot őriznek itt régi francia regényes történetekből, többek között megtalálható a „Le Roman de la Rose” régi kadása és kézírata is. (The Manchester Guardian.)

A marosvásárhelyi Teleki-theca

Teleki Sámuel arcképe

„Ifjúságotól fogva nagy költséggel, szorgalmatossággal és fáradsággal szerzett... könyveimet... hagyom és legálom, mint Házam- és Familiámbeli örökös Fidei Commissumot, Maradékiimnak és Successoraimnak gondviselések és jótállások alatt, a Tudományoknak Nemzetemben s Hazámban elő-mozdítások-
ra...“ — írja végrendeletében gróf Teleki Sámuel erdélyi kancellár. A könyvek, melyek felett rendelkezett, már korábban is hatalmas értéket képviseltek; a kancellár a felvilágosult tudós hozzáértésével és a bibliofil gyűjtőszenvédélyével válogatta össze közel negyvenezer kötetnyi könyvtárát Európa minden részéből. Hivatali kötelezettségei miatt élete nagy részét külföldön, főleg Bécsben töltötte, de soha egy pillanatig sem feledkezett el magyar voltáról, erdélyi származásáról; korában ő a hazai tudományok legbőkezűbb mecénása, legbuzgóbb támogatója. Kazinczy elragadtatott sorokat szentel könyvtárának, Bod Péter neki ajánlja a Magyar A'henast, széleskörű levelezése eleven kapcsolatot tart fenn a kor csaknem valamennyi hazai írójával, tudósá-

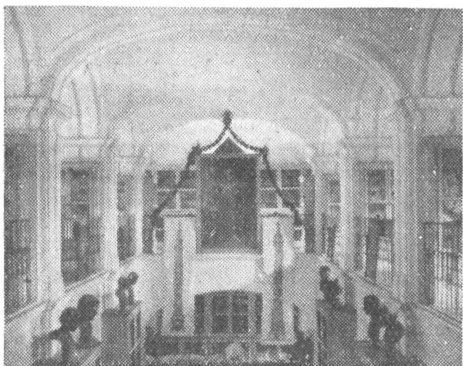
val, könyvgyűjtőjével. Mint tudós bibliográfus, maga készíti el könyvtárának katalógusát, melyek négy kötetben 1796—1819-ig láttak napvilágot. 1799-ben kezdi építtetni könyvtárát Marosvásárhelyen egy bécsi építész tervei alapján, amely az L alakú épületet U alakúra egészíti ki s az új szárny földszinti részében nyernek elhelyezést a könyvek, amelyeket éveken keresztül nagy gonddal, ládákban szállítanak le Bécsből. Ma is elfogódva lép be a látogató a hatalmas, 26 × 13 méteres csannokszerű könyvtárterembe, mely galériás megoldásával, a klasszikus stílus nemes egyszerűségével valóban a tudomány templomává avatja a helyiséget. 1805-ben Teleki maga is meglátogatja kedves könyvtárát, melyet élete fő alkotásának érez, könyvtárosának is ezt írja: „a Bibliothecam nekem kiváltképen szívemen vagyon“. Gyakran rövidítve „thecának“ nevezi s látogatottsága felől állandóan érdeklődik Bécsből: „...vagyon-é valami becse Bibliothecamnak? Kik járnak oda vagy curiositásból, vagy olvasni?“ Gondoskodik könyvei jövőjéről is, végrendeletében öt házat és 56 hold földet hagy mint hitbizományi vagyont könyvtárára, hogy ezek jövedelméből fiú-utódja felügyelete és az erdélyi Református Fő Consistorium „superattentioja“ (főfelügylete) alatt a könyvtárát gyarapítsák, fejlesszék és mindenkor közhasználatra bocsássák. Sajnos, nem így történt. Teleki Sámuelnek 1822-ben bekövetkezett halála után utódai nem törődtek a végrendelettel, a jövedelmet a maguk zsebébe rakták, magát a könyvtárát pedig kizárólagos tulajdonukként kezelték, amelybe beleszólási joga senkinek sincs. Az erdélyi református egyház hiába igyekezett évtizedeken át érvényesíteni ellenőrzési jogát, a Teleki grófok minden ilyen kísérletet megghiúsítottak. A

A Teleki-theca épületének belső udvara

könyvtár, amely a kancellár korában még élő könyvtár volt, a görög és latin klaszszikusokon és az értékes magyar gyűjteményen kívül még encyklopedikusan tartalmazta a kor leghaladóbb tudományát és irodalmát — gyarapodás híján egyre kevesebb olvasót vonzott és a század folyamán könyv-múzeummá merült, ahová hónapokon keresztül alig vetődik egy-két látogató.

De akadtak abban a korban is olyanok, akik fel merték emelni szavukat az ellen, hogy a méltatlan utódok kezén a nemzetet illető roppant kultúrkinccs parlagon heverjen és a könyvtár gyarapítására szánt jövedelmet vétkesen elkezéjék. Száva Farkas, egy lelkes marosvásárhelyi tanár hírlapi cikkeket közöl a könyvtár állapotáról, majd amikor a könyvtár tulajdonába tartozó ingatlanokat Teleki Sámuel, a kancellár unokája saját nevére telekkönyvezeti, az ország közvéleménye is felfigyel. A református egyház óvatos, nem igen mer ujjat húzni a Teleki grófokkal s csak több mint tíz év után, 1873-ban a közvélemény nyomására indítja meg a polgári pert. A parlamentben Orbán Balázs interpellál ebben az ügyben, bátor kiállása méltó elismerésünkre. „Amidőn ezt teszem — hangzik a felszólalás —, öntudatával bírok annak, hogy nagyon lényes kérdést fejegetek. Tudom, hogy nagy haragot zúdítok magam ellen; lehet, hogy üldözéseleknek, megtámadásoknak leszek kitéve, miként voltak mindazok, kik e botrányos ügyben a nemzet jogáért védőleg föl merték szavukat emelni; de elvégre is nem azért vagyunk e helyen, hogy egyeseknek vagy testületeknek a nemzet rovására elkövetett vétkeiket palástoljuk.“ Az interpelláció nyomán országos hírlapi vita indul, maga az érdekelt fél, Teleki Sámuel pedig minősíthetetlen hangon, az arisztokrata göggyével, az uralkodó osztály biztonságával válaszol: Orbán Ba-

.A marosvásárhelyi Teleki-theca belseje

A katalógus első kötetének címlapja

lázs „... mint a párisi commune undorító harcaiban justificált gaminok magyar kiadású példánya, sietett felhasználni az alkalmat, hogy — a képviselői immunitás mentelme alatt — bennem a magyar birtokost és egy főrangú család tagját az ország proletár közönsége előtt szennyes rágalmaival gyűlöltté tette.“ A párizsi kommunre való hivatkozás nagyon jellemző a 70-es évek Magyarországra. Természetesen az ügyben nem történik semmi, a kormány télen marad, a pert pedig a Curia 1885-ös ítélete fejezi be, amely lényegében a Teleki grófok javára ítélt. A könyvtár életében tehát nem történik változás, tovább éli a maga elszigetelt életét a kis vidéki városkában, jóformán semmi hatást sem gyakorolva annak kulturális életére. Csak egyes kutatók keresik fel, Szabó Károly például évekig dolgozik itt. 1918 szeptemberében a könyvtár állami átvételéről tárgyalnak, a politikai események azonban megátolják ezt. A két háború közötti időben folytatódik a hanyatlás, a könyvtár akkori gondnoka, a könnyelmű Teleki Károly már arra vetemedik, hogy áruba

bocsátja a theca féltett kincseit. Így kerül Amerikába a könyvtár egyetlen Corvinája s valószínűleg hasonló sorsra jutottak azok az értékes könyvek is, amelyek ma hiányoznak az állományból. De közben a könyvtár híre észrevétlenül nőni kezd, egyre többen jönnek tudósok, könyvgyűjtők, laikus érdeklődők, akiket vonz a nem mindennapi látvány, hogy egy XVIII. századi páratlanul gazdag könyvtárat a maga eredeti mivoltában, korabeli elrendezésben láthassanak. A könyvtár idegenforgalmi látványosság lesz, amelyet csodálnak, de nem használnak. Az érdeklődés megnövekedésében nagy szerepe van Gulácsy Károlynak, aki 1907—1942-ig könyvtárnoka a thecának s több cikkében ismerteti annak kincseit. 1925-ben már több mint 300 látogató fordul meg a könyvtárban, 1942-ben pedig másfélezernél is több. Ugyanakkor megpróbálkoznak a könyvtár jogviszonyainak új rendezésével is, alapítványnak nyilvánítják és létrehozzák az Alapítványi Tanácsot, melyben most már az erdélyi református egyháznak jut a vezető szerep, a Teleki családdal egyetértésben. A kezdeményezést azonban újra elsodorják a háborús események.

Csak a felszabadulás után ébredt új életre a Teleki-könyvtár. A Román Népköztársaság államosította és nyilvános, tudományos közintézménnyé tette, megnyitva ezzel az utat a kutatók előtt. Különösen a régi magyar történelemre és irodalomra találhatók itt értékes kútfők, melyeket ma már fel is használnak, feldolgozásuk folyamatban van. Az állami átvétel előtti rendezetlen állapotok is megszűnőben vannak, szakképzett könyvtárosok tárják föl az anyagot, modern betű- és szakrendi cédulakatalógus készül az egész állományról. Mivel a könyvtár jellege továbbra is dokumentációs, új beszerzés nincsen, de egész Erdély területéről ide szállítják azt a régi, főleg egyházi eredetű dokumentációs könyvanyagot, melyeket eredeti helyükön nem tudnak kellően megőrizni és a kutatók rendelkezésére bocsátani. Így a legutóbbi években kb. 16 és félezer kötet jutott a könyvtár birtokába, különösen értékes anyaggal szolgált a volt mihházi ferenc-rendi kolostor és a székelykeresztúri unitárius gimnázium, ahonnan ritka hungaricák, ősnymotványok, sőt unicumok kerültek elő. Az újonnan érkezett könyveket nem keverik össze a Teleki Sámuel-féle törzsanyaggal, sőt ebben is igyekeznek visszaállítani az eredeti szakbeosztású raktározási rendet, amely az elmúlt száz év alatt, különböző könyvtárosok kezén nem egy helyen összezavarodott. Ebben fáradozik most Fiklk László, a könyvtár újonnan kinevezett vezetője.

Készül az új, pontos kimutatás a könyvtárban őrzött kéziratokról, hungaricákról, ősnymotványokról, melyeket Kónya Imre könyvtáros készít. Emellett állandóan folyik az újonnan bekerülő anyag feldolgozása, valamint a könyvtárban dolgozó kutatók munkájának támogatása és a könyvtárvezetés az egyre nagyobb számú látogató számára. Szemben az 1954. évi 1226 látogatóval, ebben az évben csak július 1-ig 1044-en fordultak meg a könyvtárban. Májusban régi orvosi és gyógyszerészeti könyvekből kiállítást rendeztek, melyet kedves bejegyzés örökít meg a vendégkönyvben: „1955. május 13. nevezetes dátum a könyvtár épületében. Az Orvosi Főiskola 10 éves jubileuma alkalmával a könyvtárban rendezett emlékkiállítás céljára ideiglenesen villanyvilágítást vezettek be. 150 év óta először gyúlt ki mesterséges fény az ősi falak között.”

Az állandó villanyvilágítás és gázfűtés bevezetése a könyvtárterembe már tervbe van véve, hasonlóképpen a könyvtár hivatali helyiségeinek modernizálása, az olvasóterem új bútorzata. A problémák elsősorban a fejlődésből adódtak: a megnövekedett állományhoz több helyre, több munkaerőre lenne szükség. A kulturális ügyek minisztériumának könyvtári osztálya a legnagyobb megértéssel viseltetik a könyvtár problémái iránt, új helyiségek már kilátásban is vannak.

Jelenleg a könyvtárban 950 RMK kötetet, köztük 62 unicumot őriznek, 40 ősnymotványt, 352 kéziratot, köztük Bod Péter kézirateit. Számos Aldust, Elzeviret és sok könyvészeti ritkaságot, nyomdászati remekművet találhatunk még itt. A teljes Piranesius rézmetszetgyűjteményt, Jansonius Cosmographiáját, mely 1566—1661-ig készült, Calepinus 11 nyelvű szótárának 1596-os baseli kiadását stb. A könyvek mind a legdíszesebb, legpazarabb kötésekben pompáznak, részben eredeti kötésben, részben a kancellár által kötve.

A Teleki-könyvtár jövő fejlődésének távlatában valószínűleg alapja lesz egy erdélyi nemzeti könyvtárnak, amely mint a bukaresti román nemzeti könyvtár magyar nyelvű fiókintézménye Marosvásárhelyen, a Magyar Autonóm tartomány központjában fog továbbra is székelni és fogja szolgálni a román-magyar kulturális együttműködést. A népi demokratikus rendszer nem szavakkal, hanem tettekkel bizonyítja be, hogy megbecsüli a múlt kulturális örökségét, megőrzésére, feltárására jelentős áldozatokat hoz. A könyvtár — megalapítása óta először — most tölti be azt a fontos művelődési szerepet, amelyre alapítója szánta.

Somkúti Gabriella

Az ifjú Vörösmarty és a könyvek

Vörösmarty 1817 végén került a Perczel-családhoz, mint nevelő s 1820-ig Pesten lakott velük, majd Bonyhádbörzsönybe költözött a családdal, ahol két esztendő telt el s egy évi görbői patvaria után visszaköltözött Pestre, ismét a Perczelek szolgálatában. Fejlődésének legfogékonyabb évei esnek börzsönyi tartózkodására, ahol viszonylag kiegyensúlyozott élet várta s ami fontosabb, pártfogó és megértő barátokra is talált. Szelleme a börzsönyi évek alatt bontakozott ki, itt kezdte érezni „a költés erejét“, mint Stettner Györgynek írja s itt kapott kedvet Zalánhoz is, mely a görbői esztendő nyugalalmában formálódott és érett meg.

Az ifjú, aki kisdíák korában annyira megkedvelte a római mértékű verseket, hogy a pusztá hang után kezdett hasonlót írni, Börzsönyben válik művelt, világirodalmi tájékozottságú emberré. Addigi olvasmányai elég szűk körben mozogtak s bármilyen furcsán hangzik is, Édes Gergelynek a mai fület annyira sértő hexaméterei adták az első ösztönzést, hogy magyarul római mértékre írjon ő is. *Édes Gergely Keservein* kívül a diák Vörösmarty *Baróti Szabó Aeneisfordítását, Virág Benedek horatiusi leveleit és ódáit, Rajnis Eclogiát és Révay verseit* olvasta. Elsősorban Virágot szerette, „tisztasága és könnyűsége“ miatt.

A Perczelek csak átmenetileg laktak Pesten, jószáguk és állandó lakásuk Börzsönyben volt, ahol a XVIII. század első felében alapította meg a család bonyhádi ágát Perczel József, akit régi irataik „a nagy szerző“ névvel illetnek. A börzsönyi udvarházban folytatá Vörösmarty a három idősebb Perczel-fi tanítását.

Gyulai Pál nagyon óvatosan „kissé nyers modorú, vagonos és büszke nemes úrnak“ jellemzi Perczel Sándort, Vörösmarty tanítványainak apját, hozzátéve, hogy „részvétet tanúsított a magyar irodalom iránt“. Az ifjú Vörösmarty nyilván sokat várt a börzsönyi könyvtártól, melynek szépirodalmi gyűjteménye azonban egészen kezdetleges volt s alig néhány művet számlált. Baróti Szabó Aeneis-fordítása, *Pérczel József meséi és Dugonics Etelkájának* második kiadása (1791) képviselték a magyar irodalmat. Perczel Sándor irodalmi érdeklődése javára legfeljebb azt lehet még írni, hogy 1804-ben született első lányát, majd ennek halála után a második lányt, aki 1807. november 1-én született, a kor divatja szerint, Etelkának

keresztelte. Ez az Etelka volt az, akinek alakja köré a műzák titkait kutató utókor, elég alaptalanul, egész legendakört teremtett.

Vörösmarty irodalmi tájékozottsága nem bővült volna Börzsönyben, ha két önzetlen és rendkívül művelt bonyhádi barát, Egyed Antal és Teslér László nem segít. Társaságukban „beszédjük csak a háza, csak a literatura volt“, de a két barátnak nemcsak otthona, hanem gazdag könyvtára is nyitva állt a húszéves ifjú előtt. 1824. márciusában Kazinczyhoz írott önéletrajzi levelében írja: „*Literatúránkra nézve a jobb ízlést akkor kezdtem valamennyire ösmerni, midőn először Börzsönybe jutottam, ahol a szomszéd községbeli Papok, Teslér és Egyed képzetlebb könyveket adtak kezembe.*“

Teslér nagyon művelt ember volt, tudott görögül, németül, franciául és olaszul, s természetesen latinul is, pompásan hegedült s minden pénzért könyvekre és kottákra íkötötte. Elválásuk után, midőn Vörösmarty visszakerült Pestre, Teslér levelei tele vannak kérésekkel és megbízatásokkal, különböző könyvek beszerzésére. Vörösmarty tőle kölcsönözte *Shakespeare, Goethe és Schiller* könyveit, de itt olvasta *Kazinczy* műveit és az *Erdélyi Múzeumot* is, melynek Teslér előfizetője volt. Egy 1823-ból fennmaradt levélben írja, drá-

maírásra buzdítván Vörösmartyt: „Itt küldöm Herder munkáinak hatodik darabját. Ebben találsz egy Philoktetest, de nem Sophoclest, hanem valamilyen hasonlót hozzá. E küldött könyvemben más különben is szép darabokra foghatsz akadhatni; itt leled Abailardot is és Heloisszjét igazi s valódi karakterökben, majd későbbben életjöket is oda-adom Fessler románjában.“

A levél azt bizonyítja, hogy az ifjú Vörösmarty Herdert is olvasta, sőt ismerte a korára oly nagy hatást gyakorló s ekkor már Oroszországban tanárokodó Fessler Ignác Aurél könyveit is. (Fesslernek itt jelzett műve, az Abälard und Heloise 1807-ben jelent meg.) Teslérnek egy 1826-ból fennmaradt levele arról számol be, hogy Virág Benedektől „a Századokat egész a Phaedrusként való költeményekig“ már megszerezte s kéri barátját, írja meg neki, azóta mi jelent meg Virágtól, hogy azokat is megvásárolhassa. A kor könyvszerzési nehézségeire jellemző egy ugyancsak 1826-ban kelt levele: „Kilián minden pesti vásárra 10, 15, 20 forintokat kap tőlem“ könyvvásárlásra s ekkor a következő könyveket kéri: Virág fordításában Horatius ódáit és szatíráit, Kisfaludy Sándor legutóbbi könyvét, A szív tévelygéseit és a Dárday házát, Adolf Müllner Die Albaneserin című könyvét. Ugyanekkor kéri az Auróra első kötetét is.

Teslér leveléből tudjuk, hogy Bonyhádon „két almárium“ könyve volt, az ifjú Vörösmartynak volt tehát miből válogatnia. Szíve a drámákhoz vonzotta Teslért, ki maga is ilyen babérokra pályázott, míg a másik bonyhádi barát, Egyed Antal inkább az epikusokat kedvelte, hisz ő is hosszú éveken át készült egy honfoglaláskori eposzra, melyről azonban a Zalán futása megjelenése után végleg letett. Az ő könyvtárában találta meg Vörösmarty a Kazinczy kiadásában megjelent Zrínyit, Tassot Tanárky János fordításában s a Vályi Nagy-féle Homerost, mely Kazinczy és Kölcsey között az iliászi pört támasztá. Vörösmarty a Tasso-fordítás hatása alatt

tanult meg olaszul s rövid idő alatt oly sikerrel, hogy az olasz eposzt, mint Toldy írja, „eredetiben biztos könnyűséggel olvasta“.

Egyed könyvtáráról bővebb adatunk nincs, de nyilván gazdag gyűjteménye volt a latin klasszikusokból, akik közül Ovidiust és Tibullust élete végéig fordította.

Az agg Juranits László, irodalmunk hőskorának e rokokoszerves pártfogója, Batsányi barátja, első versei megjelenésekor, miután személyesen találkozottak, levélben kereste fel Vörösmartyt, kit, mint levelében írja, „első írásában böcsülni kezdettem“. Levele bölcs intés és segítő készség: „Első törekvésekben el ne tévesszék a célt és a mostani zavar között a tiszta folyamból merítsenek“ — írja s ezért ajánlja fel, hogy könyvtárából „darab ideig való olvasásra“ kölcsönzi Vörösmartynak „Pázmányt és más hajdani jelesebb íróinkat“. Nem tudjuk, felkereste-e ezután Vörösmarty Juranitsot s azt sem, hogy a régi magyar irodalom e darabjait megkapta-e tőle.

Az ifjú Vörösmarty jó iskolát járt. Húsz éves volt s a kor nehéz könyvszerzési viszonyai között is az akkori magyar és világirodalom legjobb alkotásai kerültek kezébe, művelt és tájékozott lett s ösztönzést kapott az alkotáshoz. A lírai kísérletek után így kezdett az első drámai munkákhoz, a Salamon királyhoz (1821), az Y című szatírai vígjátékhoz, majd 1823-ban Zsigmondhoz. Erre céloz 1822-ben Teslérhez írt költői levele is:

Vagy túl az élet megszűkülte körén
Shakespeare világát választjuk lakul.

De ami az induló Vörösmarty számára fontosabb, itt kapta az első ösztönzést és az első klasszikus példákat az eposzhoz s így kezdte írni 1823-ban a Zalán futását, mely nemcsak költői hírnevét alapozta meg, hanem megvalósította egy egész nemzedék irodalmi becsvágyát is.

Csányi László

5503 FORINT ÉRTEKŰ KÖNYVET ADOTT EL az izsáki községi könyvtáros júniusban, negyven százalékosan megőrzésű szakkönyveket. A megőrzésű propagandában más jó módszereket is alkalmazott a könyvtár: Tábát helyezett el a kirakóban „Bűszkeségeink“ felirattal, ezen a II. Kongresszus Tsz jó munkáját népszerűsítették. Egy másik kérsorozatban többek között azt is bemutatták, hogy egy-egy tsz-tag mi mindent kapott elszámolás-kor. A sokfajta agitációs tevékenységnek köszönhető, hogy a könyvtár olvasóinak száma nagyon is növekedett, június és júliusban 57 új olvasó kereste fel a könyvtárat, a lakosság-

tól júliusban 24 ajándékkönyvet kaptak. A könyvtár tervbevette azt is, hogy a könyvszerkesztések alkalmával könyvsorsolást rendez az olvasójegyek száma alapján. (Czihák J.)

□

A KOLOZSVÁRI HERBÁK JÁNOS CIPŐGYÁR szakszervezeti könyvtárosa, Virág Ilona, háromhetes tanulmányúton hazánkban tartózkodott. Kiküldetése a könyvtár jó munkájának jutalma volt. Itartózkodása alatt több könyvtárat, főleg a börpári szakszervezet könyvtárait tanulmányozta, azonkívül felkereste A KÖNYV szerkesztőségét is.

ILLYÉS GYULA

Életének nagyszabású, minden nemben remeklésekkel kápráztató művét egyetlen kezdőindület emeli újra meg újra az ereszkedőkről a csúcsok felé: humanista népi-demokratizmusa s ehhez az elhivatottság külső és belső igényességével ragaszkodó költői magatartása, amely már életében súlyosszavú, eszméltető klasszikusunkká avatta.

Született 1902-ben, Rácegresen. Apja uradalmi gépész, ifjúsága, a dombóvári bonyhádi iskolaéveket leszámítva, nagyobbára pusztai béresek, cselédek között telik. Télen tudással szívja tele magát, nyáron állatokat őriz. Kiválóészű, nyíltszívű; az iskolában érdes és lázongó kamasz, magas eszmékért, főleg Petőfiért izzó. A hetedik gimnáziumból beáll vöröskatonának, s a bukás után bújdosnia kell. Pesten tanul majd tovább, beiratkozik a bölcsészkarra, szerepet vállal a munkásmozgalomban, és a rendőség érdeklődése elől elvtársai tanácsára Párizsba emigrál. Odakint pénze szinte semmi, de van sok barátja, költők, munkások, van néhány gyermekes-szép szerelme, hatalmas tudásszomja és még óriásibb vállalkozó kedve. Az uradalmi cselédlakás és a Bibliothèque Nationale lelki útravalója remekül kiegészítik egymást; Berzsenyi, Petőfi, Hugo, Eluard és még hányan gazdagítják, hiszen az igazi tehetség is könnyebben szól újat, ha tudja mi mindent mondtak el már ő előtte.

A párizsi öt év után hazajövet Osváth Ernő, a Nyugat szerkesztője meghívja a folyóirathoz, állást szerez neki Pesten. Nála világosabban ekkor a magyar költők közül csak ifjabb barátja, József Attila tudja kiért kell szót emelnie. A városi proletárok költőjét osztályának történelmi küldetése egyetemesebb hatású, korszerűbben tisztázott feladatokra hevíti, mint a falusi szegénység sorsa az ő lírikusát. Kivált ha az utóbbit inkább leíróepikus, tehát objektív irányú alkata szorosabban köti a közvetlen valósághoz, jelesül a szegényparasztsághoz, mely az ellenforradalmi nyomás alatt nehezebben tud feltápaszkodni gazdasági, politikai és lelki elesettségéből. Az ilyen osztálynak könnyebb föléje emelkedni, mint elébe állni. E korban, ilyen alkattal és küldetéssel nehéz jövőbenező forradalmárnak lenni. Őt a jövőből jobban izgatja, ami a jelen közvetlen parancsa; s érezheti-e a parasztság költője sürge-több történelmi parancsot a földosztásnál? Hogy a messzi jövő miképpen alakul? Bizonyosan győz a szocializmus. De a nép még csak földre, nagyobb szabad-

ságra, elviselhetőbb életre vágyik. Ennél többért az úristen sem mozdítja ki lebunkózottságából. Nem voltak jogosulatlanok az ilyen gondolatok ekkor. Hiszen a tömegek talpraállításán fáradozó magyar demokrácia megoszlása, az egy igazság kettéválása messzirelátó szektáriusok és a kevés kivétellel rövidlátó paraszti demokraták között, veszedelmes kátyúba vitte a demokratikus átalakulás ügyét. A történelmi nemzeti feladatokkal józanabban számoló emlélet és a karnyújtásnyira lévő teendőkön túllátó szociográfia minden bizonnyal sokkal eredményesebb gyakorlati szövetséget teremthetett volna. E szövegség hiányát sány'ette meg a harmincas évek irodalma. A szakadás beszűküléssel, elzárkózással jár, pedig a nagy lírának legigazibb éltetője az egész népet átfogó, jelen, múlt, jövőre felelt ívelő tekintet. A korszak legegységesebb távlatú verseit József Attila írta. Illyés lírája szűkebb világba vezet, de kicsoda bűnös szemcsalódás volna az óriást törpének nézni, mert van egy még nála is nagyobb óriás.

Már jelentkezése behatóbb elemzést érdemelne. Betoppan egy fölényes műveltségű parasztfiú, jobbágysói fájdalom, dühét, nem egyszer Dózsát emlegeti és a világtól elzárkózó költőtársak között

ő tettet, harcót hirdet, vállalja az elavultként lemosolygott hősi mozdulatot. Eszméi, bár nagyon egyértelműen mutat a földre, még kissé körvonalazatlanok, de minden verséből kiérezni, hogy a paraszti felszabadulás lebeg célként előtte. A költői szépség mind szuverénebb és mind semmitmondóbb világába beszabadítja a népelet világát, de nem ad polgárjogot a hajdan illedelmesen (kinyalt, majd később mitológikus nyerszerűvel telepumpált irodalmi parasztoznak.

Ekkor talál az önkényes művésziességgé szegényülő szépségeszme méltóbb otthonra a szépséget az igazságban kereső, költői realizmusban. Illyés, mint a harmincas évek e diadalmaskodó költői irányának egyik vezére, okos ösztönrel keresi azokat a művészi megoldásokat, melyekben a hagyomány és a korszerű szükséglet összeforranak. A modern világ kifejezéséhez mindaddig nélkülözhetetlen önkényes szimbólumnyelvvel az elvont igazság realista megérzéskítésével igyekszik helyettesíteni. Erre csak objektív, közösségi magatartású költő képes, aki a valóságban benne rejlő szimbolikus tartalmak kiaknázásával, világos dialektikával, a költészet tárgyi anyagának gazdagításával, mozgékonyabb képzetársítással és az intellektuális nyelv érzékletesebb tételével az elvontat és a konkrétat a szimbólum bizonytalan hidjának elkerülésével tudja egységbezárn.

Műfajokat újít, feltámasztja hosszú tetszhalálából a költői elbeszélést abban a személyes lírával és cinkosmosolyú, kedvesen emlékező humorral átszőtt formában, ahogy Arany hagyta ránk a Bolond Istók második énekében. Még lényegesebb amit változtat rajta. Tárnya — a népi közösség nyílt vagy rejtett háborúsága az úri hatalommal.

Eddig ismeretlen szabad verssorai, melyek látszatra hanyagul követik a gondolat lépteit, valójában nem egyszer klasszikus zengésű egységes ritmushullámokba békítik az időmértékes és hangsúlyostagoló ritmusrendszereket.

Amit ad nagyszerű, de amit nem ad az néha hiányzik. Szerényen sántító hasonlattal, körülbelül az hiányzik, amivel Petőfi zsenije többet adott Arany zsenijénél. Jelen esetben — a demokratikus átalakulás szocialista végcéljának, a munkások és parasztek érdek és harci szövetségének kimondása. Plebejus demokracizmusa, mely nem visz túl súlyos, de túl általános gesztusoknál, a népi közösség összforrásainak fűrkészenél a paraszti forradalmiság múltjában — csak

akkor érik Illyés Gyulában szocialista távlatú forradalmi demokracizmussá, mikor az 1934-es moszkvai írókongresszuson tett látogatása, kéthónapos Szovjetunióbeli körútja és úti élményeinek tárgyilagosan elismerő feldolgozása nyomán paraszti elzárkózása és pesszimizmusa felenged.

A „*Rend a romokban*“ című kötettel lírája igazi magaslatokra ér. Az önvád és a hűség tiszta hangjai mellett, a fölényes, jeges gúny, a haragvó indulat, türelmetlen, keserű biztatás, lényegrevillánszókimondás, a néppel azonosulás és a küldetésvállalás újra meg újra felcsapó megrendülése, az önmegismerés melázó öröme, a farkasmagány utáni pártalálás fájdalmas boldog békéje szólal meg ezekben a versekben.

Megírja a legvérlázítóbb szociográfiát, amit valaha írtak, melyben nincs egy kimondott lázító szó, s a villogó gyűlölet tárgyilagos szavak mögül lobban elő. A *Puszták népe* annak az agrárproletariátusnak az életét mutatja, mely kisemmitzettségénél, a nagyüzemi gazdálkodástól megkövetelt közösségi szervezeténél fogva közelebb áll a munkássághoz, mint a kisbirtokos parasztsághoz, de földhözragadt istenhátamögöttisége, évszázados pofonkon-okulása arra kényszerítik, hogy gyűlöletét alázat, szabadulásvágyát szolgálai türelem mögé rejtse. Ez az osztály túlságosan megtanulta a porbavert forradalmak leckéjét: „*Ne menj fejjel a falnak! Várd ki a végét!*“

Ez a magas művészzel megírt szociográfia a falukutató irodalom büszkesége volt. A vádoló tények mellett felsorakoztak benne az intő tények, hogy sokat kell elfelejteni a csalódások sunyító leckéiből. Illyés maga is akkor volt a legigazibban hű a pusztaiakhoz, amikor fellázadt a százados tanítás ellen. Amikor egyszerre bölcsen és türelmetlenül hirdette a szabadságot.

A „*Puszták Népe*“ -vel nem jelöl utat; a kérdésre feleletlenül magasba emeli Petőfi tiszta példáját. Leszaggatja a hazug fátylakat a kérlelhetetlen forradalmárcról és nem tudjuk, mit csodáljunk jobban, a jelenremutató politikai azonosulást, a hajszálfinom lélek és környezetrajzot, vagy az élmény kifejezéssel kristályosulását páratlan érzékenységgel figyelő, bölcseségig érettizlésű verselemzéseket.

De a nép hallgat, a fasizmus hódít, a fegyverek dörögnek, Illyés magányosnak érzi magát. „*Ma a szolaaság, a butaság, mint az őz nyírka, a tél lucska hull a hegyre, hull az útra*“ és ezért „*a jövőt is, szép rögeszmémet, úru látom csak, ha visszánézek*“. Mint a hű Radnóti, ő is színt vall a magányos helytállás

mellett: „Tanuld el életed csúcán, vad pátoszt a szál fenőknek.“ Itt már a vers tömör és végérvényes mint a köztábla írása, nehéz gondolatokat görget. A szerelem tiszta menedék a mocskos világban. De a háború utolsó évében már a dermedt fájdalom is tevékeny gyűlöletté elevenül. Ekkor már tudja Illyés mi a dolga: „Juhász vagy most, tereld a nyájad, jó akol alá hazádat!“

A felszabadulás nyomán nagy versek zendülnek a szigorú, de felelősségvállaló nemzeti önvizsgálat, az új hazateremtés gondjának és örömének magaslatán. „Mirajtnok fordul most meg — lehet-e olyan magyarság, hogy szennybe ne fojtsák, a nemzet velünk tette fel a sorsát...“ Azóta írott versei egy igaz lelkiismeret, nagy távlatokban gondolkodó humanista forradalmár szabadságért lelkesülő visszhangjai népünk újabb történelmére. Nem egyszer nagy mondandókat zsugorít játékosságú, kínaiasan áttetsző pillanatképekbe, lírai jegyzetekbe, szívhigató versekben vall a feleség szerelméről, az öregedés fájdalomáról. A magyar nyelv legtitkosabb hangjait kicsalhatná százharú hangszerén — ezért néha csak egy-két hűrt penget, éppen azt, amely nélkül az összes többi hamisan, vagy talán csak feleslegesen szólna. A lényeggé meztelenült szó már nem is szó, hanem sérthetetlenül eleven teste annak, amit közvetít. Ez a zárt egyszerűség a klasszicitás fokára ért művészek végső tudása.

De nem volt még magyar próza sem, mely a népi nyelv mélyről vett érceit szebben forrotta volna ki a válogatott,

főleg francia stílushatások közegében, mint Illyés elevenlűktetésű, kristályos csillogású nyelvezete. Prózai írásai közül leginkább a „Húnök Párizsban“ című regényében élvezhetjük ezt a stílust, forrongó, harcos ifjúságának minden okos iróniája mögött is a régi lángban gyönyörködő krónikájában. A könyv különös irodalmi érdekessége, hogy bepillantást enged a modern francia költészet születésének vegykonyhájába.

Illyés felszabadulásutáni munkásságának legérdekesebb fordulata drámairói működése. A Bánk bán óta nincs olyan drámánk, mint Illyés „Fáklyaláng“-ja. Kossuthnak és Görgeynek a második felvonáson végigzúduló dinamitos feszültségű vitája nem csekélyebbet, mint az ország sorsát táncoltatja borotvaélen diadal és bukás között. Van ebben sok túlzás, de volt-e igazi dráma (hogy ne mondjuk tragédia) túlzás nélkül. S a gyászt reménybefordító utójáték, a száműzött, öreg Kossuthnak és öntudatos agrárszocialistává lett egykori legényének találkozása sokatmondó hitvallás Illyés szocialista demokratizmusa mellett.

A szerteágazóan gazdag Illyés-mű ma már csak monografikusan méltó bírálata igazabb megvilágításba helyezhetné az elteltebb század irodalmi fejlődéséről való képünket. Ez az igénytelen röpkésű vázlat csak távoli tisztelgés egy nagy alkotás előtt és néhány tájékoztató adat a vele megismerkedni vágyó olvasó számára.

Konrád György

FELHÍVÁS MÓR' CZ ZSIGMOND LEVELEK ÉS DOKUMENTUMOK GYŰJTÉSÉRE

A Magyar Tudományos Akadémia Mór'cz Zsigmond műveinek, levelezésének és a rávonatkozó dokumentumoknak kiadását indítja meg. A munka teljességéhez szükséges, hogy a maánkézből levő Mór'cz-írások, dedikált könyvek, levelek, valamint a kortársak megemlékezései is belekerüljenek a kiadásba. Ezért felkérünk mindenkit akinek birtokában Mór'cz Zsigmonddal kapcsolatos bármilyen emlék van, közzölnie a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárával (Budapest, V. Akadémia utca 2.).

A könyvtár az anyagot letétként átveszi, vagy megvásárolja.

Kérjük, hogy azok is jelentkezzenek, akik tulajdonukban levő leveleket, dedikációkat, stb. nem kívánják felajánlani a könyvtárnak, és tegyék lehetővé, hogy a továbbra is tulajdonukban maradó dokumentumokat a könyvtár a maga részére lefényképeztesse.

A gyűjtés célja a nagy magyar klasszikus író minden kéziratának, emlékének őrzése, valamint egy Mór'cz Zsigmond teljes levelezését maáhabogaló kiadvány anyaggyűjtésének támogatása.

A Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára
Magyar Irodalomtörténeti
Társaság

IRODALMI FEJTÖRŐ EGY ÜZEMI KÖNYVTÁRBAN

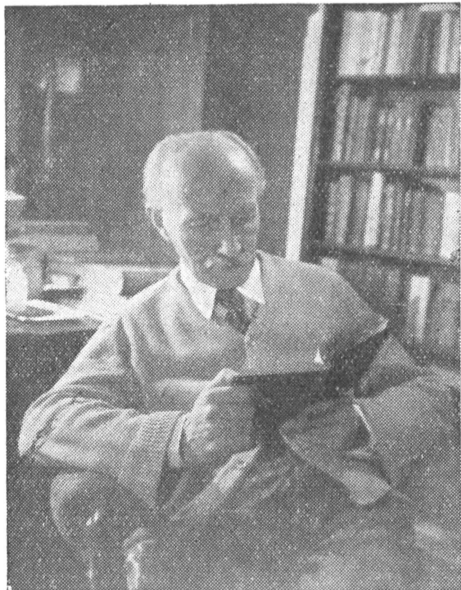
A Fővárosi Villamosvasút könyvtárában szép eredménnyel kísérleteztek irodalmi fejtörők összeállításával. Ot-hat kérdés csoportot tartalmaz egy-egy pályázat, pl. „Melvik könyvben találkoztunk az alábbi szereplőkkel“: — „Ványa, Kosevoj.“ „A felsorolt műveknek kik az írói?“ — „Vihar, Bögöly, K'kelet.“ „Egészítsük ki az alábbi csonka könyvcímeket“: — „... egy leánya“, stb. „Melyik versből idéztük az alábbi két verssort, mi a költő neve?“ — „Az én apám kopott kabátú, de nekem új ruhát veszen“. stb.

Eddig két fejtörőt készítettek. Szövegüket a vállalt lapban, a Szárnyaskérlekben is közzétették. A válaszokat pontozták és a legjobbak könyvjutalmat kapnak. Az érdeklődés oly nagy volt már a második fejtörény után, hogy 200 példányban külön is sokszorosítani kellett. A fejtörő fejtörte a könyvtár iránti érdeklődést is: az első kibocsátása után 11, a második után 34 új olvasó iratkozott be a könyvtárba. (Nánási Tibor.)

□

A tours-i szépművészeti múzeumban kiállítás nyílt „A tourain-i könyvművészet“ címmel. A kiállítás augusztus 27-től szeptember 30-ig volt nyitva. (Le Figaro Litteraire.)

Benedek Marcell 70 éves

1904 tavaszán Rostand Napkeleti királykisasszony című darabját hirdetik a Nemzeti Színház plakátjai kitűnő szereposztásban. A műfordító tizennyolc éves fiatalember, bölcsészhallgató, tavaly még a Barcsay utcai gimnázium diákja, most feszült figyelemmel lesi a nagy színeszek ajkáról saját szavait, rímeinek csengését: Benedek Marcellnek hívják. Közben már új színházat is szervez ez a fiatalember egyetemista barátjaival. Egy margitszigeti séta közben, az akkor még szintén tizenkilenc-húsz éves Lukács Györggyel beszélgetve, vitatkozva egy új színház terve bontakozik ki képzeletükben. Egy *újfajta* színház terve, amely diadalra vihetné a realista drámairodalom nálunk még ismeretlen remekeit, és az új drámák előadásához új, realista játéktílust teremtene. Hevesi Sándor a Nemzeti Színház rendezője, aki csak néhány évvel idősebb a kezdeményező fiataloknál, melléjük áll és 1905-ben életre kel az új színház, a *Thália*.

Közben az egyetemet sem hagyják cserben a színházalapító fiatalok. Benedek Marcell Riedl Frigyes tanítványa az egyetemen, de Riedl már a második mester, a fiatal filozófer életében, mert az első az író-apa, Benedek Elek, a székegy mesemondó, akinek nevét régóta ismerte és tisztelte már ekkor az egész ország. 1912-ben megszületik Benedek Marcell első nagy műve, a Victor Hugo-monográfia, utána sorra egymásután re-

gények, színjátékok, elbeszélések. Gyors érvényesülés, jelentős eredmények, mi állíthatja meg, vagy mi térítheti el az író, vagy a tudós révbeérkezésétől ezt a művelt, fiatal tanárt? Az 1918-as polgári demokratikus forradalom idején meghívják a budapesti egyetemre és a Tanácsköztársaság meghagyja a katedrán, bár senki előtt sem titok, hogy Benedek Marcell nem kommunista. Az ellenforradalom azonban még a középiskolai tanítástól is eltűntja — mint veszélyes kommunistát.

A háromgyerekes családapja elveszti állását, de munkanélkül egy napra sem marad. Irodalomnépszerűsítő könyveket ír és bevezetőket, előszavakat, irodalmi lexikont szerkeszt, irodalmi breviáriumokat, antológiákat állít össze és fordít szinte szakadatlanul, évtizedeken át. Munkájában nem a vágyai-tervei vezérlik legtöbbször, hanem kiadói, színházi megrendelések, pillanatnyi szükségletek, gyakorlati szempontok. De éppen az a tanulságos és felemelő Benedek Marcell pályájának ebben a szakaszában — a férfikor legtermékenyebb alkotó-évtizedeiben —, hogy ezt a százféle irodalomközvetítő-irodalomnépszerűsítő és fordítói munkát milyen szenvedéllyel, milyen művészettel és tudományos lelkiismeretességgel vállalta és végezte. Napi kenyérkereső fordítói-írói munkáját úgy tudta elvégezni, hogy az évek múltával a megalkuvás nélküli írói magatartás egyik szép példájává nőtt. Az elcsapott tanár olvasótömegeket hódított a jó könyvnek, az igazi művészetnek, az emberséges szónak. Konzervatív tanárok az ő Ady-breviáriumának nyomán indulnak el az Ady-életmű felé és nemzedékek látóköre tágul és ízlése finomul Benedek Marcell könyvtárnyi tömegű fordításain. A Riedl által megjósolt nagy tudományos opuszok elmaradtak ugyan, de nem igazi kárpótlás-e, hogy Balzac, Dickens, Dosztojevszkij, Flaubert, Anatole France, Victor Hugo, Mark Twain, Maupassant, Rabelais, Racine, Romain Rolland, Shaw, Steinbeck, Stendhal, Voltaire, Zola méltó magyar tolmácsot nyert Benedek Marcellben?

A 70 éves Benedek Marcell ma is tele van munkával és munkakedvvel. Nemcsak visszanyert egyetemi katedráját látja el, nemcsak az újabb fordítások munkája köti le, de az utolsó években ismét aktív részese az irodalomtörténeti vitáknak, a magyar irodalomtörténetírás, filológia és kritika nem csekély hasznára.

V a r g h a K á l m á n

GONDOK és eredmények

KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAINK ÉS A MŰSZAKI FEJLESZTÉSI TERV

Amikor azt állítjuk, hogy a közművelődési könyvtáraknak is komoly részük kell vállalniuk a műszaki fejlesztési terv segítéséből, nem arra gondolunk, hogy tömegkönyvtáraink egyszerre műszaki szakkönyvtárakká váljanak. Sem állományuk összetétele, sem a könyvtárosok képzettsége miatt nem alkalmasak erre a szerepre. A műszaki ismeretterjesztő, valamint a népszerű irodalom népszerűsítésének ügye azonban a közművelődési könyvtáraink olvasóközönségét is érinti. Még mindig igen jelentős azoknak a dolgozóknak a száma (elsősorban a közép- és alsóbb beosztásban lévők, de akad, sajnos, vezető ember is), akik nem törekszenek szakismeretek elmélyítésére és a legújabb eredmények figyelemmel kísérésére. A 28. számú Szabó Ervin kerületi könyvtár tapasztalatai szerint pl. Újpest számos nagy textilgyárának munkásnői egyáltalában nem érdeklődnek a szakirodalom iránt. A könyvtár feladata, hogy ezen olvasóréteg érdeklődését felébressze és a pusztán szépirodalmi jellegű olvasmányoktól elvezesse az ismeretterjesztő művekhez. Hiszen az ismeretterjesztő könyvek szélesítik az olvasó érdeklődését, a szélesebb látókörű, műveltebb olvasó pedig törődni fog saját munkájának a megjavításával is. Ez az út nem rövid és sok türelmet kíván a könyvtárostól. Az ismeretterjesztő művek forgalma ma még nem kielégítő. Van olyan megyei könyvtárunk is, például a pécsi, ahol a kölcsönzési kéziratokban egyáltalán nincs ismeretterjesztő anyag, így a könyvtárosnak eszébe sem jut ajánlani.

Ugyancsak fontos feladat a vidéken dolgozó műszaki szakemberek könyvvel való ellátása. A vállalati műszaki könyvtárak hálózatát még nem veszik elegendő igénybe. A sztálinvárosi Járási Könyvtárból pl. több műszaki könyvet kölcsönöznek, mint az üzemi műszaki könyvtárakból együttvéve. Az Országos Műszaki Könyvtár kiterjedt könyvtárközi kölcsönzési rendszerét sem ismerik kellőképpen. A megyei és járási könyvtárainknak meg kell vizsgálniuk, nincs-e olvasóik között olyan műszaki dolgozó, aki nem ismeri és nem használja fel a műszaki tájékoztatás adta lehetőségeit. A feladat itt közvetett: el kell vezetni az ol-

vasót a számára legmegfelelőbb szakkönyvtárhoz, vállalatának műszaki könyvtárába, az Országos Műszaki Könyvtárba, vagy esetleg a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába. Ismerje meg a könyvtáros az ország, de elsősorban városának, megyéjének önálló és vállalati szakkönyvtárait és azok szolgáltatásait, hogy megfelelően propagálhassa őket.

Megegy könyvtáraink mellett fontos feladat vár ezen a területen járási és falusi könyvtárhálózatunkra is. Minél kisebb helyen működik a könyvtár, annál nagyobb elszigeteltséget kell feloldania. Minden rendelkezésére álló eszközzel arra kell törekednie, hogy felébressze a szakirodalom iránti érdeklődést és hogy ezt az érdeklődést ki is tudja elégíteni.

Külön meg kell említeni az ifjúsági szakkörök irodalommal való ellátását is. A szovjet és német szakirodalomból tudjuk, milyen figyelmet fordítanak arra, hogy az „ifjú technikusok klubjai”-t szakkönyvekkel támogassák. Ismerjük meg könyvtárosaink a területükön működő szakkörök munkáját, s adjanak meg számukra minden segítséget. Segítséget nyújthat a lassú, türelmes neveléshez a propaganda is. Az Ifjú Technikus, a Műszaki Élet, vagy az Élet és Tudomány egy-egy érdekes cikkének kifüggesztése és a cikkre vonatkozó irodalom kiállítása nemcsak a könyvforgalmat növeli majd, de feltétlenül szaporítani fogja és fontos folyóiratok olvasóinak táborát is. Hasonlóképpen a város, vagy község újíftóinak eredményeiről készített fényképes kiállítás, esetleg egy-egy sztahanovistának, vagy kiváló műszaki dolgozó tevékenységének ismertetése megfelelő szakirodalom ajánlásával az érdeklődés felkeltésének kitűnő eszköze lehet. A főcél azonban — amint már hangsúlyoztuk — az legyen, hogy az érdeklődő olvasót elvezessük a számára legmegfelelőbb szakkönyvtárhoz.

Az említett feladatok méginkább vonatkoznak *üzemi szakszervezeti könyvtárainkra*. A vállalati műszaki könyvtárak igénybevétele még távolról sem kielégítő; használójuk gyakran csak néhány vezető ember. A legtöbb megvizsgált üzemben a két könyvtár egymástól teljesen függetlenül működik, gyakran nem is tudnak egymás létezéséről. A gyarapító munkájuk sincs összehangolva,

gyakran fölöslegesen szerzik be magas példányszámban ugyanazt a művet, ugyanakkor pénzhiánnyal küzdenek egy-egy fontos szakmunka megvásárlásánál. Feltétlenül össze kell hangolni a két könyvtár működését. A szerzeményezés megfelelő összeegyeztetése után a szakszervezeti könyvtáros is vegye igénybe a vállalat műszaki értelmiségi dolgozóit, a MTESZ társadalmi megbízottait, segítségükkel állítsa össze azon könyvek jegyzékét, amelyeket egy-egy szűkebb szakterület dolgozóinak ajánlhat. Ismerje meg az egyes üzemrészek, vagy üzemegek feladatait, menjen el személyesen a munkahelyekre és igyekezzék meggyőzni olvasóit a szakirodalom felhasználásának előnyeiről.

Különös gondot fordítsanak szakszervezeti könyvtárosaink arra, hogy az ifjúmunkásokat a szakirodalom olvasására szoktassák. Tanítsák meg ifjú és idősebb olvasóikat a könyvekben közölt műszaki rajzok tanulmányozására és a fejezetek kijegyzetelésére is. Többet kell törődni az üzem sztahanovistáival is, hogy minél előbb az üzemi szakszervezeti könyvtár olvasóiból a műszaki könyvtár rendszeres látogatóivá váljanak. Ezt a célt szolgálja a gondos figyelőszolgálat kiépítése, a rendszeres propaganda- és nevelőmunka.

Simon Mária Anna

A JÁRÁSI KÖNYVTÁRAK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

Sallai elvtárs cikke nagyon az eleve-nére tapintott a dolgoknak, elképzelései és útmutatásai eddigi kísérleteink alapján nemcsak, hogy helytállóak, hanem követésre méltóak. Valóban, most a járási könyvtárakon van a sor, munkájuk minőségének is meg kell javulnia, ezáltal a népkönyvtárak eredményei is jobbak lesznek.

Megyénkben egy járási könyvtárra átlagban 43 népkönyvtár jut. (Van olyan járásunk, ahol 67 népkönyvtárat lát el egy járási könyvtár.) A körmendi járás területén 48 népkönyvtár működik. (Ezek a könyvtárak valóban „működnek”!) A körmendi járási könyvtárnak egy évet adtnak az új munkaszervezet kísérletezésére. Íme a munkafelosztása:

A könyvtár vezetője az általános vezetői feladatok mellett (amelyet a működési szabályzat állapított meg) végzi az állománygyarapítást és az egész járás módszertani munkáját irányítja. A segédkönyvtáros végzi a feldolgozó munkát, a letéti könyvanyag cseréit. A kölcsönző könyvtáros aktívai segítségével ellátja az olvasó szolgálatot.

Természetesen a vezetőn kívül havonként egy-két alkalommal a könyvtár többi munkatársa is résztvesz a területi munkában. A fenti körülírás csak nagyvonalakban határozza meg az egyes munkafolyamatokat. A propaganda munkákban, pl. a szervezésben, a könyvtár minden munkatársa résztvesz a maga munkakörében.

Az eddigi eredmények hatására, a körmendi járási könyvtárnál alkalmazott munkafelosztást rövid időn belül meggyénk minden járási járási könyvtárában is bevezetjük. Ezzel a beosztással, a munkaidő teljes kihasználása mellett, elértük, hogy nem „távmotorozással” töltsön a szervező az idejét, a vezetőnek áttekinthető képe van járásáról, zökkenőmentesen történik a feldolgozó munka és a katalóguskészítés is. Megyénkben egyedül ebben a járásban található olyan népkönyvtár, amelynek szakkatalógusa is van és itt a legkevesebb a népkönyvtárosok változása.

Néhány szót még a hálózati módszertani munkáról. Járási könyvtáraink munkatársai nem temetkeznek el saját járásukban. Rendszeresen látogatják a megye többi járását is, sőt a szomszédos megyék járási könyvtárait is. A tapasztalatokról hathatéként a megyei könyvtárban tartott módszertani megbeszéléseken számolnak be. Úgyancsak ez alkalommal ismerkednek meg a megyeszékhelyhez tartozó járás munkájával is, amely bizonyos értelemben „mintajárás”.

A népkönyvtárosok részére járásonként és havonta 8–10 könyvtáros részvételével módszertani megbeszéléseket rendeznek járási könyvtáraink. A megyei könyvtár munkatársai is résztvesznek ezeken a megbeszéléseken. Legutóbb szeptember 19-én, Körmenden tartottunk egyet.

A járási könyvtárak havi munkatervet készítenek. Ezt 10 nappal a tárgyhónapot megelőzően beküldik a járási népművelési csoporthoz és a megyei könyvtárhoz. A népművelési csoport a saját, a Megyei Könyvtár pedig a megyei népművelési osztály munkatervével egyeztet, összehangolja és biztosítja ezáltal a megye és a járás népművelési feladatainak közös megoldását. A könyvtári munka ezáltal szerves része lesz a népművelési munkának, segítséget kapnak könyvtárosaink a népművelési szervektől. Így épül bele a könyvtári munka a népművelési munka egészébe, érvényesül az állami irányítás és felügyelet elve.

Tóth József

A TÁRGYKÖRI KATALÓGUS OSZTÓLAPJAIRÓL

A debreceni Megyei Könyvtár gyermekrészlegében lévő egyik katalógust színes osztólapokkal tagoltuk. Ez a katalógus igen jól kiegészíti azt a képes album-katalógust, amelyről A Könyvtáros 1954. évi novemberi számában már közölt képet. Mindkettőt az ügyesen rajzoló gyermekolvasók készítették nagy kedvvel.

Ennek a tárgyköri katalógusnak a fiókja a kölcsönzőpulton van elhelyezve, a képes album-katalógus mellett. Tárgykörei a következők: *Meseország; Így élnek a gyermekek nálunk; Így élnek a gyermekek a kapitalista országokban; A mi hazánk Magyarország; Ismerd meg hazánk történetét; Magyar klasszikusok; Magyar költők élete és művei; A világ országai és népei; A Nagy Honvédő Háború könyvei; A népek harca hazájuk felszabadításáért; Az ifjú természetbúvár könyvei; Az ifjú technikus könyvei; Munka után: játék, sport.*

A képes választólapok nagymértékben fokozták az érdeklődést a katalógusok iránt és tapasztalatunk szerint a kétfajta katalógus igen szerencsésen kiegészíti egymást. A gyermekrészleg állományának ilyen feltárását vidéki könyvtáraink is kezdik alkalmazni, főképpen ott, ahol az anyagi lehetőségek egyelőre nem engedik meg a képes album-katalógus készítését. Ugyanis az osztólapos tárgyköri katalógus elkészítése sokkal könnyebb.

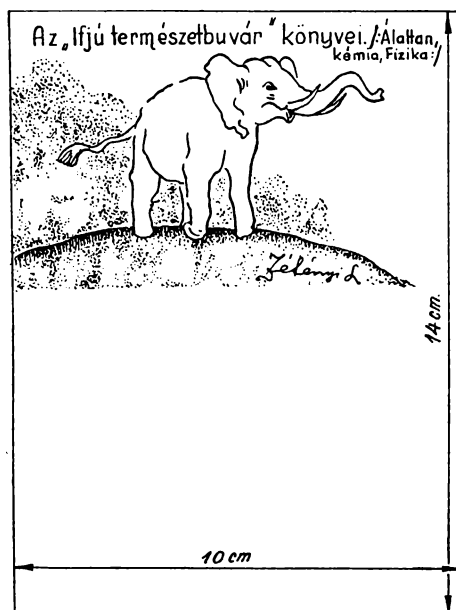
Béber László

IRODALMI ESTEK — CSORNÁN

Szombat esti beszélgetések című rendezvényeinkre nem akarunk mindenáron nagy közönséget szervezni, inkább csak egy kisebb, de szilárdabb „közösséget”. Olyan emberekből szándékozunk szilárd magot tömöríteni könyvtárunk köré, akiket a szép szó, a nemes zene szeretete hoz el egy-egy előadásra. E szempont szerint állítottuk össze előadássorozatunk tervezetét: Színvonalas előadások, lehetőleg környékbeli előadókkal, lehetőleg környékünkkel kapcsolatban álló témákról.

Minden rendezvénynél gondosan ügyelünk olyan külsőségekre is, mint az izléses, mértéktartó hirdetések, a hangulatosan berendezett előadóterem, gondosan kiválasztott kísérőzene stb.

Hallgatóink eddig megismerkedtek a győri írócsoport két fiatal, tehetséges tag-

A debreceni Megyei Könyvtár gyermekrészlegének katalógus osztólapja

jával. Szép előadást hallottak a *Hanság kialakulásáról*, élővilágáról (Király István ornitológus előadása), az *egykori láp mődavidaláról* (Bertalan Lajos). Csatkai Endre Kossuth-díjas Magyar írók házataja címmel adott elő, K-né Jászai Gizi *Emlékeim Jászai Mariról* címmel tartott nagyon sikeres ismertetést. Különösen emlékezetes marad április 16-i előadásunk. Ítéletidő tombolt, távbeszélőn felhívtuk a megyei tanácsot, hogy az előadás elmarad. Az üzenetet nem tudták átadni, az előadó bőrig ázva megérkezett. A felhőszakadás ellenére 40 olvasónk jött el, az előadás kitűnően sikerült. A hallgatók nem akartak betelni a hanyi mesevilág szépségeivel. Bár hivatalosan 1/8-ra végetért a műsor, majd mindenki 3/9-ig maradt. Ekkor éreztem igazán, hogy jó úton járunk.

Gondoskodunk ezenkívül az ifjúság neveléséről is. A most kezdő középiskolások számára rövid előadást tartunk: *Hogyan dolgozzuk fel a kötelező olvasmányokat?* címmel. Reméljük, hogy ez alkalommal a könyvtár olvasói közé lépnek. Előadásokat tervezünk az alapfokú politikai ismeretekről is.

Hebenstreit Nándor

Szerkesztői üzenetek

SÁNTHA LÁSZLÓNÉ *elvtársnőnek* (*Fülöpszállás*). Teljesen egyetértünk az Elvtársnővel abban, hogy Boccaccio Dekameronja nem 10—14 éves gyermekeknek való olvasmány, de, hogy emiatt nem lett volna szabad kiadni, az már nem áll. Nagyon sok minden van még, s nemcsak könyv, ami nem való gyerekek kezébe, de a felnőttek igénylik. Az Olcsó Könyvtár nem ifjúsági sorozat, nem az ő részükre készült. A kiadónak nem áll módjában megakadályozni, hogy többek közt Boccaccio ne kerüljön serdületlenek kezébe, ez a szülők, pedagógusok, könyvtárosok, sőt a könyvterjesztőknek feladata, de más mód nem igen van. Könyvnél olyan adminisztratív rendszabály alkalmazása, ami filmnél lehetséges, nehezen lenne keresztülvihető.

Való igaz, hogy még ma is sokan erkölcsellenek tartják Boccaccio egyes novelláit. Valóban, gyakran ír a testi szerelemről, s ezt nem ítéli el, nem tartja bűnnek, de gondoljuk csak meg, miféle erkölcs volt az, s milyen érdekeket szolgált, amely a szerelmet bűnnek minősítette, de megengedte, sőt pártfogolta a különböző érdekházasságokat, öreg férfi és fiatal nő szerelemtelen együttélését, s ugyanakkor szerelmesek egyesülésének vagyon, vagy osztálykülönbségek miatti megváltását, stb., stb.

A testi szerelem bűnné nyilvánítására vonatkozóan figyelmébe ajánljuk *Lang Dezső: A Janus-arcú keresztény etika* című tanulmányát (megjelent a *Természet és Társadalom* 1955. áprilisi számában), amely Boccaccio megértéséhez, s haladó voltának a felismeréséhez is hozzásegít.

NÁNÁSI TIBOR *elvtársnak* (*FVV könyvtárvezető*). Igen örülünk, hogy folyóiratunkat a könyvtárosok részére hasznos és nélkülözhetetlen szaklapnak tartja, amit mind általános műveltségüknek bővítésére, mind a könyvtársi munka gyakorlati kérdéseinek megoldására fel tudnak használni. Mi mindkettőt a folyóirat feladatának tartjuk, s ezért közlünk minden számunkban egy-egy író életét és munkásságát ismertető cikket. Azt azonban, amit javasol, hogy ezeket a cikkeket külön lapra nyomva húzzuk be a folyóiratba, hogy azok onnan kivehetők legyenek, s összegyűjtve egy lexikon-

ná köthetők — nem tartjuk kivihetőnek. Egy mellékletet (az Irodalmi Tájékoztatót) így is adunk folyóiratunkhoz, egy újabb melléklet túlságosan feldarabolná a lapot, növelné azt a veszélyt, hogy postai szállítás közben valamelyik rész elvesz belőle és megszüntetné folyóirat jellegét. Úgy gondoljuk, a folyóirat így egészében is beköthető, s mivel minden évfolyamhoz adunk tartalomjegyzéket, ennek segítségével az írói életrajzok is könnyen kikereshetők.

BENÁRD JÁNOS *elvtársnak* (*Sztálinváros*). Helyeseljük, hogy szorgalmasan látogatja a tanács irodalmi előadásait, mert ezt és a „jó felolvasó“-i továbbképzést az olvasókkal való foglalkozásban is bizonyára jól felhasználja majd. Bár sok könyvtáros követné példáját.

PARÁNYI GYÖRGY *elvtársnőnek* (*Budapest*). Már többször felmerült az a gondolat, hogy az Irodalmi Tájékoztató melléklapunkat nemzetközi méretű katalóguscédula nagyságú lapokra szétvághatóan nyomjuk. Meg kellett maradnunk a jelenlegi forma mellett, mert a tetszetős javaslatok végrehajtása nehézségekbe ütközik. Hiába lenne ugyanis szétvágható a lap katalóguscédula alakú recenziógyűjteményre, az újítnak sok hátránya mutatkoznék. Először is minden recenziónál — a kevésbé jelentős könyvek ismertetésénél is — a terjedelmet evformára kellene szabnunk. A tördelés rendkívül nehézkes lenne, nem könyvtáros olvasóink viszont az állandó előre-vissza lapozás miatt bosszankodnának, vagy el se olvasnák az ismertetéseket. A melléklet nagysága eltérne a főlap alakjától, ezzel a terjesztésben még több hiba fordulna elő. Végül, a könyvtáros mégsem tudna katalógust készíteni a recenziókból (mivel papírunk erre nem alkalmas), csak ha a lapokat kartonra ragasztaná. Ekkor azonban már két folyóiratot kellene szétvagdosnia, a kétoldali ragasztáshoz.

Helyesebb az a módszer, melyet már több könyvtárunk is alkalmaz, hogy a mellékletet év végén bekötjük és feltüntetjük az egyes ismertetéseknél a könyv raktári jelzetét. Ezel jó olvasói katalógust kapnak az elmúlt évben megjelent fontosabb könyvekről. A könyvalakú katalógust az olvasók is nagyon szeretik.

ÚJ SZOLGÁLTATÁST vezetett be az Országos Műszaki Könyvtár tájékoztató osztálya: a tárgyazavas témafelvélet. A vállalatok, intézetek által megjelent szűkebb tárgykör irodalmát az Országos Műszaki Könyvtár rend-

szereken figyelteti az általa referált mintegy 1100 külföldi folyóiratban és az elkészült referátumokat (címfordításokat) téma szerint gyűjtve, havonta (szűkebb esetén kéthetenként) kiküldi a megrendelőhöz. (O. M. K.)

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROK TÁJÉKOZTATÓJA 5. számának bevezető cikke „A műszaki információ fejlődése és feladatai a kohó- és gépipar területén“, a KGM műszaki könyvtárának és hálózatának műszaki tájékoztatási munkáját és terveit ismerteti. Lapunkban hírt adtunk arról, hogy az Orsz. Műszaki Könyvtár új dokumentációs szolgáltatást szervezett, a tárgyszavas témafigyelést. Most a Tájékoztató hosszabb cikkben ismerteti az új szolgáltatás lényegét és használhatóságát. A műszaki könyvtárakban a sok külföldi anyag miatt igen nagy jelentősége van az állománygyarapításnak, különösen a folyóiratrendelések lebonyolításához kell sok tényezőt figyelembevennie a könyvtárosnak. Ezért helyesen járt el a folyóirat szerkesztője, amikor három írást is közölt erről a kérdéstről, a Kultúra és a Könyvtárellátó munkatársainak tollából. A lapban a könyvtárak életét leginkább a műszaki könyvtárosok kisebb, gyakorlati írásai tükrözik az időszzerű kérdésekről (könyvtáregyesítés, szétválasztás, állományvédelem, képzés stb.) és egy igen jó, sok példával megtűzdelt összefoglalás, melynek a címe „A műszaki könyvtárosok aktuális problémái“. Lapszemle, az új ETO jelzetek felsorolása, hírek és egyéb apróbb közlemények találhatók még a Tájékoztatóban.

A mezőgazdaság fejlesztésére szóló könyvtári kiadványok közül a következők érkeztek hozzánk: „SZARVASMARHATENYÉSZTÉS“ címen az Orsz. Mezőgazdasági Könyvtár Olvasási Tanácsadó sorozatának 10. száma jelent meg. Ez az ajánló bibliográfia, melyet az olvasóink előtt már ismert Tordayné Páter Erzsébet szerkesztett, valóságos enciklopédia, nem elégzik meg ugyanis a kérdés jelen irodalmának ismertetésével, hanem például tanulmányt közöl a magyar szarvasmarhatenyésztés történetéről is. Tagolása, külalakja és a könyvjellemzések pontossága igen használhatóvá teszi ezt a kis, 50 oldalas füzetet, melyet bizonyára szívesen forgatnak majd közsegeinkben is. Az egri Megyei Könyvtár Kiadványai sorozat 1. füzeteként MIT OLVASSUNK A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVEGKEZETEK SZERVEZÉSÉHEZ ÉS FEJLESZTÉSÉHEZ? címen 15 oldalas, kis

ajánló bibliográfia jelent meg, mely a tárgyra vonatkozó könyveken kívül az MDP központi vezetőségének határozatait is feltünteti. Mivel a bibliográfia a tsz. fejlesztéssel foglalkozó agitátoroknak is szól, kár, hogy mindössze egy helyi vonatkozású füzetet vett anyagába. A helyi, hozzáférhető sajtóanyag felhasználása még fokozhatta volna a füzet használhatóságát. Az ÁKV SZÖLÉSZETI, BORÁSZATI SZAKKÖNYVEK JEGYZÉKE pár lapos kiadvány, amely nemcsak a legújabb könyveket tartalmazza, hanem a tárgyába tartozó, megvásárolható régebbi kiadványokat is, sőt hírt ad a sajtó alatt levő, közeljövőben megjelenő új művekről is.

Az új szerzeményekről alábbi könyvtáraink adtak ki összeállításokat: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára az Újabb Külföldi Beszerzések sorozatának 25. füzetében a márc. 1-től június 1-ig terjedő időszak társadalomtudományi gyarapodását közli az ETO sorrendjében. A társadalomtud. füzetek között e jegyzék már a 13. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának március-júniusi gyarapodását clyan jegyzék tartalmazza, melynek szabad lapjait tetszés szerint szét lehet szedni, és a korábbi jegyzék megfelelő anyagához csoportosítani. A Pécsi Egyetemi Könyvtár az 1955. I. félévről adott ki gyarapodási jegyzéket, amely a külföldi beszerzéseit a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszerében sorolja fel és részletes mutatókkal tagolja. Az „Új külföldi közgazdasági művek jegyzéké“-t több, rokkongyűjtőkörű könyvtár közreműködésével a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára állította össze. E kiadvány az időközben megszünt Közgazdasági Dokumentációs Központ „Külföldi közgazdasági könyvek jegyzéke“ című kiadványának utóda és a közreműködő könyvtárak 1955. január-június közötti állománygyarapodását mutatja.

Az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályán készült könyvtártudományi fordítások jegyzékében az 1381—1440. számú fordítások címanyaga szerepel, egy részük annotálva. (Gerő Gyula)

A francia nemzeti könyvtár költségvetésében sok év óta szerepel egy 30 frankos összeg egy macska tartása címen, amely a könyvkincsekre veszedelmes patkányok és egerek eleni küzdelemben hasznos szolgálatot tesz. Idő múltán ennek az összegnek vásárlóereje tetemesen csökkent, viszont a könyvtár máskáinak száma a természetes szaporodás következtében jelentékenyen megnőtt, úgy hogy ma —

mint azt egy hivatalos statisztika megállapítja — 22 macska derék serege viészkedik a könyvtár ragadozóit ellen folytatott csatákban. Amíg a kormányzat, vagy képviselőház a macskáknak új költségvetési tételt alkot, vagy megfelelő drágasági pótlék kiutalására szánja magát, az állatbarát könyvtárosok saját zsebükből gondoskodnak négy lábú segédedőlki táplálásáról. (Das Antiquariat.)

ESEMÉNYNAPTÁR

1925 december 5-én, harminc évvel ezelőtt halt meg REYMONT, WLADISLAW, a századforduló Lengyelországának legnagyobb írója. Legfontosabb és legismertebb műve a *Parasztok*, amely hiányosságai ellenére is jelentős helyet tölt be a lengyel irodalomban. Reymontot külföldön is értékelték, a *Parasztokért* Nobel-díjat kapott. A lengyel paraszti élet realiztikus megörökítésének vágya ösztönözte Reymontot ennek a műnek a megírására. Emellett, ha bizonyos egyoldalúsággal is, de sikerült megalkotnia a lengyel társadalom képét az imperialista korszakba való átmenet korában.

Reymont, Wladyslaw: Parasztok. (Ford.: Tomcsányi János, elősz. írta: Kovács Endre.) Bp. 1955. I—II., 498, 592 old.

1875 december 10-én, nyolcvan évvel ezelőtt halt meg TOLDY FERENC, „a magyar irodalomtörténetírás atyja”. Toldy életműve nélkül még sokáig gyermekcipőben járt volna a magyar irodalomtörténetírás, sok minden később valósult volna meg és igen sok érték nem bontakozott volna ki úgy, mint ahogyan az ő nyomán kibontakozhatott. Német—magyar szótárt szerkesztett, nyelvelméleteket és nyelvtudományi munkákat adott ki, folyóiratokat és antológiákat szerkesztett, felfedezett és kiadott régi írókat és sajtó alá rendezte az újak műveit. Szinte az egész régi magyar irodalmat ő rendszerezte tudományos színvonalon. Lelke volt a Tudományos Akadémiának, ő alapította a Kisfaludy Társaságot, amely fontos szerepet játszott az akkori élő irodalom fejlesztésében, ő volt a magyar irodalom történetének első egyetemi professzora. Az ő szemében az irodalomtörténet nemcsak kutatási tárgy volt, hanem a hazafiasságra nevelés egyik eszköze. A Bach korszakban, amikor az elnyomás elhallgattatta a művészeket és írókat, Toldy Ferenc nagyobb aktivitással dolgozott, mint valaha.

Toldy Ferenc: Összegyűjtött munkái. Bp. 1868—72. —: **A magyar költészet kézikönyve.** Bp. 1876. I—V. —: **A magyar nemzeti irodalom története.** Bp. 1878. (4. kiadás.) 404 old.
Tolnai Gábor: Toldy Ferenc. (Szabad Nép 1955. VIII. 13. 4. oldal.)

1875 december 22-én, nyolcvan évvel ezelőtt meghalt KEMÉNY ZSIGMOND író, aki az önkényuralom íróinak sorából korfestő és jellemábrázoló tehetségével emelkedik ki; Kemény továbbfejlesztette az alig megindult történelmi regényt. Kemény, annak ellenére, hogy kitűnő korrajzokat adott — csaknem teljesen figyelmen kívül hagyta a társadalmi kérdéseket műveiben. Pessimista világnézetű író, aki az életet tragikusnak és reménytelennek látja. Egyik hőse számára sincs megoldás, vagy kiút, a jövő fejlődés távlatát sehol sem mutatkozik, az ember és a világ között „végzetszerű” ellentét van. Művészi szempontból Kemény művei fejlődést jelentenek: felismerte a lélekrajz fontosságát és ezt állítja regényeinek középpontjába. Kitűnően ábrázolja regényalakjainak testi-lelki vonásait. Regényeinek szerkezete is hibátlan és művészi. A cselekményt nem külsőséges kalandokra — hanem alakjainak jellemére építi és így minden mozzanatot logikusan megindokol. Mivel ellenezte a népi irányzatot, nem is lett soha igazán népszerű, mert regényeinek nyelve elavult, dagályos, telve magyartalan új szavakkal; nem alkalmazta Petőfi és Arany stílus-forradalmának eszközeit.

Kemény Zsigmond: Összes művei. Bp. 1914. Franklin. I—II. 430, 324 old. —: **Zord idő.** Rövidített kiadás.) Bp. 1948. Püski. 127 oldal.

Magyar irodalomtörténet. Bp. (é. n.) II. 285—288. oldal.

1945 december 28-án, tíz évvel ezelőtt halt meg DREISER, THEODORE, a nagy amerikai regényíró. Dreiser élete és működése egyenesvonalú fejlődést mutat: művei mind erősebb vádiratok az imperialista Amerika ellen. Társadalomkritikája hosszú ideig csak ösztönös: hősei elbuknak, mert a fennálló körülmények között el kell bukniuk, de az író nem lát kiutat a reménytelenségből és elnyomásból. Dreiser műveit egész életpályáján keresztül üldözték, betiltották, vagy be akarták tiltani, az író elhallgattatták egy időre, de végképpen nem sikerült elhallgattatni; szélessodrú, a valóságot szinte klinikai pontossággal megelevenítő művei, különösen világsikerű regénye, az *Amerikai tragédia*, százezreket rázott fel közönyükből, százezreket készítetett gondolkodásra és valami új, valami jobbnak a keresésére. Az *Amerikai tragédia* hatalmas vádirat a kapitalizmus ellen, amely az igazi életet és tartalmat kiszívja az emberekből és rettenetes helyzetekbe sodorja őket. Dreiser utolsó éveit politikai aktivitásban töltötte el: érzelmileg és értelmileg egyre közelebb került a Szovjetunióhoz és 1945-ben belépett az Egyesült Államok Kommunista Pártjába.

Dreiser, Theodor: Amerikai tragédia. (Ford.: Németh Andor.) Bp. 1952. Szépirodalmi. I., II. 416, 335 oldal. —: **Omló bástya.** (Ford. Szinnai Tivadar.) Bp. 1950. Dante. 256 old. —: **A dollár uralma alatt.** (Ford. Gábor György.) Bp. 1951. Szépirodalmi. 176 old.

Vajda Pál

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI-POLITIKAI IRODALOM

Brutján, G. A.: Mi a szemantikus filozófia és kit szolgál? Természet és Társadalom, szeptember. (Lang Dezső.)

Castro, Josué de: Az éhség földrajza. Természet és Társadalom, szeptember. (Józsa Péter.)

Herczeg Tibor: A tudomány és a vallás a világ keletkezéséről. Természet és Társadalom szeptember. (Akos Károly.)

Nemes Dezső: Magyarország felszabadulása. Szabad Nép, szept. 10. (Molnár János.)

ISMERETTERJESZTŐ. TUDOMÁNYOS ES SZAKIRODALOM

Barát Endre: A Gellérthegytől a piramisokig. Művelt Nép, szept. 11. (Csobádi Péter.)

Bartók Béla leveleinek harmadik köteté Szabad Ifjúság, szept. 22. (Kiss Lajos); Művelt Nép, szept. 25. (Péterfi István.)

Dániel Anna: Ibsen. Művelt Nép, szept. 11. Népszava, okt. 4. (Három világirodalmi életrajz.) (Hegedüs Géza.)

Domokos János: Virágoskert. Élet és Tudomány, szept. 14. (Toma Ádám.)

Farkas Zoltán: Paál László. Szabad Művészet, szeptember. (Oltványi Imre.)

Jakucs Pál: Mátra. Magyar Nemzet, okt. (Alexa Ferenc); Művelt Nép, okt. 2.

Kárpáti Aurél: Kántorné. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Szabó Ede.)

Komlós Aladár: Vajda János. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Barta János.)

Köszegi-Pap: Kempelen Farkas. Természet és Társadalom, szeptember. (Dr. Horváth Árpád.)

Magyar Irodalmi Olvasókönyv a középiskolák I. osztálya számára. Irodalomtörténet 1955. 3. sz. (Fenyő István.)

Mikszáth Kálmán: Jókai Mór élete és kora. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Nagy Miklós.)

Pais István: Vegyész szemmel a világban. Természet és Társadalom, szeptember. (Svéku Olivér.)

Pogány Ö. Gáborné: Markó Károly: Szabad Művészet, szeptember. (Kerényi Erzsébet.)

Szalatnai Rezső: Petőfi Pozsonyban. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Sziklay László.)

Szauder József: Külcey Ferenc. Irodalmi Újság, szept. 17. (Oltványi Ambrus.)

Szmirnov, I. I.: A Bolotnyikov felkelés. Élet és Tudomány, szept. 28. (Höfní József.)

Tábori Róbert: A rádiótól a televízióig. Élet és Tudomány, szept. 28. (Barta István.)

Tóth Sándor: A Szovjet Hadsereg felszabadító hadműveletei. Új Világ, szept. 22.

Ungvári Tamás, Fielding. Magyar Nemzet, okt. 1. (Hegedüs Géza); Népszava, okt. 4. (Három világirodalmi életrajzról.) (Hegedüs Géza.)

Vajda György Mihály: Lessing. (Három világirodalmi életrajzról.) Népszava, okt. 4. (Hegedüs Géza.)

Waldanfel József: A magyar irodalom a felvilágosodás korában. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Barta János.)

SZÉPIRODALOM

Balassi Bálint összes versei. Irodalomtörténet 1955. 3. sz. (Pirnát Antal.)

Boda István: Féltém a világot. Tiszatáj, 1955. 4. sz. (Németh Ferenc.)

Büchner, Georg: Danton halála. Művelt Nép, szept. 18.

Csehov: Elbeszélések I—II. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Nemeskürty István.)

Cseres Tibor: Fergegét fia. Magyar Nemzet, szept. 14. (Vargha Balázs.)

Csorba Győző: Ocsudó évek. Csillag, szeptember. (Fodor András.)

Dér Endre: Az első próba. Irodalmi Újság, szept. 17. (Vargha Domokos.)

Dimov: Danýa. Magyar Nemzet, okt. 1. (Varga Imre.) Szabad Nép, okt. 3. (Ungvári Tamás.)

Erdős László: Veszélyes művészet. Irodalmi Újság, szept. 17. (Örkény István.)

Fegyin, Konsztantyin: Európa elrablása. Szabad Nép, szept. 21. (Sebestény György.)

Fielding, Henry: A néhai nagy Jonathan Wild úr élettörténete. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Ruttkay Kálmán.)

Gogol: Holt lelkek. Irodalomtörténet, 1955. sz. (Jánosy István.)

Gyórfy István: Nagykúnsági krónika. Szabad Ifjúság, szept. 15. (Agárdi.)

Iriarte, Tomas de: Irodalmi mesék. Művelt Nép, okt. 2.

Jobbágy Károly: Feltámadás. Csillag, szeptember. (Pándi Pál.)

Madarász Emil: Ötven év. Művelt Nép, szept. 11. (Lukács Imre.)

Madarász Emil: Tegnap és tegnapelőtt. Művelt Nép, szept. 11. (Lukács Imre); Tiszatáj, 1955. 4. sz. (Lőkös Zoltán.)

Merle, Robert: Mesterségem a halál. Esti Budapest, szept. 28. (Balla Anna); Szabad Ifjúság, szept. 29.

Palotai Boris: Ünnepi vacsora. Csillag, szeptember. (Mesterházi Lajos.)

Pavlenko: Két király. Szabad Nép, szept. 21. (Díószegei András.) Népszava, szept. 22. (Derszi Tamás.)

Petőfi Sándor összes művei kritikai kiadás I—III. kötet. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Pándi Pál.)

Rabelais, François: Gargantua és Pantagruel. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Kenéz Ernő.)

Simon István: Nem elég. Csillag, szeptember. (Szabolcsi Miklós.)

Sipos Gyula: Tíz éve. Irodalmi Újság, szept. 10. (Jankovich Ferenc.)

Sütő András: Egy pakli dohány. Művelt Nép, szept. 11.

Szaltikov-Cscedrin: Posehonyi régi világ. Művelt Nép, szept. 25.

Szántó Tibor: Triciklin. Irodalmi Újság, szept. 10. (F. Rác Kálmán.) Szabad Ifjúság, szept. 29. (Lányi Márton.)

Tersánszky J. Jenő: Egy biciklifék története. Szabad Ifjúság, szept. 15. (Eörsi István.)

Thackeray: A nagy Hoggarty-gyémánt. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz. (Ruttkay Kálmán.)

Tóth Endre: A forrás dala. Tiszatáj, 1955. 4. sz. (Nagyfalusi Tibor.)

Vázsonyi Endre: Piroska. Művelt Nép, szeptember 25.

Vérszi Endre: Hazafelé. Művelt Nép, szept. 18. (Varga Imre.)

Zalka Miklós. Nehéz út. Irodalmi Újság, szept. 17. (Abel Péter); Esti Budapest, szept. 23.

IFJÚSÁGI IRODALOM

Asztalos István: Jóska. Tiszatáj, 1955. 4. sz. (Kaszás Györgyi.)

Dér Endre: Az első próba. Tiszatáj, 1955. 4. sz. (Kiss Lajos.)

Fucsik, Julius: Utak és állomások. Szabad Ifjúság, szept. 8. Népszava, szept. 22. (Kovács György.)

Gáli József: A királyné szoknyája. Magyar Nemzet, szept. 14. (Galgóczi Erzsébet.)

Horváth Árpád: A varázsinga. Természet és Társadalom, szeptember.

Ignatov: Egy egyszerű ember élete. Művelt Nép, szept. 18. (Hollós.)

Kiss Antal: Kapitány és a többiek. Művelt Nép, szept. 18. (Kürti László.)

Szepes Mária: Pöttyös Panni. Művelt Nép, okt. 2.

Sziráky Judit: Tiszteséges János. Csillag, szeptember. (Szabó Ede)

Weörös Sándor: Bóbita. Művelt Nép, okt. 2.

IRODALMI CIKKEK

Benedek Marcellről. — **Illés Endre:** Benedek Marcell. Irodalmi Újság, okt. 1. — **Kárpáti Aurél:** Benedek Marcell hetven éves. Szabad Nép, szept. 22.

Thomas Mannról. — **Bellyei László:** Thomas Mann halála. Tiszatáj, 1955. 4. sz. — **Konsztantyin Fegyin:** Thomas Mann. Szovjet Kultúra, 1955. szeptember. — **Szabó Ede:** Thomas Mann (1875—1955). Csillag, szeptember. — **Tóth László:** Thomas Mann. Fehérvár, 1955. 2. sz.

Walt Whitmanról. — **Lutter Tibor:** Walt Whitman. Természet és Társadalom, szeptember. — **Héra Zoltán:** Walt Whitman — a demokrácia és a humanizmus költője. Szabad Nép, szept. 11.

László János: Gárdonyi Géza titkosírású naplójának megfejtése. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz.

Rónay György: Baróti Szabó Dávid. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz.

Varga József: Szkhárosi Horvát András. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz.

A BOLGÁR KÖNYVTÁRAK KÖNYVELLÁTÁSÁT 1955 tavaszán új alapokra fektették, tekintettel arra, hogy az 1951-ben létesített Könyvtárellátó nem tudta jól megszervezni a könyvek tervező elosztását. A Művelődésügyi Minisztérium határozata folytán a Poligrafizdat (a volt Kiadói Felügyelőség új elnevezése) mellett ismét felállították az időközben megszüntetett Kollektort. Az új irányelvek értelmében a Poligrafizdat legkésőbb 40 nappal a könyvek megjelenése után köteles leszállítani a vele szerződésben lévő könyvtáraknak a megrendelt, bekötött és 2 darab nyomtatott katalóguscédulával ellátott könyveket. A könyvtárak legújabbban a „Bolgarszki Knigi predlozsenie za poročki i dvuzedmicsen katalog” című könyvkereskedői katalógus alapján rendelik meg a könyveket. Különös figyelmet fordítanak a községi könyvtárakra, mert eddig itt voltak a legnagyobb bajok a könyvbeszerzés területén. (Knihovna.)

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN rendezett Toldy Ferenc emlékkiállítását a ceglédi Kossuth Múzeum kérésére bemutatták Cegléden is, ahol a nagy magyar irodalomtörténész középiskolai tanulmányainak egy részét végezte. (O. Sz. K.)

A MAGYAR MŰSZAKI KÖNYVKIADÁS TERVÉT szeptember 19-én vitatta meg az Országos Műszaki Könyvtár és a Műszaki Könyvkiadó. Az ankét résztvevői előzetesen megkapták a műszaki könyvkiadás jövőévi és távlati tervét. (O. M. K.)

A pekingi könyvtárnak több mint 166 000 kötet ritka könyve és több mint 13 000 régi kiadványa van. A könyvtár rendszeres könyvcsere-t folytat a moszkvai Lenin Könyvtárral, valamint a Szovjetunió Tudományos Akadémiájá-

Tolnai Gábor: Lukács György és az új magyar irodalomtörténetírás. Irodalomtörténet, 1955. 3. sz.

Bajomi Lázár Endre: Sartre és a „Nyekraszov”. Csillag, szeptember.

Heller Agnes: Orosz remekírók. Jegyzetek az Új Magyar Könyvkiadó sorozatáról. Csillag, szeptember.

Bóka László: A „Magyar Népköltészet” és költészetünk. Csillag, szeptember.

Szabolcsi Miklós: Három versről. Csillag, szeptember.

Képes Géza: Eino Leino. Csillag, szeptember.

Vas István: Guillaume Apollinaire. Születésének hetvenötödik évfordulójára. Csillag, szeptember.

J. Romanova: Amerikai írók új könyveiről. Magyar Nemzet, szept. 10.

Balogh Elemér: Csokonai „A lélek halhatatlanságáról.” Természet és Társadalom, szeptember.

Déry Tibor: Egy elfelejtett íróról. Irodalmi Újság, szept. 24.

Sós Endre: A 350 éves „Don Quijote”. Szabad Ifjúság, szept. 27.

Gyergyai Albert: Három és félszázados remekmű. Cervantes és a Don Quijote. Irodalmi Újság, okt. 1.

Szadeczky-Kardoss Samu: Aristophanes. Tiszatáj, 1955. 4. sz.

Emil Manov: Az élet valóságnak megfelelő ábrázolása a szépirodalomban. Művelt Nép, okt. 2.

Déry Tibor: Emlékezés Tóth Árpádra. Irodalmi Újság, okt. 1.

Osszeállította: Bán Gézné

nak könyvtárával. A pekingi könyvtár több mint 24 000 kötet szovjet kiadványt kapott, amelyek egy részét 200 más kínai könyvtár közt osztja szét.

AMERIKÁBAN, a nemrég megjelent könyvek közül több a háború utáni Németország helyzetéről szól. Így például, kiadták Ottó Dietrichnek, Hitler volt sajtófőnökének visszaemlékezéseit, aki megírja, hogyan ábrándult ki a hitlerizmusból az alatt a tizenkét év alatt, míg alkalmá volt közelről szemlélnie az akkori Németország belső és külső eseményeit. Megjelent még Karl Grubernek, Ausztria amerikai követének a háború utáni Ausztriáról szóló könyve, melynek címe: A felszabadulás és a szabadság között. (The New York Times.)

A BULGÁRIAI KÖNYVTÁRAK megkezdték előkészületeiket a Hazafias Front új, oktatási évadjára. Milka Latinova szófiál könyvtárosnő igen ügyesen fogott hozzá a szervezéshez, ugyanis 18 aktívájával megbeszélte, hogy a szükséges irodalmat maguk viszik el a körzetnek azokhoz az olvasóihoz, akik résztvesznek majd az oktatásban. Időben beszerezte a szükséges politikai anyagot, melyet a könyvtárnak egy erre a célra berendezett sarkában állított ki. Ezenkívül vállalta, hogy könyvajánló lapokat készít a propagandisták és a hallgatók részére. (Csitaliste.)

VÖRÖSMARTY MIHÁLY halálának 100. évfordulója alkalmából az egész országban nagyszabású ünnepségek lesznek. A Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Történelmi Múzeum rendezésében emlékkiállítás készül, melyet november 19-én nyitnak meg az Irodalmi Múzeum József nádor téri új épületében. (O. Sz. K.)

H I R E K

A németországi „Auskunftsbüro der Deutschen Bibliotheken“ ez év áprilisában ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját. Mint tudjuk, ez az intézmény a németországi központi címjegyzék szerepét tölti be. Az 1905-től 1939-ig terjedő időszak alatt a központ 123 055 írásbeli kérdésre válaszolt és mintegy 387 632 könyv címét közölte. (Az esetek 70%-ában a tájékoztatás teljesen pontos volt.) A központ által közreadott legismertebb kiadványok közül meg kell említenünk a „Külföldi folyóiratok teljes jegyzékét“, mely az 1914-től 1924-ig megjelent folyóiratokat öleli fel. A kiadvány 1927–28-ban jelent meg és több mint 14 ezer címléírást tartalmaz. (Knihovna.)

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR a birtokában lévő Haydn-kéziratokról mikrofilmes másolatot bocsátott egy amerikai kutató rendelkezésére. Ennek viszonzással az Egyesült Államok budapesti követségének titkára, Richard N. Meyer október 3-án amerikai népzeneiről készült hanglemezeket és népzenei szakkönyveket adott át az Országos Széchényi Könyvtárnak. (O. Sz. K.)

A kínai szakszervezetek az elmúlt évek folyamán nagyszámú állandó és vándorkönyvtárat létesítettek. A Kínai Népköztársaságban ez idő szerint mintegy 17 400 szakszervezeti könyvtár működik az üzemekben, bányákban és építkezéseknél. Ez a szám 48-szorosa az 1950. évinek. A szakszervezeti könyvtárak könyvállománya meghaladja a 24 millió kötetet. (Narodni Kitaj.)

Nemrég jelent meg a Bolgár Népköztársaság Történelmi Bibliográfiája a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Könyvtárának és a Bolgár Elin Pelin bibliográfiai intézet kiadásában. A bibliográfia első részében Bulgáriának a Szovjet Hadsereg által történt felszabadításával és a szeptember 9-i fegyveres népfelkeléssel foglalkozó kiadványok jegyzékét tartalmazza, a másodikban a népidemokratikus Bulgária fejlődését 1944. szept. 9-től 1947. végéig dokumentáló művekről ad felsorolást. (Csitaliste.)

VARJAS BÉLA, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója a magyar könyvtárügy képviselőjében résztvevő a Fédération Internationale de Documentation, a nemzetközi könyvtárszervezet Brüsszelben szeptember 11-től 18-ig megtartott kongresszusán. (O. Sz. K.)

A DEUTSCHE STAATSBIBLIOTHEK további 72 külföldi országgal vette fel az elmúlt évben a cserekapcsolatokat. Az új partnerek közt vannak Anglia, Franciaország, Lengyelország, Jugoszlávia, Japán és a Német Szövetségi Köztársaság. Így tehát már 250 könyvtárral és tudományos intézménnyel áll kapcsolatban. 1954-ben a könyvtár 6572 kiadványt kapott csere útján. Ebből a Szovjetunió és a népi demokratikus országok 3183 művel vették ki részüket, 2911 kiadvány az egyéb országokból, míg 393 kötet a Német Szövetségi Köztársaságból érkezett. Összehasonlításképpen álljon itt, hogy a Prágai Egyetemi Könyvtár, mint Csehszlovákia legnagyobb könyvtára, ugyanezen idő alatt, összesen 9027 kiadványt szerzett csere útján.

A BARTÓK BÉLA HALÁLÁNAK 10. ÉVES évfordulója alkalmából rendezett emlékkiállítás szeptember 24-én a Nemzeti Múzeum dísztermében megnyílt. A kiállítást a Magyar Zene-művészek Szövetsége, az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Történelmi Múzeum rendezte. (O. Sz. K.)

Az elmúlt évtized alatt a Lengyel Népköztársaságban több mint 5600 különféle könyvet fordítottak orosz nyelvről lengyelre. Ezeknek a könyveknek összpéldányszáma mintegy 100 millió.

A Lengyel–Szovjet Intézet könyvtára jelenleg mintegy 80 ezer kötettel rendelkezik. A könyvtárt naponta mintegy 100 személy veszi igénybe; az otthoni olvasásra könyveket kölcsönző olvasók száma havonta kb. 1100 fő. A könyvtár állománya egyrészt vásárlás útján, másrészt a Moszkvából, Leningrádból, Kievből és Minszkből érkezett ajándékokból gyarapszik. (Bibliotekarz.)

Kiszlovodszk kaukázusi üdülőhelyen 170 000 kötetes központi könyvtár van. Naponta több mint 170 folyóirat és közel 150 napilap érkezik oda.

A könyvtár hagyományai közé tartozik, hogy megrendezik a Kiszlovodszkban nyaraló kiváló írók és költők találkozóját az üdülővendégekkel. Idén többek között Sz. Scsipacsov, G. Nyikolajeva, Sz. Babajevszkij és V. Aszajev folytatott irodalmi beszélgetést olvasóival.

A könyvtár városi olvasótermeit és a városi parkban berendezett szabadtéri részlegét naponta több mint ezren látogatják. (Szovjetszkaja Kultura.)

A KOHÓ- ÉS GÉPIPARI MINISZTERIUM megkezdte a felügyelete alá tartozó vállalatok műszaki könyvtárainak felülvizsgálatát. A vizsgálat kiterjed a szakkönyvtárak egész munkájára. Eddig kb. 150 műszaki könyvtáros számolt be munkájáról, terveiről és kapott tanácsokat könyvtárának továbbfejlesztésére. A felülvizsgálatot a Minisztérium műszaki dokumentációs csoportja az Országos Műszaki Könyvtár módszertani csoportjával együtt végzi. (O. M. K.)

KÜLFÖLDI MŰSZAKI FOLYÓIRATOK KÖZPONTI CÍMJEGYZÉKE

Az Országos Műszaki Könyvtár módszertani csoportja megkezdte a magyarországi műszaki könyvtárakban található külföldi szakkönyvtárak központi címjegyzékének összeállítását. A terv szerint ez év végére körülbelül 60 könyvtár 1954. és 1955. évi folyóiratainak címjegyzékét tartalmazza majd a címjegyzék. Eddig kb. 15 könyvtár folyóiratanyagának címanyagát gyűjtötte össze a csoport. (O. M. K.)

Bár 1800 év előtt Kínában találták fel a papírgyártást, a kínaiak felszabadulásuk előtt a szükséges papír jórését külföldről hozták be. A kínai papírgyártás 1955. évi termelése eléri a háború előtti legnagyobb mennyiség háromszorosát. Nemesak az ország szükségletét látja el hanem Indiába és a Vietnami Demokratikus Köztársaságba is exportál. (Daily News Release.)

A szolnoki megyei könyvtár olvasótermében

Foto Sajti Sándor

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárgyval alaposabban kívánnak megismerkedni vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Tiszay Andor állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

S. Aaronovitch

AZ ANGOL MONOPOLTÓKE URALMA

Szikra

Angliáról általában az a vélemény, hogy ez az ország a „szabad vállalkozás” országa. Hozzávetőleges számítás szerint majdnem háromnegyed millió az angliai üzletek, lerakatok, gyárak száma. Gyakran érvelnek azzal, hogy ennek a 750 000 vállalatnak a versenye biztosítja a fogyasztók legjobb és legolcsóbb kiszolgálását.

Vajon így van-e ez? Erre a kérdésre ad feleletet Aaronovitchnak az angol monopoltókérőről szóló rövid marxista tanulmánya.

A szerző rávilágít arra, hogy a nagyszámú vállalat és vállalkozó függetlensége csupán látszat, mert túlnyomó részük igen kisszámú tröszt kezében van, és még a kis, névleg önálló cégek is jelentős mértékben függnek a nagyoktól. A kapitalizmus alapvető sajátosságainak eredményeképpen Angliában is kialakult a monopólium, mint a fejlődés bizonyos szakaszán minden fő kapitalista országban, bár ott a fejlődést bizonyos mértékben befolyásolta Anglia sajátos globális világhelyezete.

Aaronovitch bemutatja az „Ötven Nagy Klubját”, vezető iparágak szerint foglalkozik a legnagyobb monopóliumok szerepével, az ipari és banktőke összefonó-

dásával, a gyarmatok kizsákmányolásával, a brit állami-monopolista kapitalizmussal, a monopóliumok külpolitikájával, pénzügyi politikájával. Rendkívül érdekes az, amit a propagandáról mond: leleplezi, kinek a kezében van a „szabad” sajtó, rádió és televízió, a színház.

A szerző meggyőző statisztikai elemzés alapján halomra dönti a labourista gyászteoretikusoknak az olyan állításait, hogy Angliában megszűnt a „marxi értelemben vett” kapitalizmus, hogy ma Angliában „mindenki kapitalista”, és cáfol más állításokat, amelyek mind arra valók, hogy a munkásosztályt letérítsék az osztályharc útjáról. Befejezésül az Angol Kommunista Párt programja alapján felvázolja az angliai szocializmus megvalósításának perspektíváit.

Aaronovitch műve korántsem kimerítő monográfia az angol monopóliumokról, mégis igen jó, rövid összefoglalást ad működésükről, s nagy érdeme, hogy egy sereg eddig nélkülözött konkrét adatot nyújt az angliai helyzetről, ami igen nagy segítség a külpolitikai kérdésekkel foglalkozóknak. De bárki, aki képet akar alkotni magának az angol helyzetről, haszonnal forgathatja ezt a rövid, érdekesen megírt marxista tanulmányt. (Auer Kálmán)

Galkin: Anglia 1370 és 1914 között. Ford. Nagy Géza. Bp. 1951. Szikra. 56 old.

Potyemkin: Anglia 1815—1848 között. Bp. 1951. Szikra. 32 old.

Dutt, R. P.: Válságban Nagybritannia és a brit imperializmus. Ford. Réz Ádám. Bp. 1954. Szikra. 560 old. 1 térk.

Kocsetkov, A.: Angol-amerikai vetélkedés Nyugat-Európa piacain. Ford. Porzolt József. Bp. 1954. Szikra. 255 old.

Marcel Willard

VÁDOL A VÉDELEM

Szikra

Marcel Willard — francia kommunista ügyvéd. 35 éve harcos tagja a francia pártnak, és azokat a perceket, amelyeket ez idő alatt az osztaálybíróság a világ különböző országaiban. a kommunista vezetők vagy a munkásmozgalom egyszerű tagjai ellen indított, nagy figyelemmel kísérte, alaposan tanulmányozta, igen sok alkalommal pedig mint védő vett részt bennük.

Vádol a védelem című könyvében — amelynek Franciaországban már harmadik kiadása jelent meg — a francia forradalomtól napjainkig három világörsszerű lezajlott nagy politikai pereket ismerteti, felidéri a vádlott harcosok nagyszerű, vádoló védekezését, példamutató magatartását. Drámai erővel állítja elénk Babeuf és Blanqui, Marx és az orosz bolsevikok, Sztálin, a két Liebknecht és Rosa Luxemburg, Dimitrov és Rákosi elvtárs, a francia kommunista képviselők s az afrikai felszabadító mozgalom harcosai, Beloiannis, Ethel és Julius Rosenberg s még számos más hős alakját, megmutatja, hogyan magasodnak a szabadságért, a munkásmozgalomért harcoló hősök bíráik, a burzsoá állam elnyomó gépezetének eszköze fölé.

Willard kifejti, mi teszi lehetővé azt, hogy nemcsak a kiváló képességű, hatalmas elméleti képzettséggel és hősiesség munkásmozgalmi tapasztalatokkal rendelkező vezetők, hanem a párt, a felszabadító mozgalmak egyszerű harcosai is előre tudják vinni a bíróság előtt tanúsított magatartásukkal a munkásmozgály ügyét. A forradalmár, aki mindig osztályának, pártjának érdekeit tartja szem előtt — még ha nem ismeri is a törvényeket, nincsenek is kellő tapasztalatai és nem is rendelkezik az ékes szólás fegyverével — mindig helyes, bolsevik magatartást tud tanúsítani.

Megmutatja erejük forrását: a néppel, a tömegekkel való egybeforrottságuk táplálja elszántságukat, megacélozza önuralmukat, ennek segítségével tudják helyesen, megítélni, mikor nem szabad a feltett provokatív kérdésekre válaszolni, s mikor kell elvi, politikai nyilatkozatokat szembevetni.

Willard könyve a munkásmozgalom leglelkesítőbb, legmegrendítőbb fejezeteit tárja elénk. Fel akarja kelteni bennünk azt a vágyat, hogy magunk is hasonlókká váljunk nagy példaképeinkhez. Mondanivalójának nagyszerűsége, kiváló megelevenítő ereje, művészi előadási módja révén el is éri célját. (F. J.)

G. Fazekas Erzsébet

**VÁNDORLÓ
SZERKESZTŐSÉG**

Szikra

E kis kötet írója egyik jelentős alakja volt a Szovjetunióban működött magyar emigránsoknak. A negyvenes évek közepén, mint frontújságíró vált ismertté és szerzett érdemeket. Ez a könyve a felszabadító harcos és a felszabadulást követő évek idejében írott riportjaiból tartalmaz érdekes válogatást. A riportok a Vörös Hadsereg által kiadott magyar nyelvű frontújság szerkesztősége és a frontújságírók működéséből, a hős szovjet katonák életéből, a szovjet csapatok oldalán harcolt magyar partizánok tevékenységéből, a miskolci vasutasok és a diósgyőri munkások hősi ellenállásából, felszabadult hazánk életéből merítik tárgyukat.

A kommunista újságíró, harcos párttag írta e cikkeket, éppen ezért sosem hiányzik belőlük az állásfoglalás. Nem hatáskat keres, nem szenzációkra hívja fel a figyelmet, mégis megdöbbentőek riportjai, mert az igazságot írja minden helyzetben. Ezért időtállóak ezek a riportok, mert történelmileg hitelesek, érződik rajtuk a történész keze.

Hasznos és útmutató fontosságú a szerzőnek a kötetet lezáró tanulmánya a magyar partizánajtóról és magáról a partizánmozgalmról. (Gy. Á.)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

**MAGYAR NÉPKÖLTÉSZET
I—II—III. KÖTET**

Szépirodalmi Könyvkiadó

A Magyar Klasszikusok sorozatában három kötetben válogatta össze irodalmunk talán legklasszikusabb, mert a nagy kollektív alkotó, a magyar nép géniuszától létrehozott művet, a magyar népköltészet anyagát Ortutay Gyula. Az első kötet a magyar népdalokat, a második a magyar népballadákat, a harmadik a népmeséket mutatja be, a válogatással igazolva, hogy népköltészetünk történeti értékénél semmivel sem kisebb annak esztétikai értéke.

Ilyen válogatásnak már több mint fél-évszázada érzi irodalmunk komoly szükségét, hiszen az Arany-Gyulai, Erdélyi, Kriza stb. gyűjtésekhez nem is igen jut hozzá az átlagolvasó, azonfelül Ortutay Gyula rengeteg kéziratot anyagból is válogat. Közel hétszáz népdal, majdnem másfélszáz ballada és több, mint száz

népese van ebben a pompás gyűjteményben, a műfaji elrendezésen belül a lehetséges történeti fejlődés figyelembevételével.

A kiadás első kötetét Ortutay nagy ötíves tanulmánya vezeti be, melyből a válogatás elvi szempontjairól, a népköltési gyűjtés történetéről, a néprajztudomány a népköltészetet illető mai elvi álláspontjáról egyaránt komoly, megragadó képet nyer az olvasó. A mű három kötete magyar olvasó számára egyik legnagyobb szellemi élmény és élvezet, de a tudományos, együttvéve közel ötívnyi, jegyzetanyag révén egyszersmind tárgyi okulás forrása is lehet. (Katona Jenő)

Móricz Zsigmond

ELBESZÉLÉSEK V.

Szépirodalmi Könyvkiadó

Ez a kötet az 1930—1933 között írott Móricz-elbeszéléseket tartalmazza, közöttük olyan nagyszerű alkotásokat, mint a *Barbárok*, az *Egyszer jóllakni* vagy az *Ébéd*.

Móricz írói fejlődésének fordulópontja, legjelentősebb szakasza kezdődik ezekben az években. Részben saját eddigi nézeteivel, írói módszereivel is szakít és a népporradalom útjának keresése lesz központi problémája. Az uralkodó osztályok kritikája már forradalmian könyörtelenül válik regényeiben (*Rokonok*), bővül tematikája, feltűnnek műveiben a magyar munkásosztály alakjai is. Az író hazája lelkiismeretének érzi magát és mind tudatosan valósítja meg azt, amit ebben az időben a *Bál* Nyilas Misi-jével mondat ki: „*En azt hiszem, minél nagyobb egy író, annál nagyobb a kötelessége, a legfontosabb dolgokban színt vallani és megmondani, mi az igazság és mi a kötelesség.*“

A kötetet olvasva fel tűnik, hányszor térnek vissza Móricz régebbi témái — de már új megvilágításban, kompromisszumok, a megbékítő megoldások illúziója nélkül. A magyar világ lenyűgöző hiteltelű ismeretével, forradalmibb, előrettekintőbb látásmóddal a remekművek záporozó gazdagságát ontja Móricz írásművészete ezekben az években.

Megjegyezzük még, hogy Móricz elbeszéléseinek tekintélyes részét az *Elbeszélések* jelen kiadása során ismerheti meg nagyobb olvasóközönség, mert a felszabadulás előtt Móricz — művészi igényességben és a társadalmi mondanivaló súlyában semmivel sem kisebb jelentőségű — elbeszélései közül csak kevés jelenhetett meg. kötetben, többnyire ott maradtak régi napilapok, folyóiratok hátsólapjain. (P. L.)

Móricz Zsigmond

ELBESZÉLÉSEK VI.

Szépirodalmi Könyvkiadó

Móricz Zsigmond összegyűjtött műveinek sorozatában a szerkesztőbizottság hét kötetben válogatta össze az író legszebb elbeszéléseit. Nemrég jelent meg a hatodik kötet, amelyet az 1934. és 1936. között írt elbeszélésekből állítottak össze. Az olvasó találkozni fog a kötetben olyan elbeszélésekkel, amelyek előbbi kiadásokból közismertek már. Móricz legszebb elbeszélései ezek: az *Összemeselés*, a *Komor Ló*, a *Tyúklevés* stb., s ezek mellett olyanokkal, amelyek először látnak napvilágot kötetben, nem egy közülük nyomtatásban is.

Ez a könyv önmagában is képet ad arról, miként méri Móricz Zsigmond munkásságát a társadalmi valósághoz, ebben a három esztendőben. Magyarországon ekkor Gömbös Gyula neve „fémjelzi“ az általános helyzetet. Fasizmus, nyomor, demagógia, kacérokodás a háborúval egyfelől, az antifasiszta harc kialakulásának kezdete másfelől. Móricz Zsigmond irodalmi munkásságát egészében szemlélve, a még határozottabb, radikálisabb fordulat időszaka ez az aktuális nemzeti kérdések felé. (E korszak munkásságának csúcsa, az elszántabb elhatározottság bizonyossága a *Betyár* című regény, amelyben közvetve a demokratikus forradalom gondolatáig jut el az író.)

Milyen bizonyságokat ad az elmondottakra ez az elbeszéléskötet? Ebben az időben tágul, szélesedik Móricz Zsigmond elbeszélőmunkásságának horizontja, témában is, művészi eszközökben is. Erőteljesebb, gazdagabb, művészibb a lélekrajz, s ez a társadalmi rugók elemzőbb feltárásával együtt felfokozza minden elbeszélés erejét, művészi hatását.

Móricz ekkori munkáiban helyet kap szinte az egész magyar társadalom. A falusi és kisvárosi nyomorúság mellett a *Csibe*-elbeszélésekben a főváros külterkei is bevonulnak az író alkotóműhelyébe, sajnos, csak a lumpenproletár élet kéreteiben. (*Csibe*, *Vak Macska belső ügye*, *Ágyalakók* stb.) A Gömbös-korszak fojtogató, hínáros közéletének sokoldalú ábrázolásával találkozunk a könyvben.

(Szűcs Andor)

Móricz Zsigmond: *Árverés a nádason*. elbeszélések. Bev. Illés Endre. Bp. 1951, Szépirod. Kk. 226 old.

Móricz Zsigmond: *Gyalogolni jő*. Válogatta és az előszót írta Illés Endre. Bp. 1952, Szépirod. Kk. 431 old.

Az érdekes regény szerzője Hélène Parmelin, a *l'Humanité* munkatársa, akinek már több könyve jelent meg Franciaországban. A regény tartalmát bajosan lehetne néhány szóval ismertetni, mert a cselekmény egyszerre több szálon fut, több történet fonódik össze. Szerepel benne a *l'Humanité* egyik munkatársa, egy kommunista család, egy nyárspolgár panziótulajdonos, továbbá a párizsi társadalom „előkelő köreinél” több képviselője — gyárosok, lepénzelt lapszerkesztők, kikapós szépasszonyok, amerikai „tanácsadók” stb. stb. Főszereplője azonban a francia munkásosztály, mely pártja vezetésével hősiessé küzd a francia nép nemzeti függetlenségéért, a békéért, a jobb megélhetésért.

A regény 1950 nyarán kezdődik, a koreai háború kitörésének másnapján. A burzsoá sajtó kérdéscsereztető frázisokkal magasztalja a Koreára törő agresszorokat, de a francia Kommunista Párt sajtója hatalmas erejű akcióba kezd, és leleplezi a háborús gyűjtögetőket. Ebben az izzó légkörben játszódik a regény, amelynek jószemű írója rendkívül szemléletes módon tudja ábrázolni a francia, különösképpen pedig a párizsi társadalom életét. Parmelin írói készsége vitathatatlan. Ábrázolási módja távol áll a sematizmustól: alakjai mind húsból-vérből valók, s noha egy-egy jól ismert típust képviselnek, nem hiányoznak belőlük az egyéni vonások sem. Nyelvezte gazdag, hajlékony; nemcsak a drámai események leírásához ért (pl. a GPO-gyári munkások és a rendőrség véres összecsapása), hanem a humor és a szatíra eszközeit is jól tudja alkalmazni (pl. a *Csata a pacalpiacon* című fejezet). Meseszövevényi készsége igen fejlett, a cselekményből adódó fordulatokat ügyesen ki tudja aknázni, úgyhogy a regény egyes részletei (pl. a Grévin-múzeumi titokzatos gyilkosság) egy detektívregény legizgalmasabb fejezeteivel vetekednek.

Parmelin könyvét a francia polgári sajtóban heves támadások érték. Ez önmagában véve is azt bizonyítja, hogy Franciaország nagytökesei és kétes egzisztenciájú csatlósai magukra ismernek a könyv egyes alakjaiban és szerfelett kínosan érintette őket.

A regény méltán tarthat számot a magyar olvasók érdeklődésére is, mert szemléletes, igaz képet rajzol a mai Párizs életéről és az egész francia nép küzdelméről. (Terényi István)

A francia író első személyben mondja el Rudolf Lang-gal, az auschwitzi haláltábor parancsnokával élete történetét 13 éves korától — 1913-tól 1945-ig — a lengyel népbíróóság ítéletéig.

Korunk emberiségének legszörnyűbb élmenye a náci fasizmus volt, ez az irtózat, méreteiben, szerveztségében és embertelenségében példa nélkül álló bűntett. Merle arra a kérdésre keres regényében feleletet, miért és hogyan vált száz- és százezer ember milliók gyilkosává; azt kutatja, milyen behatásoknak kellett érniük ezt a Rudolf Langot ahhoz, hogy teljesen elembertelenedjen. A feleletet, sajnos, nem találja meg. Hőse már 13 éves korában, a regény elindulásának pillanatában ideális fasiszta: mindennemű emberi érzelme, a szeretet és a gyűlölet egyaránt hiányzik belőle, nemcsak más örömét és baját képtelen átérezni, de még a sajátját sem, szinte testileg is érzéketlen a kéz és fájdalom iránt. Csupán két tulajdonsága van: az egyik a feltehetően, nem is vak, hanem gépszerű engedelmesség minden feljebbvaló parancsának, a másik gépies kényszerképzetek végrehajtására való hajlam.

Alig hihető, hogy egy vallásos-mániás, zsarnok apa ennyire tökéletesen és ilyen tartósan nem-emberré lenne képes alakítani valakit. Rudolf Lang attól kezdve, hogy eltöri egy osztálytársának lábát, addig, hogy Auschwitzban milliókat irt ki, lényegében, bensejében semmit sem fejlődik, élete során csupán egyre nagyobb szerephez és hatalomhoz jut, s így hatásában egyre nagyobb méretűvé válik embertelensége. A szerző különböző helyzetekbe sodorja hőst, az első világháborúban, 16—17 éves korában, részt vesz egy arab falu lakosságának kiirtásában, majd a spartakisták elleni akcióban, majd munkanélkülivé válik, megismeri még az éhezést is, belép a hitlerista pártba, végrehajt egy gyilkosságot, börtönbe kerül, SS lesz, megnöcsül (ezt is parancsra), a náci-párt uralomrajutása után egyre följebb kapaszkodik az SS ranglistán, előbb beosztott, majd parancsnok lesz Auschwitzban. De életének ezek az eseményei, sem a munkanélküliség, sem a munkások között élés, sem az SS-ben eltöltött ideje, sem a házassága, sem semmi nem alakítja jellemét, csupán illusztrálják, és bemutatják, hogy egy minden emberitől mentes lény, hogyan viselkedik különböző körülmények között. Így azonban éppen a legizgatóbb kérdésre, *miért*

és *hogyan* lesz valaki fasisztává, milyen körülmények és eszmék emberteleníté-
ték el emberek százazreit, nem ad felele-
tet az író. Hősét valójában még meggyű-
löltetni sem tudja, gyűlölni csak embert
lehet, ez a Rudolf Lang pedig nem em-
ber, hanem csak gép.

A nem túlzottan izgalmas regényt
ponyvairói eszközök is csúfítják, például
a beszélgetéseibe gyakran és teljesen in-
dokolatlanul beszótt német szavak
(„— Ach! Ha nem lógna rajtam az asz-
szony, meg a beteg *Mädchen!*“). (*Zolnay*
Vilmos)

Russel (Albert), ford.: A horogkereszt
rémítetel. Ford. Gábor Josefa. 3. kiad.
Bp. 1955, Szikra. 259 old. 8 t.

Gergely Mihály

ÖRVÉNY

Szépirodalmi Könyvkiadó

Gergely Mihály új kötete tulajdonkép-
pen elbeszélés-gyűjtemény, az olvasónak
azonban mégis az az érzése, hogy az író
feszegeti műfajának, a novellának a ke-
reteit és nagyobb epikus műfajok felé
tör. Különösen a kötet címadó novellája,
az *Örvény* lélekzetvétele, drámaisága, és
a parasztokról írott vázlatok már erősen
sejtetik ezt az utat és mutatják az érés
műhelytitkait és mesterségbeli nehézsé-
geit is.

Az *Örvény* a kötet legterjedelmesebb és
egyben legjelentősebb elbeszélése — Ger-
gely Mihály érveit és hibáit leginkább
ezen mérhetők le. Hőse Endrői-Oborn
Rudolf, az egykori gyárigazgató, aki az
internálótáborból kiszabadulva hazaérke-
zik és keresi az utat, amely mai életünk-
höz vezet. Szakmai tudása és számos em-
beri tulajdonsága alkalmassá tennék őt
arra, hogy megtalálja a helyét társadal-
munkban — sértettsége, hajdani életének
emlékei és a rossz környezete azonban ál-
landóan visszahúzzák. Nem tudja el-
szánni magát, hogy újra munkába álljon,
egészen addig, amíg a tétlenség teljesen
felőrli. Tragédiája gyengeségének egyes
következménye.

A nagyobb kompozíciók előrevetítődé-
sével együtt megfigyelhetjük azt is, hogy
jelentősen szélesedett az író témavilága,
sokszor egészen a szélsőséges helyzetekig,
alakjai pedig bonyolultabbak, jellemei ár-
nyaltabbak lettek. Erre nemcsak a már
említett *Örvény* ad példát, hanem a bírósá-
g előtt álló cigányról szóló történet és
a *Trebiás Lincoln* is. (*Maár Gyula*)

Gergely Mihály: Éhségtábor. Bp. 1952. Nép-
szava. 92 old.

Gergely Mihály: Szülőföld. Elbeszélések.
Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 231 old.

Alex Wedding

VASBIVALYOCSKA

Uj Magyar Könyvkiadó

Alex Wedding német írónő éveket töl-
tött Kínában, közvetlenül a felszabadító
hadsereg győzelme után. Könyve egy kis
kínai fiúról, Tie-Niuról (Vasbivalyocska)
és barátairól szól. Az ő életük példáján
mutatja be a kínai társadalomban végbe-
menő, évszázadok munkájával felérő törté-
nelmi változást.

A kislány egy felszabadult faluból indul
el Pekingbe tanulni. Árva gyerek, a falu
adja össze útiköltségét és tandíját. A gye-
rek Pekingben szerencsétlen véletlen
folytán egy koldus- és tolvajbanda kar-
mai közé kerül. Lassanként társai szín-
vonalára zúlik, mígnem egy tolvajlásnál
tetten érik és társaival együtt a csavargó
gyerekek nevelésére létesített Makaren-
ko-mintájú iskolába viszik. Nem könnyű
ezekből a gyerekekből embert nevelni.
Életükben soha jó, emberséges szót, bá-
námódot nem tapasztaltak; mint az ül-
dőzött vad, mindenütt csak félelmes el-
lenséget látnak, minden iránt bizalmat-
lanok, s még egymással szemben is nehe-
zen melegednek fel. A megváltozott élet-
körülmények azonban előbb-utóbb érezte-
tik hatásukat, a kis „bűnözők“ megsza-
badulnak múltjuk utolsó terheitől is, s
végül hősiés önfeláldozással vesznek részt
egy Kuomintang-banda leleplezésében és
ártalmatlanná tételében.

A könyvben megvannak a legjobb if-
júsági könyvek tulajdonságai: Cselekmé-
nye izgalmas, hősei sokoldalúan jellem-
zett, megragadó gyerek-típusok, s az ol-
vasó élvezetes formában igen sokat tud
meg egy távoli, de mindnyájunkat ér-
deklő ország múltjáról és jelenéről, né-
pének életmódjáról. Az írónő alaposan is-
meri Kínát, de ugyanakkor az európai
utazó szemével lát. Észreveszi és bemu-
tatja mindazt, ami sajtáságos és ami szá-
munkra a legjellegzetesebbnek tűnik.
Egyben bőven megmagyarázza a nekünk
idegen, szokatlan fogalmakat (még né-
hány kínai szót és írásjelet is megisme-
rünk).

A könyv olvasása egy tanulságos uta-
zás élményét nyújtja. Tanulságos utazá-
sát, tehát nem holmi egzotikumot ke-
reső kaland a távoli földön, hanem a sa-
játosan nemzeti elemek megismerése mel-
lett az emberi adottságok és a mély esz-
mei rokonság, sorsközösség felfedezése is.
Nem elsődlegesen irodalmi szempont
úgyvan, de a könyv dokumentum-értékét
növeli, hogy az írónő nem kitalált törté-
netet mond el; a könyvben leírt esemé-
nyek valóban megtörténtek, az anyagot
egy, a könyvében leírtéhoz hasonló, pe-

kingi Makarenko-iskola növendékei közt gyűjtötte össze.

Úttörő korú fiatalokról szól a könyv, úgy hisszük, ők olvassák majd legszívesebben, de felnőttek számára sem érdektelen. (*Mesterházi Lajos*)

Wedding: Hajótörés a Jeges-tengeren. Ifjúsági regény. Ford. Vajda Endre. 2. kiadás. Bp. 1954 Ifj. Kiadó. 222 old. 1 t.
Kung Csue—Juan Csin: Új hősök. Regény. Ford. Zalai Edvin. III. Boromissza Zsolt. Bp. 1954. Ifj. Kiadó. 290 old.

Emile Zola

LOURDES

Új Magyar Könyvkiadó

Évente kétszázezer ember keresi fel Lourdes „csodatévő“ forrását, hogy betegségére, amellyel szemben az orvosi tudomány tehetetlennek bizonyult, gyógyulást keressen. Kétszázezer különféle betegségben szenvedő ember; haldoklók, akiknek ez az utolsó útjuk; szenvedélyes szerelmesek, akik hűtlen kedvesüket akarják visszanyerni; karrieristák, szoknyavadászok, sznobok. A kétszázezerből néhány gyógyultan tér haza: nem a test, hanem a lélek betegei, alkiből a babonás hit és az óriási méretekben megrendezett vallásos ceremóniák ereje gyógyító meg rázkodtatást vált ki. De a nagy tömeg csalatkozik reményeiben, van, aki ebbe bele is pusztul.

Zola monumentális művészi erővel ábrázolja a lourdesi zarándoklás öt napjának történetét: az utazást, a forrásnál és a barlangnál lejátszódó jeleneteket és a visszatérést. De még ennél is lenyűgözőbb az emberi lélek mélységeinek rajza: az értelem és hit ellentmondásai közt vergődő Pierre Froment abbé; a szerelem és a babonák megszállottja, Marie; a sorscsapások alatt tudományából kiábrándult Chassaigne doktor; a fő- és mellékalakok, akár teljes belső képet ad róluk az író, akár csak egy-két mondattal állítja őket elének.

A *Lourdes* leleplező regény, a szó eredeti és humanista értelmében. A babona és betegség valamennyi vámszedőjéről lerántja a leplet, legyenek kicsik vagy nagyok: piaci kufárok vagy a klérus nagystílu hatalom- és pénzéhes képviselői. De egyedül az értelem és nem a szív ítéletét mondja ki az író a félrevezettek, az őszintén rajongók, az önmagukkal vívódók felett. Ez a kiegyensúlyozottság teszi a regényt művészileg oly értékessé. emberileg oly bölcsés és szeretetreméltóvá. (*Vámosi Pál*)

Zola, Emile: Róma. Ford. Bartos Zoltán. Kovács Miklós bev. tanulmányával. Bp. 1950. Szépirod. Kk. XII, 502 old.
Sós Endre: Zola. Bp. 1952. Művelt Nép. 132 old. (A kultúra mesterei.)

Erdős László

VESZÉLYES MŰVÉSZET

Szépirodalmi Könyvkiadó

Csapongó képzelet, változatos mesészövevény és nagyszerű emberismeret jellemzi ezt a magyar irodalomban eredeti témájú könyvet. Egy tipikus „karriervadász“ mondja el az unokaöccséhez intézett leveleiben, első személyben, az élete történetét. Cselszövéseit már az iskolában kezdte, egész élete csupa agyafurt manöver és mai életünkben is megtalálja a módját, hogy folytassa őket. Dolgairól dicsekvően ír és ez a nyelge henccegés sokkal undorítóbbá teszi karrierista mi voltát, mintha az író mondana róla ítéletet. Agoston, a „föhös“, sajátmaga festi meg önmön visszataszító jellemképét. Alakjának ábrázolása annál is hitelesebb, mivel ő maga helyesnek, célravezetőnek tartja életvitelét és éppen ezért érthetetlen számára, miért bukik el. Tehát bukása is az elbizakodott karrierista tipikus végzete.

A csakugyan irodalomba kívánczoló téma újszerű feldolgozása egészében véve sikerült az írónak. Kár, hogy túlhalmozza a cselszövéseket és emiatt sok felületesen megrajzolt alak mozog a történetben, sőt a főszereplők jellemvonásai sem elég élesek, s a regény az elsietség látszatát kelti. Kitűnő részeket nehézkes betétek követnek és minden bizonnal ellenénekk a sok durva, olykor trágár kifejezés nélkül!

A cselekményes, sodró lendületű és könnyed hangvételű történeteket kedvelő olvasók érdeklődéssel forgatják majd Erdős László regényét. (*Györi György*)

Flaubert

BOUVARD ÉS PÉCUCHE

Új Magyar Könyvkiadó

Gustave Flaubert a XIX. század francia burzsoázának gyermeke — mostoha-gyermeke. Kiábrándultan fordul el az öt körülvevő világtól, a művészethez menekül. Rajongott a szépért, a nemesért és azt kellett látnia, hogy a világot a szűklátókörű szürkeség irányítja. Gyönyörű az emberi lobogás, de a középet, a kispolgárt csak tévedésbe, bűnökre taszítja.

Flaubert — az egész emberiséget és annak fejlődését a polgársággal behelyettesítő szemléletével, mely különösen a kommun bukása után válik egészen fásulttá, csüggedtté — nem hisz a forradalomban, az emberi fejlődésben, és roueni otthonába visszahúzódva vad munka közben tárgyilagossá fotografáló lencsén keresztül ad véleményt koráról, az el-

sekélyesedő, minden heroizmustól mentes, önmaga számára is teherré váló burzsoáziról.

A „roueni mandarin“, e halála után kiadott befejezetlen regényében mégis átcsillan a kiábrándultságon és irónián keresztül a hit az emberiség jövőjének kibontakozásában. Ez a siron túli keserű kacaj, ez az itt-ott meleg együttérzéssel keveredő maró guány az alapötusa Flaubert egész „ars poeticájának“, mely három alappilléren épül: a kispolgár gyűlölete; az alantas, sekély érzés megvétele; a művészet mindenhatósága, — a középszer tragédiájából csak a művész menekülhet.

Bouvard és Pécuchet két párizsi írónok. Azonos felfogású, becsületes, jó emberek, középszerű figurái az életnek. Halatlan vágy él bennük a tudomány, a műveltség, az ismeretek megszerzésére. Egy váratlan örökség vágyaik megvalósításához juttatja őket. Azonban sorra jönnek a családások. Csődöt mondanak minden kísérletükben: sikertelenek a mezőgazdasági munkálataik, felsülnek az orvostudományban, a biológiában, vegytanban, archeológiában, történettudományban, pedagógiában, míg végül hosszadalmas és félszeg kalandjaik végén lemondanak a távoli nagy perspektívájú dolgokról és visszatérnek írónokasztalukhoz tollaik, vakarókéseik és simító gyantáik közé. — Együgyű és félművelt hősei ők a kor társadalmának, karikatúraalakjai a nagy műveltségszerzésnek, kontár kíváncsiságnak. Félszegen bukdácsolnak a tudás ösvényein. Nevetséges és szánandó figuráikkal mégis rokonszenvet érzünk, — és itt van a flauberti mondanivaló: még így is, zagyván és az össze-vissza tanulásban megkeveredetten a szebb, jobb utáni törekvésben tisztultak, nemesedtek, emelkedtek. Tudálékos kalandjuk végül mégis rangot adott nekik a többi reakciós, sárhöz tapadt álnok képmutató között.

Flaubert öt éven keresztül dolgozott e regényén, közel kétezer kötet irodalmat olvasott át hozzá és csak 1880-ban bekövetkezett halála akadályozta meg a mű teljes befejezését. Tóth Árpád művészi, a kiadó által gondosan korszerűsített fordítása, valamint Kardos László tömör és mégis minden lényeges szempontra kiterjedő magyarázó előszava kiválóan segítik az olvasót e nagyszerű realista utolsó és talán legátfogóbb művének élményeszerű élvezésében. (T. *Polgár István*)

Flaubert, Gustave: Bovaryné. Regény. Ford. Ambrus Zoltán. 3. kiad. Bp. 1919. Révai. VII. 425 old. (Klasszikus Regénytár.)

Flaubert, Gustave: Salambo. Ford. Salgó Ernő. Bp. (192?) Révai. 299 old. (Klasszikus Regénytár.)

Flaubert, Gustave: Három mese. Ford. Hevesi András, Lányi Viktor (stb.). Bp. 1944. Révai. 149 old.

H. Kleist

KOHLHAAS MIHÁLY

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az *Olcso Könyvtár* — nemcsak olcsóságának, de magas irodalmi színvonalának is köszönhető — népszerűségét bizonyára növeli a sorozatban megjelent Kleist-kötet, amely az írónak s egyben a világirodalomnak egyik leghíresebb elbeszélését tartalmazza. Heinrich von Kleist (1777—1811), a német irodalom klasszikusa, porosz katonatisztként kezdte és lázas, lhányatott életének sok csalódás és sikertelenség után önkézzével vetett véget.

Meghasonlottságának kifejezése a *Kohlhaas* is, mert a címszereplőben olyan embert ábrázol, akit sértett jogérzete rablólóvá és gyilkossá tesz, mivel a társadalomtól hiába vár igazságot. Kohlhaas, egy XVI. századbeli lókereskedő vásárra hajtott lovai közül kettőt jogtalanul elkoboz Vencel, tronkai várúrfi. Kohlhaas hiába keresi igazságát a hűbéri hatalmasságoknál, azok a kéz-kezet-mos elv alapján összefognak ellene. Erőszakosságuknak áldozatául esik még Kohlhaas felesége is, mire a lócsizár mindenki pénzéért teszi, szolgálait felfegyverzi és véres bosszút áll a tronkai várnépen, majd a megszökött Vencel úrfit üldözve, az elégedetlenek hozzá csatlakozó seregével végigduljakaszabolja fél Németországot. Felháborodása tébolyba, sértett igazságérzete rögeszmévé torzul, s már nemcsak a népi elégedetlenség ereje segíti győzelemről győzelemre a császári és választófejedelmi hadakkal szemben, hanem — az író maróan gúnycos fantáziája jóvoltából — az örültek szerencséje is és az, amely a holdkörösokat megövi a lezuhanástól. Fortély teríti le végülis: maga Luther Márton közbenjárására — akinek buzgó híve — Kohlhaas leteszi a fegyvert, de az ígért kegyelem helyett birodalmi főtörvényszék elé kerül. A tragikomikumba fordult tragédia csúcspontja a végső igazságszolgáltatás művészi megoldása: a birodalmi főügyész visszaitéli Kohlhaasnak a két lovat, de nyomban ezután ki mondja Kohlhaasra a halálos ítéletet a zendülés szítása és az ország feldúlása miatt; Kohlhaas pedig — és itt remekel Kleist ironikus emberábrázoló képessége — boldogan lép a verpadra, mert íme, az igazság, a kereskedői-polgári értelemben vett és a szinte a tartozikövetel rovát egyenlegének megfelelő igazság elégtételt kapott.

Az emberi jószándék komikus hiába- valóságának, az igazság szánalmas gyengeségének ez a képe. Kleist keserű lírája, egyéni kiábrándultságának dokumentuma maradna, ha Kleist nem talál keserű mondanivalója számára, reális történelmi

érzékkel, megfelelő történelmi témát. De Kohlhaas a feudális önkény, a junker ököljog ellen küzd a polgári szabadságért, a fejlődő kapitalista kereskedelem szabadságáért, egy új jogrendért, — ezért a rapszódikus, szertelen, az író zaklatott lelkiületére valló fantáziát klasszikus fejelembe szorított elbeszélés Kleist realista művei közé tartozik. (*Lékay Ottó*)

Kleist, Heinrich: A porújárt bíró. Ford. Székely György. III. Bp. 1952. Művelt Nép. 22 old. (Színjátszók Könyvtára 8.)

Szabó Pál

HARANGOZNAK

Magvető

Tizenhárom év telt el az első kiadás óta, s a *Harangoznak* kiállta az idő próbáját. „A könyv szép, üde és a koldusok, elesettek, rongyparasztok, becstelen urak és a jó emberek felett diadalmasan zeng eleitől végig az élet lírája.“

Az idézett mondat nem régi kritikából való, Szabó Pál írta le az új kiadás előszavában (amely azt bizonyítja, hogy az író is dicsérheti saját művét), s amely úgy igaz, ahogy van. Mert valóban, a *Harangoznak* „szép, üde“ könyv. Egy falu életének lírai krónikája „lakodalom“-mal, „keresztelő“-vel és „bölcös“-vel, de bicskázással és emberhalállal is.

Szabó Pál érzékletes író, képekben gondolkodik, nem tölti idejét aprólékos, pepecselő rajzokkal. Egy hasonlattal, egy jól alkalmazott rövid párbeszéddel helyzeteket teremt, oldalakat „ír“. Nem trükk ez nála, hanem szemléletének természetes velejárója: Szabó Pálnál minden belülről fakad. Ember és táj egysége elválaszthatatlan írásában, regéneve meghitt, bensőséges hangulatokat teremt, költői szénségű világot. Nem erős oldala a szerkesztés — de ennek vaimi kevés a jelentősége —, a *Harangoznak*, ugyanis nem a szokványos értelemben vett regény, állásfoglalás, s tárgyiasított önéletrajz (némelv jelenet, név, alak a *Legények vagyunk*-ban is visszaér).

A *Harangoznak* első kiadásának nem volt átütő sikere. „Mindössze kevés parasztok, szegény diákok, tanítók, orvosok, fiatal református papok tettek fogadalmátélt“, Istenes Juliska, Páva Dániel és Gvengé Gvunka szívfeszítő története mellett. Akkoriban a hivatatalos kritika elhallgatta a regényt. A mostaninak az a kötelessége, hogy a mulasztást pótolja. (*Gera György*)

Szabó Pál: Isten malmai. 1—2. köt. III. Balogh István. Bp. 1953. Szépirod. KK. (Olcsó Könyvtár.)

Szabó Pál: Talpalatnyi föld. 3. kiad. Bp. 1951. Szépirod. KK. 487 old.

Szabó Pál: Haldű Klári. Regény. III. Muray Róbert. Bp. 1953. Ifj. Kiad. 255 old.

Tabi László

HUMORBAN PÁCOLVA

Magvető

A méltán nagyszerű *Vidám Könyvek* új kötetében egyik legkiválóbb humoristánk rövidebb-hosszabb írásait olvashatjuk újra. *Újraolvashatjuk*, hiszen a most kötetbe gyűjtött humoreszkek, satírák, karcolatok legnagyobb részét már ismerjük a napi és hetilapok, elsősorban a *Ludas Matyi* hasábjairól. A népszerű hetilap szerkesztőjének kötete azonban nemcsak emlékeztet az első olvasás felfedező örömére és nem csupán összegyűjti az írásokat, hanem sorozatokba rendezerve az éveken át hétről hétre megjelentetett és *mindig aktuális* témájú írásoknak szinte történelmi perspektívájú hitelességet is ad.

Igényes, nem felszínes, a jelenségek lényegére tapintó, tízéves fejlődésünk hátráltatóit az építők fölényével gúnyoló, a félszességeket megértően karrikírozó író művészete bontakozik ki e kötetben. A rövid történetek szinte keresztmetszetben mutatják meg a Budapest dolgozói által betárt utat és a „gyorsfényképek“ — a kötetet záró ciklus darabjai — valóban éles megvilágításban állítják elének a típusokat, elsősorban az emberekben rejlő, vagy nagyvonalon is kirívó fonák-ságaikkal. Tabi László megfigyelőképeségének és írásművészetének erejét jellemzi, hogy e fonák-ságokat az új, változó körülmények között, alakulásukban tudja megragadni és ábrázolni. Az író közel van az emberekhez, nem az ellenséges gúnyolódás, hanem a megfigyelésen alapuló megértés és a változtatni akarás az, ami satírikus kritikáinak igazi ereje. S talán, mert a megfigyelés élessége és pontossága az író fő erénye, talán azért érzünk az *Amerikai idill* ciklusában, az amerikai „életforma“ satírikus képeiben, történeteiben csekélyebb lendületet, bár a külsőségek ismerete ezekben is hiteles.

A vidám, szórakoztató, de ugyanakkor leleplezéseiivel elgondolkoztató, fordulatok történeteknek kötetbe gyűjtve is biztosan sok lelkes olvasója lesz. (*Murányi-Kovács Endre*)

Devecseri Gábor

HÁROM HÉT EGY ESZTENDŐ

Katonai Kiadó

E tizennyolc verset összefogó, játékosan hangzó cím azt jelenti, hogy a költő a háromhetes szovjetunióbeli útja során egy esztendőnyi út élményeivel gazdagodott.

„Elindultunk az őszben és néhány óra múltán Kiebben fogad már... karácsony-képző sok hó” — kezdődik ez a szikrázóan friss és vidám lírai útinapló. Mi az, ami versbekívánkozóan megragadja a Kazahsztánban, Moszkvában, Leningrádban tartózkodó költőt? Látszólag apró, mindennapi jelenségek, hétköznapiak tetsző „kis témák”. Egy távirászlány megpillantása, aki „a szavak fodorfelé nyáját a széles földgömb egész hátán terelgeti”. Alma Ata főterén egy hős szobra, egy utcát kereső katona tétovázó mozdulata, vagy a felszabadult keleti asszony, Kuljas Bajszetova énekesnő személyében. Az utóbbit ilyen szavakkal ünnepli:

„...most az Operában énekel,
melynek helyén nemrégén még talán
csak egy-egy elcsigázott karaván
újtatos dalnok énekelte elmenőben.”

A hétköznapi realitásában az elszűnő pillanatok így tükrözik a költőnek a „szökkenő évszázadot”, az újuló világot.

Devecseri e verseit is változatos formagazdagság jellemzi. A klasszikus lejtésű költemények lassú hömpölygésű ritmusa mellett a népdalok üdesége és a hosszú körmondatos szabadversek pátozsa megannyi más-más zengésű húr, amelyeken a béke, a „jövendő szerelme” (S. B.) humánus tiszta hangja szárnyal. (V. B.)

Devecseri Gábor: Jövendő tükre. Versek. 1950—1954. Bp. 1954. Szépirod. Kk. 241 old.

Devecseri Gábor: Terjed a fény. Bp. 1950. Szépirod. Kk. 55 old.

Homeros: Iliás. Ford. Devecseri Gábor (Bév. Trencsényi-Waldanfel Imre. Ill. Csillag Vera.) Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 422 old.

Homeros: Odysseia. Ford. Devecseri Gábor. 2. kiad. Bp. (1947). Új Idők. 383 old.

Homéroszi himnuszok. Ford. Devecseri Gábor. (Teljes kiadás.) Bp. (1948). Új Idők. 111 old.

Szaltikov-Scsedrin

POSEHONYI RÉGI VILÁG

Új Magyar Könyvkiadó

Rémalakok iszonyú gyülekezete, ijesztően hétköznapi rémtörténetek, de ami aljasság, fertelmesség, vagy csak elszomorító törpeség van az emberben: az itt mind felvonul nemesurak és nemesasszonyok, tiszték, hivatalnokok, tollasodó ravasz polgárok alakjában — a régi orosz élet Scsedrinnél feltáruuló panoptikumában. Itt csak tisztítófűz segíthet — ezzel tenné le a könyvet a galambepéjű olvasó is. Micsoda messzeségben van ez

a múlt századiközépi élet akár a hajdani, nyugateurópai típusú feudalizmus tagoltabb, mozgóbb hierarchiájú, a polgárosulástól civilizálódó és a kötelességek mellett mind több jogot biztosító rendjéről. Itt a rideg rabszolgai alávettség és kímeletlenség hazudja el magát némi látszateurópaisággal. Így lesz szimbólikus érvényű a könyörtelenül igazmondó Scsedrin embertelen emberei közül a legembertelenebb — a „Galavljov család” Juduskája, a bürokratába oltott hóhér.

Ez az alak már mitológikusan tömör jelkép. Ha felbontjuk egy egész világot telik belőle. Scsedrin a „Posehonyi régi világban”, ezt a természetes arányaira felbontott Juduskát rajzolja, gyakran így is lenvűgöző változataiban, a szociográfus gyilkos türelmével. De magának némi vigaszt és ez utolsó műnek teljesebb valót keresve parasztok és cselédek, dacosak, vagy megadólelkűek leírásába felejtkeznek — s így noha a „posehonyi aranvidók” történetének amúgy is fullasztóan nehéz a levegője, a kövült lelkek hamuja alól ki-kilobban az emberség parazsa.

Ennek a félig visszaemlékezésekből félig szociográfiai megfigyelésekből összerótt környezettanulmány-, arckép-, életraiz- és novellasorozatnak. — Melve az életanyag bősége és a leleplező szenvedély teljességvágya parancsolta e laza fűzeralakot, — természetből adódik bizonyos művészi egyenletlenség. A „Posehonyi régi világban” bizonytalan átmenet a leíró és ábrázoló, a szociográfiai és epikai forma között. E műfaji kétértelűség azzal jár, hogy a művészi tipizáló és logikai-anyagcsoportosító szerkesztővelke eszmást korlátozzák, úgyhogy ennél az alkúnál, akár melvik elv győzelme jobban szolgálná helyt-helyt a mondanivaló hatását. A mű jobbik — az olvasót szíves-szorítóan kárpótló részén azonban e felemáság alig érezhető. (Konrád György)

Szaltikov-Scsedrin: Hogyan tartott író egy paraszt két generációt. (Elbeszélés.) Ford. és bev. Lányi Sarolta. Bp. 1946. Szikra. 54 old. (Szikra Kiskönyvtár 4.)

Szaltikov-Scsedrin: Egy város története. (Szatíra.) Ford. Honti Rezső. Bp. 1951. Új Magyar Kk. 199 old.

Szaltikov-Scsedrin: Külföldön. (Szatíra.) Ford. Trócsányi György. Ill. Csohány Kálmán. Bp. 1951. Művelt Nép. 444 old.

Szaltikov-Scsedrin: Mesék. Ford. Lányi Sarolta. Bp. 1951. Új Magyar Kk. 127 old. 10 t.

Szaltikov-Scsedrin: A Galavljov-család. (Regény.) Ford. Szöllösy Klára. Ill. Végh Gusztáv, Zádor István. Bp. 1954. Új Magyar Kk. 267 old. 1 t. (Orosz Remekírók.)

A századvégi Magyarország árnyékos oldalán élt egy rendkívüli írótehetség: Tolnai Lajos. Népszerűség, kitüntetések messzi elkerülték, sújtotta ellenben mellőzés, rágalom. Nem volt meg nem értett író: Tolnait a hivatalos világ *nem akarta* tudomásul venni. Tudatosan nyomták el, tudatosan keserítették meg életét.

Mi volt a bűne? Tolnai roppant kellemetlen ember volt. Mert van-e kellemetlenebb a hatalmasok szemében a csökönyös igazságkeresőnél, aki ráadásul nemcsak keresi, de meg is találja és étellel teli ábrázolással, a maga szétágazó összefüggéseiben leírja, megeleveníti azt. Bizony „kellemetlen fráter“ az, akit semmi sem képes eltántorítani a becsülettől, aki nem hajlandó a „kegyes elnézésre“, aki nem tud „megértő mosollyal“ napirendre térni a dolgok állása felett. Tolnai Lajos ilyen volt. Ezért, hogy Ady, ezért, hogy Móricz mindent megtettek emléke tisztításáért, műve napfényrehozásáért.

Mint Tolnai valamennyi műve, *Az új főispán* se más, mint nagyméretű leleplezés. Magyarmegeye Magyarországgal egyenlő. Korrupció, léhaság, poszton ülő üres fejek, poszton ülő, börtönbe való csirkefogók, dinom-dánom, úrhatnáság, mellkasra térdeplő, rothadt levegő, melyben minden eltorzul, színét, erejét veszíti. A piszok uralkodik és pocsolýába nyom, vagy halálra üldöz minden tisztaságot. A regény befejezésében a becsület: Fekete Ézsau diadalmaskodik — a kompozíció egésze vereségét ábrázolja. A győzelem: deus ex machina. Tolnai engedett vágyainak, hogy az igazságot verhetetlennek hozza elének. Eltért a realitástól a végki-fejletnél, de nem úgy, mint aki ezt világában megtörténhetőknek hiszi. Nem. Úgy, mint, aki abban hisz, hogy lesz ez egyszer így: a becsület egyszer győzni fog. Mert minden keserősége ellenére sohasem szűnt meg himni ebben.

Az új főispán ember és osztályábrázolása pompás, meseszöveve érdekes, bővelkedik a valóságos irodalmi ötvösművészettel kimunkált részekben. Egyik mondat szinte magához rántja a másikat, bár a stílus nem egyöntetű s a regény szerkezete többhelyütt egyenetlen. Tolnai hatalmas indulatainak következménye ez, melyek őt vezették s nem egyszer el is ragadták. Nem tudott személytelenné válni. A regényben kirohanást kirohanás követ, néhol már nem is szatíra: egyenesen gúnyirat, jóllehet a mű egészbe realista regény. (*G. Vészi János*)

Tolnai Lajos: *A jubliánok.* (Színmű.)
III. Kolozsvári Pál.) Bp. 1952. Népszava. 50 old. (Színjátszók Könyvtára 33.)

Kamjén István

SZAKAD A PART

Ifjúsági Könyvkiadó

E könyv szerzője 37 esztendőskoráig a hárommilliónyi magyar koldussereg táborába tartozott. Kora gyermekségétől talicskával járta kubikosként az országot, amely megtagadta tőle az emberi lét legelemibb örömeit is. Kamjén a fel szabadulást követően nyúlt először tollhoz, hogy eddigi élete nyomasztó élményeit okulásul papírra vesse. Ilymódon született meg két regénye, melyek közül a *Mihály* címűért József Attila-díjat kapott.

A most megjelent elbeszéléskötet ugyancsak ifjúkora sivárságát, a szegények társadalmonkivüliségét és forradalmas reményeit ábrázolja. Így villantja fel a *Melegedőben* egy munkanélküli fiatalember téli éjszakáját, a *Népkönyha* címűben az ingyenlevesért dulakodó hólapátolók sorát.

„Anyám is jobban tette volna, ha kutyát hoz a világra helyettem“ — tör ki az egyik éhező. Az elbeszélések alakjait többnyire ez a robbanó indulat jellemzi, mely kit ösztönösen az osztályöntudat felismerésére készítet, kit meg a lumpenproletariátus mocsarába taszít. E kemény és megviselt lelkű emberek szíve mélyén mennyi igazságsóvárgó tisztaság, gyöngegség, a közös sorsú emberek szolidaritásának mily összebúvó melege! Nyomokkövetőketjük a íkis kőművesfiú és a malteroslány szerelmének szemérmes kivirágzását, látjuk, amint Fazekas, a suszter, már-már apai szóval maga mellé ülteti Antalt, a lelencgyereket. Kamjén komor novelláiban nem is a művészi megkomponálás, a típusok életrekeltesének ereje hat, mint inkább a mondani-való átéltsége és egy-egy nemesveretű hasonlat. Ez feledtetni el velünk az összeütközések epikus tömörítésének hiányát, az elbeszélések itt-ott laza szövését és olykor naturalista színeit. E könyv legfőbb értéke, hogy ifjúságunk, főleg parasztiifjúságunk tanúvallomásszerűen megismerheti belőle, milyen volt a múlt és apaik mily mélységből indultak. Mély átéltség jellemzi Kass János szép illusztrációit is. (*Vihar Béla*)

Kamjén István: Mihály. Regény. Bp. 1950. Révai. 179 old.

Kamjén István: Szerződés. Ill. Guzi Sándor. Bp. 1953. Orsz. Béketanács. 67 old. (Békebizottságok Kiskönyvtára.)

Kamjén István: Emberpiac. Regény. Bp. 1951. Szépirod. Kk. 309 old.

Alexej Tolsztoj

A KÉRKEDŐ NYÚL

Ifjúsági Könyvkiadó

A vékony kötetben 38 mesét talál az olvasó, illetve a „hallgató” (ugyanis a kiadó 4—7 éves gyermekeknek ajánlja a könyvet), köztük mintegy 30 úgynevezett állatmesét.

Hogy az állatok szerepeltetése, viselkedésüknek megfigyeltetése mennyire alakítja a gyermekek erkölcsi képzeit, elősegíti világnézeti alakulásukat, azt ósidők óta tudja minden pedagógus. Azt azonban, hogy az állatok viselkedésének megfigyelésekor szerzett élmény mennyire előkészít általában a művészi élmény befogadására is, azt Obracov fejtette ki a legvilágosabban. Az állatmesék tehát az esztétikai élményszerzés, izlésfejlesztés útján is nagy segítséget jelentenek a gyermekekkel foglalkozóknak.

Az állatmesék csoportosításában számoltartunk olyan meséket, melyekben az állatok — ember nélkül — egymás között úgy élnek, hatnak és harcolnak, mintha a maguk külön állattársadalmában emberi tulajdonságokkal volnának felruházva. Ennek a hagyományos állattársadalomnak megvannak a maga többé kevésbé kialakult egyéniségei: a ravasz róka profilja a legélesebb, az ordás farkas gonoszsága közismert, a medve esetlenségét azonban néha a durva kegyetlenség váltja fel, míg a kacskegida kedves tehetetlensége szemtelenséggel párosul.

A. Tolsztoj gyűjtésében alig szerepel olyan állat, mely egyértelműen állandó előjelű volna: egyik mesében jószágosnak ismerjük meg a kakaskát, a másik történetből azonban kiderül, hogy ő a kajánság megtestesítője, egyik történetben a medve ártatlan áldozat, a másikkban pedig erőszakos kártevőként jelenik meg. Még a ravasz róka sem mindig diadalmas cselszövő, ő is rajtaveszt az örökös fondorkodáson és ezért részvétünkre szorul. Ez a következetlen „jellembrázolás” a 4—7 éves hallgatókat kissé megzavarja. A mesék nagy részében ezért nehéz kibogozni a tanulságot. (Ez persze művészi színvonalukat nem súlyesztí.) Érdekes néhány mese formája: ritmikus, sőt rímes próza is szerepel közöttük (egy makáma a pókról), megfelelő verses betétekkel, mondókákkal.

Általában: a nemzetközi, népi és klaszikus eredetű meséket átfesti az orosz táj és az orosz élet sajátos színeze. (Vidór Pálné)

Tolsztoj, Alekszej: Orosz mesék. Orosz eredetű fordította Vera Milovidova. K. Kuznyecov rajzaival. A fameszteteket M. Matovin és A. Pavlov készítette. Bp. 1946. Cserépfalvi, 228 old. 1 t.

Julius Fučík

UTAK ÉS ÁLLOMÁSOK

Ifjúsági Könyvkiadó

Az *Utak és állomások* című kötetben összegyűjtötték Fučík cikkei, tanulmányait és riportjait Csehszlovákiáról és a Szovjetunióról és kiadták *Riport az akasztófa tövéből* címmel Fučíknak talán legjelentősebb munkáját, amelyet a magyar közönség eddig „Üzenet az élőknek” címmel ismert.

A kötet kulturális cikkei (*A gyermek Neruda, Elbeszélés Božena Němcová-ról, A Nemzeti Színház*) Fučík a német megszállás idején éppen az ifjúság számára írta. Fučík ezekkel a cikkeikkel a cseh nemzet haladó hagyományainak szeretetét kívánta a gyermekek lelkébe plántálni.

A kötetnek majd felét teszik ki a Szovjetunióról szóló riportok, amelyekben az író eleven erővel ábrázolja, hogy miként váltak Oroszország népei szovjet emberrekké, s a szovjet hatalom miként változtatta meg az elmaradt országot, hogyan vált a Szovjetunió katonai, ipari és kulturális nagyhatalommá.

A *Riport az akasztófa tövéből* című művet, azt hisszük, fölösleges ismertetni, hiszen tárgyát nemcsak a már megjelent könyvből, hanem az *Üzenet az élőknek* című darabból is ismeri a magyar közönség. Ez a rész Fučík börtönbéli írásainak gyűjteménye.

Ha Fučík cikkei, tanulmányait és riportjait olvassuk, felesége szavaival élve „az élet, az egészség szeretetét, a nyílt szívet, mély őszinteséget” érezzük. Írásai sohasem mesterkélték. Nemcsak közölte őszinte megjóződését másokkal, hanem másokat is meg tudott győzni, magával tudott ragadni a helyes úton. (A. I.)

Fučík, Julius: Ahol a ma már a múlté. Ford. Boros Magda. (Pozsony-Bratislava.) 1952. 403 old. (Magyar Könyvtár.)

Fučík, Julius: Sztálingrádi traktorok. Ford. Vidor Miklós és Vályi Edit. (III. Méri nyi Rudolf.) Bp. 1951. Ifj. Kiadó. 103 old.

Kiss Antal

KAPITÁNY ÉS A TÖBBIÉK

Ifjúsági Könyvkiadó

Regényének hősei vidéki külvárosi gyermekek, arra az elhatározásra jutnak, hogy a háború óta elhanyagolt tó környékét rendbehozzák, kikötőt és csónakot építenek. A fiatalság kialakuló és fellángoló lelkesedésével, számtalan ötlet alkalmazásával végzik munkájukat három vásott kőlyök gáncoskodása közepette. Először alkalmi munkával szerzik

az építőanyagot, később még a rejtélyes romkastélyhoz is elmerészkednek érte.

A vásott kölykök fenyegetése, az épülő csónak és az építőanyag őrzésére készíti az elbeszélés két főhősét. Egy éjszakai portya alatt, két sötét alak beszélgetésének szófoslányaiából megsejtik, hogy a tó rendbehozása akadálvozza azok titkos üzelmeit. A gyermekvilágon kívüli ellenség valódi szerepe (a kártevés) lassan megvilágosodik ifjú hőseink előtt.

A tó felavatásának napján egy titokzatos bombarobbanás a két gyermeket közvetlenül szembeállítja két sötét alakkal. Gvermekes, meg gondolatlan nyomozásba kezdenek. A titokzatos kastély romjai között bukkannak a kártevők nyomára. Megtűdiák a következő tervüket, egy vonat felrobbantását. E gázott végrehajtása közben lelezik le őket a végső pillanatban megjelenő felnőttek egy honvédelmi segítésével.

Az író sikeresen oldja meg azt a feladatát, hogy lehetőleg a gyermekhősök maguk látsszák végig a történetet, a gyermeki képzelet és cselekvés sokszor céltalan csapongásai közepette. Eközben hibát is követ el azzal, hogy sok mellékcselekménnyel vontatottá teszi a cselekmény menetét, amely csak a robbanástól kezdve, az utolsó 30 oldalon vesz nagyobb iramot. Maga az elbeszélés részben homályossá válik több esemény pillanatképszerű felvillanásában. Így nem értjük, miért akadálvozza a diverzánsok éjszakai vállalkozásait oly mértékben a tó rendbehozása, hogy bombarobbanással alkariák elriasztani a kis építőket. (Fülöp Attila)

Bátori Irén

AKIK GYŐZNI TANULNAK

Ijtúsági Könyvkiadó

Az író nő regénye 14—16 esztendő s lányok világába vezeti az olvasót. Ilyen korú csitrikről valamikor sokat olvastunk a „Cilike-irodalomban“, amely bőséges sziruppal leöntve műproblémák sokaságát tálalta az ifjú olvasó elé.

Ez a regény szerencsére csöppet sem emlékeztet elődeire Hús-vér emberek, vasesztergályos tanulók életét ábrázolja. A könyv lapjain szereplő kislányok különböző környezetből kerülnek be egy ipari tanuló otthonba, hogy ott szakmát és emberséget tanuljanak. Persze, egyik sem könnyű. A lányok között akad olyan is, aki nincs teljesen tisztában a feladattal, amelyet vállalt, jobban szeret a tükörbe nézni, fiúkkal szórakozni, mint tanulni, dolgozni. De a közösség ereje és

a tehetséges, megértő pedagógusok visszavezetik arra az útra, amely az emberré válás felé vezet.

A könyv erénye, hogy ezt a mondani valót színesen, szórakoztatóan fejezi ki. A lányok kedvesek, rokonszenvesek, üdén fiatalok és még a „rosszakról“ is érezzük, hogy meg fognak javulni, hiszen nem romlottak ők sem, csak még nem látták tisztán, mit kell tenniük. Az író nő különösen szerencsés kézzel formálta meg az igazgatót és a műhelymester alakját. De éppen mert az egész történetet és minden szereplőjét annyira igaznak érezzük, nem tartjuk egészen sikerültnek, hogy az egyik szereplő, a kis lelenclány sorsát olyan nagyon egyenesre igazítja. Baranyi Teréz ugyanis eléggé bonyodalmas úton találkozik először egyetlen régi jótévőjével, aki valamikor félig koldusorban tengődött, de most egy téeszben tyúkfarmot irányít. Majd nem sokkal utóbb összeakad gyerekkori jópajtsával, egy kedves fiúval, akiből közben vitorlázó repülő lett. Túlságosan kerek így a történet és szükségtelenül az, hiszen e nélkül is kellemes, derűt keltő hatást tenne. És igazabbnak éreznék. Egészben azonban, kisebb hibáival együtt is jó, hasznos, szórakoztató olvasmány. Az illusztrációk Kass János tehetségét dicsérik. (Szilágyi Lilla)

Božena Němcová

A HŰSÉGES PEJKÓ

Ijtúsági Könyvkiadó

A cseh és szlovák nép mesekincsének talán a legjavából gyűlt össze ennek a kis könyvnek a tartalma. A meséket irodalmi formába Božena Němcová öntötte, aki 1820—1862 között élt. Az abszolútizmus legszörnyűbb éveiben, amelyek mind a magyar, mind pedig a cseh népre ránehezedtek. A cseheknek még a nyelvüket is kitiltották iskoláikból. A nép legjobbjai ellenálltak az elnyomásnak és Němcová is a tollával küzdött ellene. Gyűjtötte a meséket és népe színes nyelvén, mély művészettel tárta őket az olvasók elé. Mi van ezekben a mesékben? Az elnyomott nép legszebb vágyai. A szegénység igazságra törekvése, harc az igazságért, amely győz, hiszen a természet, az állatok, a mesehősök, minden segíti az arra törekvő szegényembert. A hűséges pejkó minden akadályon átsegíti jó gazdáját, országot szerez neki, szép királynőt, és megszabadítja álnok testvéreitől. A mézeskalács-házikóban a jó parasztlaszonny furfanggal segít az üldözött szegény gyermekeken. A hat éves árva kis Božena elé, akinek kopott ruhácská-

jánál, karaj [kenyerénél nem volt egyebe és a téli erdőben azt is odaadta a nála még szegényebbeknek, arany csillagok hullanak és azokból dukátok lesznek, hogy segítsenek árvaságán, szegénységén. Így sorolhatnánk az igazságot tevő meséket, amelyek a felnőtt olvasót is gyönyörködtetik, a gyermekek lelkét pedig felejtethetetlen emlékekkel gazdagítják. — Megemlítjük, hogy Božena Němcová Magyarországon is élt. Férjét 1850-ben Balassagyarmatra helyezték és itt alkalmá volt szlovák népmeséket is gyűjteni.

A mesék jó válogatása és a fordítás Komjáthy István érdeme, Szecskó Tamás rajzai pedig még vonzóbbá teszik a fiatal olvasók részére a szép meséket. (*Simándi Béla*)

Němcová Božena: A tizenkét hónap. Képes meséskönyv. Ford. Palotai Erzs. III. Vaclav Kocpürek. Bp. (1954.) Ifj. Kiad. 35 old.

Az elvarázsolt erdő. Szlovák népmesék. Ford. Dent Pál. Ill. Martin Benka. Bratislava (1954.) Csehszlovákiai Magyar Kiadó. 30 old.

Němcová, Božena: Nagyanyó. Regénv. Ford. Zólyomi Antal. Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 222 old.

ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVEK

M Ű E M L É K E I N K

Kampis Antal: Feldebrő
Tombor Ilona: Zsámbék

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

Örvendetes kezdeményezés a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatától az az izléses kiállítású sorozat, melynek két első füzetében *Műemlékeink* sorozatcím alatt *Kampis Antal Feldebrőt*, *Tombor Ilona* pedig *Zsámbékot* dolgozza fel.

Kampis Antal Feldebrőről írva középkori művészetünk egyik legfontosabb és legértékesebb emlékével, a feldebrői templommal foglalkozik. A templomot közel egy évszázada fedezték fel és tették hozzáférhetővé a művészettörténeti vizsgálódás számára. Felfedezése után alig múlt el olyan évtized, melyben egyik vagy másik kutató ne foglalkozott volna a feldebrői templommal. A feldebrői templom fontosságát több tényező határozza meg: először keletkezésének ideje, mely hazánk egyik legkorábbi műemlékévé avatja, másodsorú méretei, melyek e korai időpontban szokatlanul nagy vállalkozásról tesznek tanúságot, végül a maradványok sokrétű volta, az építészet, a díszítő kőfaragás, a falfestészet terén. A feldebrői első építkezés korát 1050—

1080 közé kell tennünk, a falképek pedig az 1100-ik évet megelőző évtizedekben készültek. A falképek kora és stílusa a regensburgi könyvfestőiskola pontosan keltezett emlékei felé mutatnak.

Tombor Ilona Zsámbékon elsősorban a hajdani premontrei prépostsági templommal foglalkozik, mely romos állapotában is egyike hazánk elsőrendű műemlékeinek. A zsámbéki templomot valószínűleg már a tatárjárás előtt megépítették. Zsámbék a XVI. század folyamán török végvár volt és a kolostor és templom ekkor dőlt romba. A kolostor köveit a helybeliek apránként elhordták építőanyagként, majd hozzányúltak a templomhoz is és annak északi részében alapos pusztítást vittek véghez. Most csakán, de teljes stílustisztasággal áll előlünk az árpádkori templom képe. Helyreállítás és megerősítése Möller István érdeme, aki ezt a munkát a múlt század 90-es éveiben végezte el. A zsámbéki templomot a dunántúli bencés építőműhelynek lehet tulajdonítani, mely itt a premontreieknek dolgozott, de dolgozott Jákon is. Ugyanakkor az is feltételezhető, hogy az esztergomi királyi építőműhely mesterei is közreműködtek a zsámbéki építkezésnél.

Tombor Ilona megismertet még a zsámbéki várral, a barokk katolikus templommal és az úgynevezett „török kúttal”. Mindkét füzetet szép fényképfelvételek egészítik ki (*Czobor Ágnes*)

Genthon István: Magyarorszag műemlékei. Bp. 1951. Akadémiai Kk. 576 old.

A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE

Ókor — Középkor — Reneszánsz
Művelt Nép Könyvkiadó

A könyv — mint a szerzők és a kiadó előszavában olvashatjuk — „a legszélesebb olvasóközönség számára készült, azok számára is, akiknek egy-két nagy íróval talán ez lesz az első nagy találkozásuk”. A szerzők, *Sarkady János* és *Kapolyi Károly*, mindvégig ezt a célkitűzésüket követik, s — különösen az ókori irodalomról szóló részben — röviden és népszerűen ismertetik az irodalom fejlődését, e fejlődés történelmi hátterét. Egy-egy nagy író életművének elemzésével átfogóan vázolják a kor irodalmát is.

Az egyes tanulmányokban itt-ott akad vitatható, nem is annyira tényekben, mint a túlságosan leegyszerűsített ítéletekben, következtetéseikben. Kétségtelen azonban, hogy éppen ez a néha kissé erőszakolt egyszerűsítés könnyebbé, érthetőbbé teszi az egyes fejezeteket az irodalom terén kevésbé jártas olvasó számára.

A bonyolultabb kérdések részletes, elemző fejtegetése nem adott volna módot arra, hogy a szerzők szinte kézenfogva vezessék be az olvasót a különböző korok irodalomtörténetébe.

Igen érdekesek, szemléltetőek a Homéroszról, Izsákhüloszról, Dantéről és Rabelais-ról szóló részletek. Ezekből a fejezetekből valóban tanulhat az olvasó, megismerheti az írók és korát is.

A szerzők módszere — néhány kiemelkedő írón, költőn keresztül ábrázolni az egész irodalmat — az ókorról szóló részben eredményesebb. Ez érthető is, hiszen az ókorban a kultúra lényegesen centralizáltabb volt, mint a középkorban, vagy a reneszánszban. Ezekben a részekben már néha megoidhatatlan feladatokba ütköznek s egymástól teljesen elszakítva kell például tárgyalniok az olasz, spanyol, francia és angol reneszánszt.

A könyv azonban ezekben a fejezetekben is sokat nyújt, ha átfogó irodalomtörténetet nem is ad, de megismert az irodalom néhány kimagasló egyéniségével. (*Hajdú Ferenc*)

V. Waldapfel Eszter

A FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC LEVELESTÁRA III. KÖTET

Művelt Nép Könyvkiadó

Az Országos Széchényi Könyvtár Kiadványai sorozatában, immár harmadik kötetben folytatja V. Waldapfel Eszter a forradalom és szabadságharc levelestárának kiadását, nagy hálaára kötelezve ezzel mind a tudományos kutatást, mind pedig a történelem iránt igazán érdeklődőket.

A kötet anyaga az egész debreceni korszakot felöleli, tehát az 1849. januártól júniusig, a kormány és az országgyűlés Debrecenbe költözésétől a fővárosba való visszatérésig terjedő időt fogja át. A levelek másik jelentős csoportja azt a lázas külpolitikai tevékenységet tárja elénk, melynek középpontja Páris, főirányítója Teleki László, illetve London, ahol a magyar érdekekért Pulszky Ferenc tevékenykedett.

A V. Waldapfel Esztertől kiadott anyag napról napra, jóbaráttól és ellenfél tőlől, itthon és külföldön szemlélteti a napok legégetőbb kérdéseit, legjelentősebb eseményeit. E levelek tükrében számos olyan összefüggést meglátunk, mely a korszak helvesebb megismeréséhez segít, de a közölt szövegek a kor és szereplők ismerője számára egyszersmind igazán érdekes, izgalmas olvasmányok is.

A kiadást kitűnő bevezetés, jegyzetek, név- és tárgymutató teszik még haszno-

sabbá és használhatóbbá. Talán csak az idegen szavak jegyzéke maradhatna el egy ilyenfajta tudományos kiadásban, ahol magyarnyelvű levelek mellett úgylis latin, angol, francia, német levlészövegek is kerülnek kiadásra. (*K. J.*)

Waldapfel Eszter, Vargáné: A forradalom és szabadságharc levelestára. Összeáll. jegyzetekkel és bev. ellátta Vargáné, Waldapfel Eszter. Bp. 1950–1952. Közoktatási Kk.

I. köt. XXXV. 438 old.
II. köt. XXXIII. 460 old.

Jakucs Pál

MÁTRA

Művelt Nép Könyvkiadó

E könyvvel, Magyar Tájak címmel, új sorozatot indít a Művelt Nép. A *Mátra* biztató kezdet, mind tartalmilag, mind képanyagban. A könyvből megismerkedhetünk a Mátravidék földtörténeti kialakulásával, jelen állapotával, éghajlatával, növényzetével, állatvilágával, bányakincseivel, ásványvizeivel. Egy rövid fejezet a Mátra lakóiról és történelmükről szól. majd végigvezet a szerző egy képzeletbeli ötnapos kirándulás keretében a Mátra legfontosabb túraútvonalain, s felhívja figyelmünket a látnivalókra. Az utolsó fejezet a közlekedési és szálláslehetőségekkel ismert meg.

Úgy véljük, hogy egy tájat bemutató könyv vázának ez megfelelő, de szívesen vennők, ha a Mátra lakóinak történetét, a mai lakosság életét, munkáját, szokásait, viseletét, jellegzetes településformáit, építkezésük sajátosságait stb. stb. legalább oly részletességgel adná, mint a természet kialakulását. Jó lenne, ha a következő kötetek a bemutatott táj műemlékeivel, történetükkel és mai állapotukkal is tüzetesebben ismertetnének majd meg: gondolom, a növény- és állatvilág bővebb és részletesebb leírását is szívesen vennék az olvasók.

A könyv egészében így is érdekes és élvezetes, fényképanyaga, túlnomórész Vajda Ernő felvételei, gyönyörűek, s nemcsak láttatni segítenek a szövegben elmondottakat, hanem önmagukban is beszédesek. Nem lenne rossz azonban, ha a képaláírások bővebbek lennének (például egy falu fényképénél felhívják a figyelmet a település jellegzetességeire stb.).

A mellékelt turistatérkép külön érték. (*Z. V.*)

Kristóf Sándor: Mátra. Bp. 1954. Sport Kk. 167 old. 1 térkép.

Ismertető a Mátra hegység üdülő helyeiről és Gyöngyös város gazdasági életéről. III. Bp. 1954. All. Hird. Váll. kiad. 24 old.

Osmán

AUTOMATA ESZTERGÁK

Műszaki Könyvkiadó

Gondosan összeállított munka jelent meg a *Műszaki Zsebkönyvek* gépipari sorozatában. A gépipar rohamos fejlődése szükségessé tette, hogy az automata esztergákkal dolgozó szakmunkások, valamint az üzemek karbantartó csoportjai részleteiben is megismerjék és ezáltal a leggazdaságosabban használhassák, illetve a szükséges karbantartást a leggyorsabban elvégezhessék ezeken a gépeken. A könyvből nagyon jó áttekintést nyerünk az összes ma használatos, a modern technika legkorszerűbb automataesztergáiról, az egyes fajták működési jellemzőiről és alkalmazási területükről. Emellett részleteiben is megismerjük a gépek szerkezeti felépítését, valamint a használatuk során szükséges számítási eljárásokat is.

Az előbbiekből következik, hogy a könyv elsősorban a szakemberek számára készült. Megértéséhez bizonyos fokú műszaki tudásra, valamint a szerszámgépek működésének gyakorlati ismeretére van szükség. Ez azonban természetes is, hiszen műszaki zsebkönyv céljait szolgálja a mű. Azok számára, akik a szükséges előismeretekkel rendelkeznek, a könyv leírásai világosak és a géprészek szöveges magyarázatait sok jó ábra teszi még könnyebben érthetővé. (Mayer László).

Ordódy János

GÉPRAJZOLVASÁS

Nehézipari Kiadó

Gépiparunk műszaki színvonalának emelése érdekében a géprajzolás ismeretének széleskörű elterjedése igen nagy jelentőségű.

A könyv gyakorlati és szemléltető módon tárgyalja a géprajz megértéséhez nélkülözhetetlen tudnivalókat, s így a rajzolás valódi igényeit elégíti ki.

A legtöbb géprajz-könyvtől eltérően nem vész el a különös géprajzias szabályok ismertetésében, hanem a rajz lényegének, az ábrázolás módszerének teljes megértésére és begyakoroltatására törekszik. Elkerüli az ábrázoló geometria túlzottan absztrakt tárgyalási módját.

A szerző a géprajz sajátos egyszerűsítéseire, az illesztési, hegesztési és egyéb jelekre, valamint az ábrázolási kivételekre, és konvencióra is kellő figyelmet fordít, de nem feledkezik meg a gyakorlatban igen fontos vázolásról sem. (Á. L.)

Szombattfalvy Árpád

HŐKEZELÉS

Műszaki Könyvkiadó

A könyv elsősorban gyakorlati szakemberek számára készült, s így csak röviden tárgyalja a hőkezelés elméleti alapjait, és a vasötvözetek osztályozását, viszont a szakmailag kevésbé képzett dolgozók számára is érthető módon és részletesen ismerteti az izzítási műveleteket, az edzést, a nemesítést, izotermális hőkezelést és a kergesítő eljárásokat. Leírja az öntöttvas hőkezelési eljárásait, a hőkezelő berendezések szerkezetét és működését a hőfokmérő- és szabályozó berendezések, valamint a hőkezelő alkatrészek vizsgálati módszereit. Felsorolja a hőkezelési hibákat és rámutat a megelőzésüket célzó rendszabályokra.

A szerző útmutatást ad arra, hogy a különböző hőkezelési műveleteket miként kell elvégezni, valamint, hogy a különböző acélokat minőség és felhasználás szerint miként kell hőkezelni.

A könyv művezetők, technikusok és mérnökök számára készült s az a célja, hogy segítséget nyújtson a fémfeldolgozó üzemek termelékenységének fokozásához és a termékek minőségi színvonalának emeléséhez. (Á. L.)

Karsay Sándor

KÖMŰVESMUNKA

Műszaki Könyvkiadó

E könyv a „*Szakmai követelmények az építőiparban*” (régiben technikai minimum) című sorozat keretén belül jelent meg. A sorozat kötetei azokat az elméleti és gyakorlati ismereteket tartalmazzák, amelyekre az építőipari dolgozóknak megfelelő bérosztályba való besorolásukhoz szükségük van. A szerző a számtani és mértani alapfogalmak és a kőművesipar általános ismertetése után leírja az épület szerkezeti részeit és rendeltetésüket, a kőművesmunkák anyagait, ismerteti a téglá és terméskőfalazatokat, a falazási munkák kivitelezését, a földmunkákat, vakolásokat, az építőipari gépeket és a betonozási munkálatokat. A független és biztonsági és balesetelhárítási előírásokat, valamint a tervolvasással és a munkaszervezéssel kapcsolatos tudnivalókat tartalmazza.

A kőművesipari dolgozók e könyvből könnyen elsajátíthatják a továbbképzésükhöz szükséges elméleti anyagot és ennek alapján gyakorlati munkájuk eredményesebbé és könnyebbé válik. (Á. L.)

Mohácsy—Porpáczy

A KÖRTE TERMESZTÉSE ÉS NEMESÍTÉSE

Mezőgazdasági Kiadó

A két kiváló Kossuth-díjas tudós a gyakorlatban kidolgozta e nálunk méltánytalanul elhanyagolt gyümölcs termesztésének minden kérdését. Munkájuk eredményét adják közre e műben. A szorosan vett természeti kérdéseken kívül részletes élettani és nemesítési tájékoztatást is közölnek. Külön fejezet ismerteti az alanyokat, az oltványokat, s a

faiskolai neveléssel is külön fejezet foglalkozik.

A szerzők több évtizedes tapasztalataik alapján alaposan, világosan, sok ábrával segítve a szöveget, tájékoztatják az olvasót a legjobb minőségű gyümölcsöt adó törpefák rendszeres metszéséről.

A függelék a birs termesztését ismerteti.

A könyv új kiadása teljesebb és kiállításában is szebb az elsőnél. Ábranyaga világosabb és gazdagabb. Képzetebb gyakorlati természetők, agronómusok, kutatók számára készült mű. (—)

T A R T A L O M

S. AARONOVITCH: Az angol monopólitőke uralma (Auer Kálmán)	145
MARCEL WILLARD: Vádol a védelem (F. J.)	146
G. FAZEKAS ERZSÉBET: Vándorló szerkesztőség (Gy. Á.)	146
MAGYAR NÉPKÖLTÉSzet I—II—III. KÖTET (Katona Jenő)	146
MÓRICZ ZSIGMOND: ELBESZÉLÉSEK V. (P. L.)	147
MÓRICZ ZSIGMOND: ELBESZÉLÉSEK VI. (Szűcs Andor)	147
H. PARMELIN: RENDKIVÜLI KIADÁS (Terényi István)	148
ROBERT MERLE: Mesterségem a halál (Zolnay Vilmos)	149
GERGELY MIHÁLY: Örvény (Maár Gyula)	149
ALEX WEDDING: Vasbivalyocska (Mesterházi Lajos)	149
EMILE ZOLA: Lourdes (Vámosi Pál)	150
ERDŐS LÁSZLÓ: Veszélyes művészet (Győri György)	150
FLAUBERT: Bouvard és Pécuchet (T. Polgár István)	151
H. KLEIST: Kolhaas Mihály (Lékay Ottó)	152
SZABÓ PÁL: Harangoznak (Gera György)	152
TAEI LÁSZLÓ: Humorban pácolva (Murányi-Kovács Endre)	152
DEVECSERI GÁBOR: Három hét egy esztendő (V. B.)	152
SZALTIKOV—SCSEDRIN: Posehonyi régi világ (Konrád György)	153
TOLNAI LAJOS: Az új főispán (G. Vészi János)	154
KAMJÉN ISTVÁN: Szakad a part (Vihar Béla)	154
ALEXEJ TOLSZTOJ: A kérkedő nyúl (Vidor Pálné)	155
JULIUS FÜCIK: Utak és állomások (A. I.)	155
KISS ANTAL: Kapitány és a többiek (Fülöp Attila)	155
BÁTORI IRÉN: Akik győzni tanulnak (Szilágyi Lilla)	156
BOŽENA NEMČOVÁ: A hűséges pejök (Simándi Béla)	156
MÜEMLÉKEINK — KAMPIS ANTAL: Feldebrő; TOMBOR ILONA: Zsámbék (Czobor Ágnes)	157
A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE (Hajdu Ferenc)	157
V. WALDAPFEL ESZTER: A forradalom és szabadságharc levelestára III. kötet. (K. J.)	158
JAKUCS PÁL: Mátra (Z. V.)	158
OSMÁN: Automata esztergák (Mayer László)	159
ORDODY JÁNOS: Géprajzolás (Á. L.)	159
SZOMBATFALVY ÁRPAD: Hőkezelés (Á. L.)	159
KARSAY SÁNDOR: Kőművesmunka (Á. L.)	159
MOHÁCSY—PORPÁCZY: A körte termesztése és nemesítése	160

Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos

A kiadásért felel: a Lapkiadó Vállalat igazgatósága